

ערכים ומידות בנביאים ראשונים – ספר יהושע

בחסדי ה' – יצחק עמראני

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
חיזוק מנהיג	א: א-ט "לא יתיצב איש לפניך, כל ימי חיך: כאשר הייתי עם משה אהיה עמך וכו'"	3 פעמים חוזר הביטוי "חזק ואמץ" בפסוקים אלה ע"י הקב"ה ופעם אחת ע"י העם
נאמנות לתורה כתנאי להצלחה בהנהגה	א: א-ז "רק חזק ואמץ מאד, לשמר לעשות ככל התורה... למען תשכיל בכל אשר תלך וכו'"	על הפסוק (יהושע ה, יג) "ויהי בהיות יהושע ביריחו, וישא עיניו וירא וגו' ויאמר, לא כי אני שר צבא ה', עתה באתי", אומרים חז"ל שהיתה זו בקורת של מלאך ה' על יהושע שביטל תלמוד תורה במלחמה, ומיד פנה יהושע ללימוד תורה (סנהדרין מד:)
תזכורת לקיים התחייבות	א: א-טו "ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר. זכור את-הדבר אשר צוה אתכם משה עבד ה' וכו'"	מחובת המנהיג להזכיר לאנשיו את המחויבות שלהם ולא לסמוך על זכרונם
נאמנות להתחייבות	א: א-טז "ויענו את יהושע לאמר: כל אשר צויתנו נעשה, ואל כל אשר תשלחנו נלך... כל-איש אשר ימרה את-פיה, ולא ישמע את דברך לכל אשר תצונו יומת: רק, חזק ואמץ."	יפה עשו בני גד ובני ראובן שלא הסתפקו בהסכמה קצרה ועניינית למחויבותם, אלא אף חיזקו את יהושע בראשית דרכו כמנהיג
שליחת מרגלים חיובית	א: ב "וישלח יהושע-בן-נון מן-השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר, לכו ראו את-הארץ ואת-יריחו"	יש שליחת מרגלים חיובית מטעם המנהיג. כך נהג משה לפני שכבש את יעזר: "וישלח משה לרגל את-יעזר" (במדבר, כא:לב)
מסירות נפש לעשיית חסד	ב: ב-ד "ותקח האשה את-שני האנשים, ותצפנו; ותאמר, הן, באו אלי האנשים ולא ידעתי מאין המה"	רחב יכלה להיפטר מהמשימה בטענה שהדבר כרוך בסיכון
הכרה במלכות ה' והפחד מכוחו אצל כנענית פשוטה	ב: ט-יא "ותאמר אל-האנשים, ידעתי כי-נתן ה' לכם את-הארץ; וכי-נפלה אימתכם עלינו, וכי נמגו כל-ישיבי הארץ מפניכם... ונשמע וימס לבבנו, ולא-קמה עוד רוח באיש מפניכם: כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת"	גם בקריעת ים סוף נאמר: "אז נבהלו אלופי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד; נמגו כל ישיבי כנען." (שמות טו:טו)

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק	המידה/הערך
בדומה לסדר הזה נסעו בני ישראל במדבר: "ולפי העלות הענן מעל האהל, ואחרי כן יסעו בני ישראל; ובמקום אשר ישכן שם הענן, שם יחנו בני ישראל, על-פי ה' יסעו בני ישראל, ועל-פי ה' יחנו" (במדבר, ט:יז-יח)	"ויצו את-העם לאמר, כראתכם את ארון ברית-ה' אלהיכם, והכהנים הלויים נשאים אתו, ואתם תסעו ממקומכם והלכתם אחריו... למען אשר-תדעו את-הדרך אשר תלכו-בה, כי לא עברתם בדרך מתמול שלשום"	סדר המסע בישראל ג: ג-ד
גם במעמד הר סיני התקדש העם לקראת הופעת השכינה: "וירד משה מן-ההר אל-העם; ויקדש את-העם, ויכבסו שמלתם" (שמות, יט:יד)	"ויאמר יהושע אל-העם, התקדשו, כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות"	גילוי כבוד ה' ג:ה
בדומה לזה חיזק ה' את מעמדו של משה: "ויאמר ה' אל-משה, הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם-בך יאמינו לעולם" (שמות יט:ט)	ההודעה ליהושע: "ויאמר ה' אל-יהושע, היום הוזה אהל גדלך בעיני כל-ישראל: אשר ידעו, כי כאשר הייתי עם-משה אהיה עמך". התוצאה בפועל: "ביום ההוא גדל ה' את-יהושע בעיני כל-ישראל; ויראו אתו כאשר יראו את-משה כל-ימי חייו"	חיזוק המנהיג בפני העם ג:ז ד:יד
בדומה לזה צווה משה את אהרן לשים מן בצנצנת לזיכרון לדורות הבאים: "ויאמר משה אל-אהרן, קח צנצנת אחת ותן-שמה מלא-העמר מן; והנח אתו לפני ה', למשמרת לדורותיכם" (שמות, טז:לג)	"ויאמר להם יהושע, עברו לפני ארון ה' אלהיכם אל-תוך הירדן; והרימו לכם איש אבן אחת על-שכמו למספר שבטי בני-ישראל. למען תהיה זאת אות בקרבכם: כי-ישאלון בניכם מחר לאמר, מה האבנים האלה לכם. ואמרתם להם, אשר נכרתו מימי הירדן מפני ארון ברית-ה', בעברו בירדן נכרתו מי הירדן; והיו האבנים האלה לזכרון לבני ישראל וכו'"	זכרון הנס כאות לדורות ד: ה-ח

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
עצמת נס בקיעת הירדן	ה:א "וַיְהִי כַשְׁמֶעַ כָּל-מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה, וְכָל-מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל-הַיָּם, אֶת אֲשֶׁר-הוֹבִישׁ ה' אֶת-מִי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל עַד-עֲבָרָם; וַיִּמָּס לְבָבָם וְלֹא-הָיָה בָם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל"	כך קרה גם לעמי כנען לאחר קריעת ים סוף: "שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן; חֵיל אַחֲזִי יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת. אַז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם, אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחִזְמוּ רָעַד; נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן". (שמות, טו:יד-טו)
ברית מילה לקראת הכיבוש	ה:ב-ח "וַיַּעַשׂ-לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חֲרֻבוֹת צָרִים; וַיִּמָּל אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-גִּבְעַת הָעֵרְלוֹת"	כיבוש הארץ מותנה בקדושת החיילים והמחנה
איזכור חטא המרגלים (ברמז) בכניסתם לארץ ישראל	ה:ו "כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה, הָלַכּוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, עַד-תֶּם כָּל-הַגּוֹי אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הִיצְאִים מִמִּצְרַיִם, אֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה': אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לָהֶם, לְבָלְתִּי הָרְאוֹתָם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָנוּ, אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ."	חשוב להזכיר לדור השני את חטא המרגלים, שבעטיו לא זכו להיכנס לארץ, שלא ישוב אליו
הערלה-חרפת מצרים	ה:ט "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-יְהוֹשֻׁעַ, הַיּוֹם גָּלוּתִי אֶת-חֲרַפְתִּי מִצְרַיִם מֵעַלֵּיכֶם"	עד להסרת הערלה היו דומים למצרים שלא מלים /נושאים חרפה עליהם. מציאות ערלה באיש נקראת "חרפה", כִּנָּה <i>e</i> אמרו בני יעקב לאנשי שכם: "וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם, לֹא נוֹכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לָתֵת אֶת-אַחֲתָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עֶרְלָה: כִּי-חֲרָפָה הוּא לָנוּ". (בראשית, לד:יד)
שינוי בהנהגת ה' בארץ ישראל. הסימן - המן שובת מלרדת	ה:יב "וַיֵּשְׁבֹת הַמֶּן מִמַּחֲרָת, בְּאֶכְלָם מֵעֵבֹר הָאָרֶץ, וְלֹא-הָיָה עוֹד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מֶן; וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בְּשָׁנָה הַהִיא."	מעבר מהנהגה ניסית גלויה שהיתה במדבר להנהגה בדרך הטבע בארץ, המלווה בניסים רק במידת הצורך
הופעת השכינה בכיבוש הארץ	ה:טו "וַיֹּאמֶר שָׂר-צָבָא ה' אֶל-יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁל-נֶעֱלַךְ מֵעַל רִגְלְךָ, כִּי הִמָּקוֹם אֲשֶׁר אָתָּה עֹמֵד עָלָיו, קִדָּשׁ הוּא"	לקראת הכיבוש הראשון, מופיע ה' בדמות מלאך להורות כי ה' איש מלחמה והוא יעמוד לימינו של יהושע כעת ובעתיד. גם למשה במעמד הסנה, המפגש הראשון שלו עם השכינה, אמר לו ה' "של נעליך", בתחילת השליחות לגאול את ישראל ממצרים

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
כלי הקודש "נלחמים"	ו: יב-יג "וַיִּשְׁכְּבוּ יְהוֹשֻׁעַ בְּבֹקֶר; וַיָּשָׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-אֲרוֹן ה'... וַשִּׁבְעָה הַכֹּהֲנִים נִשְׂאִים שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת הַיָּבִלִים לִפְנֵי אֲרוֹן ה', הַלְכִים הַלֹּךְ וַתִּקְעוּ בְּשׁוֹפְרוֹת; וַתִּחְלוֹץ הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם, וַתִּמָּאֲסָף הַלֵּךְ אַחֲרֵי אֲרוֹן ה' הַלֹּךְ וַתִּקְוַע בְּשׁוֹפְרוֹת"	ב"סדרת חינוך" שמיימית לומד יהושע עם העם שהלוחם העיקרי בכיבוש הוא ה', ולהמחשת הדבר נקראים הכהנים דווקא להקיף את החומה עם שופרות בידיהם וארון ה' לפניהם
שיעור באמונה לחילי יהושע ולכל העם: המלחמה בארץ ישראל היא מלחמת ה'	ו: טז "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-הָעָם הֲרִיעוּ, כִּי-נָתַן ה' לָכֶם אֶת-הָעִיר."	כיבוש העיר הראשונה בדרך ניסית נועד ללמד את החיילים ואת העם ש"ה' איש מלחמה", ובידו להכניע לפניהם את כל יושבי כנען
הטמעת האמונה ביד ה' ע"י הטלת חרם על כל השלל: כיבוש יריחו הוא נס גלוי	ו: יז "וַהֲיִתָּה הָעִיר חָרָם הִיא וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ לַה' "	הטלת חרם על כל רכוש העיר יריחו היתה כדי להמחיש לעם שה' עצמו לחם והביא לנצחון ללא אבדות. ואם ימשיכו להאמין בו ינצחו ללא אבדות!
מידה כנגד מידה: לקיחה מן החרם מחרימה (מאבדת) חלילה את העם	ו: יח "...פֶּן תַּחֲרִימוּ וּלְקַחְתֶּם מִן הַחָרָם, וְשַׁמְתֶּם אֶת מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל לְחָרָם וַעֲבַרְתֶּם אוֹתוֹ"	ביטוי נוסף לחומרת העבירה – סכנת כליה לכולם – כדי להרחיקם עוד יותר ממנה

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
א.קיום שבועה גם לאויב (לרחב ובני ביתה) ב.הכרת הטוב למי שהטיב לך	ו: כג, כה "וַיָּבֵאוּ הַנְּעָרִים הַמִּכְנָלִים וַיַּצִּיאוּ אֶת רָחֵב וְאֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ וְאֶת אֲחִיהָ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהּ וְאֶת כָּל מִשְׁפַּחְוֹתֶיהָ, הוֹצִיאוּ וַיַּנִּיחוּם מִחוּץ לְמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל... וְאֶת רָחֵב הֵאֵנָּה וְאֶת בֵּית אֲבִיהָ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהּ הִחְיָה יְהוֹשֻׁעַ"	החזרה על קיום ההבטחה באה להדגיש את החשיבות של קיום הבטחה, במיוחד לאנשים זרים. בדומה לזה, קיים יהושע (פרק ט) את הברית שכרת עם הגבעונים, למרות ההערמה מצדם, כדי להימנע מחילול ה'
ערבות הדדית (עם נכניסתם לארץ)	ז:א, ז "וַיִּמְעְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַעַל בַּחֶרֶם, וַיִּקַּח עִכּוֹן בֶּן פְּרָמִי בֶּן זַבְדִּי בֶן זָרַח לְמִטָּה יְהוּדָה מִן הַחֶרֶם, וַיַּחֲרֹ אֹף ה' בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל". וכן בהמשך: "חָטָא יִשְׂרָאֵל וְגַם עָבְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם, וְגַם לָקְחוּ מִן הַחֶרֶם וְכוּ' "	עוד טרם זיהה יהושע את העבירה של עכן, ציין הכתוב שמעילתו נזקפת לחובת כל ישראל בגלל העריבות ההדדית
מנהיג נוטל אחריות	ז: ה-ו "וַיָּכּוּ מֵהֶם אַנְשֵׁי הָעִי כְּשִׁלְשִׁים וְשֵׁשָׁה אִישׁ וַיַּרְדְּפוּם לִפְנֵי הַשָּׁעַר עַד הַשְּׂבָרִים וַיָּפּוּם בַּמּוֹרָד. וַיִּמָּס לִבָּב הָעָם וַיָּהִי לָמִים....וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שָׁמַלְתָּיו וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו אֶרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה עַד הָעֶרֶב, הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ עֹפֹר עַל רֹאשָׁם "	יהושע יודע לייחס כשלון בעם למצב רוחני ותולה זאת בו כמנהיג ובזקני העדה הרואים עצמם אחראים למצב, ועקב כך פונה לה' בתפילה
דאגה מפני חילול שם ה', דאגה לכבוד ה'	ז:ט "וַיֹּמַר תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל"	כמשה בשעתו שדאג מפני חילול שם ה' בעיני הגויים באמרו: "למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרוג אותם בהרים וכו' " (שמות, לב:יא)

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
קדושת המחנה – תנאי לנצחון	ז:יג "קִם קִדָּשׁ אֶת הָעָם וְאַמְרַתְּ הַתְּקַדְּשׁוּ לְמַחֲרִי, כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, חֲרָם בְּקִרְבָּנְךָ יִשְׂרָאֵל לֹא תִוָּכַל לָקוּם לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ עַד הִסְרִיכֶם הַחֲרָם מִקִּרְבְּכֶם"	קדושת המחנה הנדרשת מהפסוק (דברים, כג:טו): "והיה מחניך קדוש", מקבלת כאן משמעות נוספת-נקיון מכל חטא, לא רק מעבירות הכרוכות בטומאה
מעילה באמון היא מעשה נבלה	ז:טו "וְהָיָה הַנִּלְכָּד בַּחֲרָם יִשְׁרָף... וְכִי עָשָׂה נִבְלָה בְּיִשְׂרָאֵל"	מעילתו של עכן היתה מעבר לכניעה לחמדת ממון, אלא "מעשה נבלה" ! (אולי מפני הערבות ההדדית)
ענישה פומבית להרתעה	ז:כד-כו "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ מָה עֹבְרֶתְנִי יַעֲבֹרְךָ ה' בַּיּוֹם הַזֶּה. וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶבֶן וַיִּשְׁרְפוּ אֹתָם בָּאֵשׁ וַיִּסְקְלוּ אֹתָם בְּאֲבָנִים וְכו' "	פרסום העבירה ושיתוף העם בביצוע העונש באו להשריש בעם את היראה מחטוא לה' - "למען ישמעו וייראו" (במיוחד בעת מלחמה צריכה להיות הקפדה יתרה על קיום ההוראות)
כיבוש העי: סיפור של תחכום צבאי בעידוד ה'	ח:א-כט "וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ אֵל תִּירָא וְאֵל תַּחַת... וַיְהוֹשֻׁעַ לֹא הִשִּׁיב יָדוֹ אֲשֶׁר נָטָה בְּכִידּוֹן עַד אֲשֶׁר הִחֲרִים אֶת כָּל יִשְׁבֵי הָעִי וְכו' "	יהושע משמש כמנהיג צבאי אחר היותו מנהיג רוחני בפרשת החרם. העם למד שגם מבצע צבאי מזהיר מלווה בברכת ה'
נאמנות יהושע לצווי משה	ח:לב-לה "וַיִּכְתֹּב-שָׁם עַל-הָאֲבָנִים אֶת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה, אֲשֶׁר כָּתַב לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְכָל-יִשְׂרָאֵל וְזִקְנָיו וְשֹׁטְרִים וְשֹׁפְטֵי עֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לְאַרְוֹן נֹגַד הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית-ה', כָּגֵר כְּאֶזְרָח חֲצִיזֵי אֵל-מוֹל הָר-גֵּרָזִים, וְהַחֲצִיזֵי אֵל-מוֹל הָר-עֵיבָל: כְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֲבַד-ה', לְבָרֵךְ אֶת-הָעָם יִשְׂרָאֵל בְּרֹאשׁוֹנָה. וְאַחֲרֵי-כֵן, קָרָא אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה, הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה כְּכֹל הַכְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה. לֹא-הָיָה דָבָר מִכָּל אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֲשֶׁר לֹא קָרָא יְהוֹשֻׁעַ, נֹגַד כָּל קֹהֵל יִשְׂרָאֵל וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף, וְהַגֵּר הַלֵּךְ בְּקִרְבָּם"	יהושע מקיים את המצוות שציווה משה לישראל שיקיימו כשיכנסו לארץ. נאמן הוא לכל דברי משה רבו.

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
חטא נשיאי העדה: לא שאלו את פי ה'	ט:יד "וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים מִצִּידָם; וְאֶת-פִּי ה', לֹא שָׁאֲלוּ"	הפסוק מציין את הטעות, כדי ללמד שעליהם היה להיוועץ ביהושע ובאלעזר הכהן, הנושא אורים ותומים על לבו.
יהושע כורת ברית מוגבלת "לחיותם", שלא להמיתם	ט:טו "וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ שְׁלוֹם, וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית לְחַיֹּתָם"	יהושע כרת ברית עם הגבעונים, אחר שכבר נשבעו להם הנשיאים, רק כדי להחיות אותם, אך הברית לא כוללת איסור שעבוד
חומרת חילול ה'- הימנעות מלהרגם	ט:יט "וַיֹּאמְרוּ כָל-הַנְּשִׂאִים, אֶל- כָּל-הָעֵדָה, אֲנַחְנוּ נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם בַּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; וְעַתָּה, לֹא נוּכַל לִנְגֹעַ בָּהֶם"	חילול ה' מונע גם ענישה חמורה למי שרימו את כלל ישראל
תגובה נחושה של מנהיג	ט:כב- כג "לָמָּה רַמִּיתֶם אֹתָנוּ לֵאמֹר, רְחוּקִים אֲנַחְנוּ מִכֶּם מְאֹד, וְאַתֶּם בִּקְרַבְנוּ יֹשְׁבִים. וְעַתָּה, אֲרוּרִים אַתֶּם וְכוּ' "	לאחר גילוי התרמית, לא חשך יהושע מילים לתוכחה ולהוקעה של הגבעונים, אך בכל זאת היה נאמן לברית, למנוע המתתם על ידי העם.
יהושע נאמן עדיין לבריתו	י:ז "וַיִּשְׁלְחוּ אֲנָשִׁי גִבְעוֹן אֶל- יְהוֹשֻׁעַ... וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ מִן- הַגִּלְגָּל, הוּא וְכָל-עַם הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ, וְכָל גִּבּוֹרֵי הַחֵיל וְכוּ' "	יהושע נאמן לבריתו להגן על הגבעונים, למרות שיכל למצוא אמתלה שלא להגן עליהם, מאחר וריו אותו, אולי להוסיף בקידוש ה'.
המשך נסים גלויים בכיבוש הארץ	י:יא- יב " וַיְהִי בִּגְסָם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵם בְּמוֹרֵד בֵּית-חוּרֹן וְהִ' הַשְּׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן-הַשָּׁמַיִם עַד- עֲזָקָה--וַיָּמָתוּ: רַבִּים אֲשֶׁר- מָתוּ בְּאַבְנֵי הַבָּרָד, מֵאֲשֶׁר הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב... אַז יָדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ לַה', בַּיּוֹם תֵּת ה' אֶת-הָאֶמְרִי, לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיֹּאמֶר לְעִינֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁמֹשׁ בִּגְבְּעוֹן דּוֹם וַיֵּרָם בְּעַמֶּק אֵילֹון וְכוּ' "	יהושע נאמן למצוות כיבוש הארץ וה' ממשיך ללוותו בעידוד ובלחימה של ממש, תוך כדי שינוי סדרי בראשית: השלכת אבנים משמים ועמידת גרמי השמים עד להשלמת המשימה...

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
חינוך הקצינים לתעוזה כנגד האויב	י:כד "וַיְהִי כְּהוֹצִיאֵם אֶת-הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ, וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ אֶל-כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֶל-קָצִינָיו אֲנֹשִׁי הַמִּלְחָמָה הִהְלָכוּא אִתּוֹ, קָרְבוּ שִׁימוּ אֶת-רַגְלֵיכֶם עַל-צוּאְרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה; וַיִּקְרְבוּ, וַיִּשְׁימוּ אֶת-רַגְלֵיהֶם עַל-צוּאְרֵיהֶם."	יהושע כמנהיג יודע לזהות את השיעור הנחוץ לחיזוק לב מפקדיו ואומר להם לדרך על צוארי המלכים, ובכך התקיימה בו ברכת ה' שנאמרה למשה: "ואתה על במותימו תדרוך" (דברים, לג:כט)
חיזוק כלל הלוחמים	י:כה "וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ, אֵל-תִּירָאוּ וְאֵל-תַּחֲתוּ: חֲזָקוּ וְאִמְצוּ כִּי כָכָה יַעֲשֶׂה ה' לְכָל-אֹיְבֵיכֶם, אֲשֶׁר אַתֶּם נֹלְחָמִים אוֹתָם וְכו' "	יהושע מחזק את כלל החיילים ובמיוחד את הקצינים, נושאי התפקידים הקשים
הקפדה על צלם א'להים	י:כו-כז "וַיְהִי לַעֲת בּוֹא הַשָּׁמֶשׁ, צָנָה יְהוֹשֻׁעַ וַיִּרְיֶדוּם מֵעַל הָעֵצִים"	יהושע שקול בהליכותיו, לא "נסחף" אחר הנצחון המזהיר, אלא שומר על אצילות נפש ומקיים דברי הכתוב: "לא תלין נבלתו על העץ" (דברים, כא:כג)
סיכום הכיבוש: כאשר ציוה ה' את משה	יא:טו "כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה עֲבֹדוּ, בְּן-צָנָה מֹשֶׁה אֶת-יְהוֹשֻׁעַ; וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ, לֹא-הִסִּיר דָּבָר, מִכָּל אֲשֶׁר-צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה."	בסיכום כיבוש הארץ באה הדגשה: יהושע קיים את מצוות ה' למשה, שמסרה ליהושע. נאמנות כזו היא איננה נחלת כל מנהיג, אולם היא שבחו של יהושע, שלא כשופטים ומלכים שקמו אחריו, שהם לא מלאו אחר צווי ה' במלואו.
"שיר" הנצחון	פרק יב "וְאֵלֶּה מַלְכֵי הָאָרֶץ, אֲשֶׁר הָכּוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל... וְאֵלֶּה מַלְכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הָכָה יְהוֹשֻׁעַ וְכו' "	בנוסף לסיכום הכיבוש בפרק יא, בא בפרקנו סיכום כללי של הכיבוש, כולל כיבוש עבר הירדן המזרחי ע"י משה ועם ישראל. סיכום זה כתוב כשיר הלל לה'
איזכור חטא המרגלים לחיזוק האמונה	יד:ו-ט "וַיֹּאמֶר אֵלָיו כָּלֵב בֶּן-נִפְנֶה הַקָּנִי: אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה' אֶל-מֹשֶׁה אִישׁ-הָאֱלֹהִים, עַל אֲדֹתַי וְעַל אֲדֹתֶיךָ בְּקִדְשׁ בְּרָנַע... בֶּן-אַרְבָּעִים שָׁנָה אֲנִכִּי בִשְׁלַח מֹשֶׁה עֲבָד-ה' אֹתִי מִקְדָּשׁ בְּרָנַע לַרְגֹל אֶת-הָאָרֶץ; וְאָשֵׁב אִתּוֹ דָּבָר, כַּאֲשֶׁר עִם-לִבִּי... וְאָחִי אֲשֶׁר עָלוּ עִמִּי, הַמְּסִיּוֹ אֶת-לֵב הָעָם; וְאֲנִכִּי מִלֵּאֲתֵי אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵי וְכו'."	כלב מבקש לקיים את הבטחת משה לתת לו את חברון, "יען אשר מלא אחרי ה'" ושיבח את ארץ ישראל וחיזק את העם ביכולתם לכבוש אותה. זאת לעומת המרגלים האחרים שהיו חסרי אמונה והפחידו את העם שלא יוכלו לכובשה.

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
מדד אמיתי של כוח	י'ד: י-יא "...ועתה הנה אנכי היום בן-חמש ושמנים שנה. עודני היום חזק, כאשר ביום שלח אותי משה, ככחי אז וככחי עתה: למלחמה, ולצאת ולבוא"	מהו סוד כוחו של כלב? הרוח האחרת שלוותה אותו בשליחות הריגול, היא זו שעומדת לו מאז ועד היום, ומכוחה יכול הוא לומר שעודנו "חזק" ונכון למשימת כיבוש
חיבת הארץ של בנות צלפחד	י'ז: "ותקרבנה לפני אלעזר הכהן ולפני יהושע בן-נון ולפני הנשיאים לאמר, ה' צנה את-משה לתת-לנו נחלה בתוך אחינו; וניתן להם אל-פי ה', נחלה בתוך אחי אביהן"	סיפור בנות צלפחד מופיע כאן שוב, כדי לחלוק להן כבוד על חיבתן את הארץ בכך שעמדו על הזכות לנחול בתוך נחלת אחי אביהם
קיום הבטחת ה'	כ'א: מב-מג "וינח ה' להם מסביב, ככל אשר-נשבע לאבותם; ולא-עמד איש בפניהם מכל-איביהם, את כל-איביהם נתן ה' בידם. לא-נפל דבר מכל הדבר הטוב, אשר-דבר ה' אל-בית ישׂראל: הכל בא"	ודאי שאנו בטוחים בה' שמקיים הבטחותיו, אך בדור הכיבוש וההתנחלות הראשון בארץ, נראה שהיה צורך להזכיר זאת בפירוש כדי לחזק את האמונה בהשגחת ה' על עמו ועל נחלתו
יהושע מברך את שבטי עבר הירדן המזרחי ושולחם לבתיהם	כ'ב: א-ו "ויאמר אליהם אתם שמרתם את כל-אשר צוה אתכם משה עבד ה'; ונתשמעו בקולי, לכל אשר-צויתי אתכם. לא-עזבתם את-אחיהם זה ימים רבים, עד היום הזה; ושמרתם את-משמרת מצות ה' אלהיכם. ועתה, הניח ה' אלהיכם לאחיהם, כאשר דבר להם; ועתה פנו ולכו לכם לאהליכם... רק שמרו מאד, לעשות את-המצוה ואת-התורה אשר צוה אתכם משה עבד-ה', לאהבה את-ה' אלהיכם וללכת בכל-דרכיו ולשמר מצותיו, ולדבקה בו ולעבדו בכל-לבבכם ובכל-נפשכם"	יהושע הזכיר בתחילת שליחותו לבני גד ובני ראובן את חובתם לעזור לאחיהם בכיבוש הארץ, ועתה, לאחר שמלאו חובתם, הוא זוכר לציין זאת ולשלחם לבתיהם בברכה ובתזכורת להמשך שמירה על מצוות ה', מתוך אהבה ודבקות ומסירות נפש. זו דרכו של מנהיג אחראי, היודע לדרוש והיודע להכיר טובה

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק	המידה/הערך	
חובת התוכחה וביעור הרע מישראל היתה ברגישות גבוהה מאד, ואף הביאה להכנת מתקפה צבאית כלפי בני גד ובני ראובן, מאחר ופרשיות מעילה היו כבר בעבר, פרשיות שגרמו לעונשים קשים מאת ה'.	"וַיִּשְׁלַחוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-בְּנֵי-רְאוּבֵן וְאֶל-בְּנֵי-גָד, וְאֶל-חֲצִי שִׁבְט-מְנַשֶּׁה אֶל-אֶרֶץ הַגִּלְעָד: אֶת-פִּינְחָס בֶּן-אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וְעֹשֶׁרָה נָשָׂאִים עִמּוֹ--נָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אָב, לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל; וְאִישׁ רֹאשׁ בֵּית-אֲבוֹתָם הֵמָּה, לְאֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל-בְּנֵי-רְאוּבֵן וְאֶל-בְּנֵי-גָד, וְאֶל-חֲצִי שִׁבְט-מְנַשֶּׁה אֶל-אֶרֶץ הַגִּלְעָד; וַיֹּדְבֵרוּ אִתָּם לֵאמֹר כֹּה אָמְרוּ כָל עַדְת ה', מָה-הַמַּעַל הַזֶּה אֲשֶׁר מַעַלְתֶּם בְּאִלֹּהֵי יִשְׂרָאֵל, לָשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי ה' בְּבִנוֹתְכֶם לָכֶם מִזִּבְחַת, לְמַרְדֶּכָם הַיּוֹם בְּה' וכו' "	כב: יג-כ	תוכחה נוקבת לבני גד ובני ראובן על שבנו לעצמם מזבח - חובת המנהיג להוכיח את בני עמו
לא די בכך שכוונתם היתה טובה, צריכים היו בני גד ובני ראובן גם להסביר לנציגי העם את כוונתם באופן ברור. כך גם לימדם משה רבנו בראשית הדרך: "וְהִייתֶם נְקִיִּים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל" (במדבר, לב:כב)	"וַיַּעֲנוּ בְנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גָד וְחֲצִי שִׁבְט הַמְנַשֶּׁה; וַיֹּדְבֵרוּ אֶת-רָאשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֶל אֲיָלֵהִים... הוּא יֵדַע, וַיִּשְׁרָאֵל הוּא יֵדַע: אִם-בְּמַרְדָּ וְאִם-בְּמַעַל בְּה', אֵל-תּוֹשִׁיעֵנוּ הַיּוֹם הַזֶּה. לְבָנוֹת לָנוּ מִזִּבְחַת, לָשׁוּב מֵאַחֲרֵי ה'; וְאִם-לְהַעֲלוֹת עָלֵינוּ עוֹלָה וּמִנְחָה, וְאִם-לַעֲשׂוֹת עָלֵינוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים ה', הוּא יִבְקֹשׁ וְאִם-לֹא מִדְּאָגָה מִדְּבָר, עֲשִׂינוּ אֶת-זֹאת לֵאמֹר: מִחֵר יֹאמְרוּ בְּנֵיכֶם לְבָנֵינוּ לֵאמֹר, מָה-לָּכֶם וְלָהּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּגְבֹּל נְתַן-ה' בִּינֵנוּ וּבִינֵיכֶם בְּנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גָד, אֶת-הַיִּרְדֵּן. אִין-לָכֶם חֶלֶק בְּה'; וְהִשְׁבִּיתוּ בְּנֵיכֶם אֶת-בְּנֵינוּ, לְבִלְתִּי יֵרָא אֶת ה' וכו' "	כב: כא-כט	החובה להבהיר את מעשינו: בני גד ובני ראובן מסבירים באופן ברור את כוונתם

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
ההודעה על קבלת ההסבר של נציגי השבטים שבעבר הירדן	כב:ל "וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן, וַיֵּשֶׁאֵי הָעֵדָה וַרְאֵשֵׁי אֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אִתּוֹ, אֶת-הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר דִּבְּרוּ בְּנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גָד וּבְנֵי מְנַשֶּׁה; וַיִּיטֹב בְּעֵינֵיהֶם"	הכתוב מודיע לקוראיו כי ההסבר התקבל על ידי המשלחת להסיר כל ספק בדבר כשרות המעשה
אחריותו של מנהיג להורות לעם את הדרך בה ילכו לאחר מותו	פרק כג "וַיְהִי מִיָּמִים רַבִּים, אַחֲרֵי אֲשֶׁר-הִנִּיחַ ה' לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל-אֲיִבֵּיהֶם מִסָּבִיב; וַיְהוֹשֻׁעַ זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ, לְכָל-יִשְׂרָאֵל לְזִקְנָיו וּלְרָאשָׁיו, וּלְשֹׁפְטָיו וּלְשֹׁטְרָיו; וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי זָקֵנְתִּי, בָּאתִי בַּיָּמִים, וְאַתֶּם רְאִיתֶם אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֲלֵהֶיכֶם לְכָל-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִפְּנִיכֶם: כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם. רְאוּ הַפְּלִתִי לָכֶם אֶת-הַגּוֹיִם הַנִּשְׁאָרִים הָאֵלֶּה, בְּנַחֲלָה לְשִׁבְטֵיכֶם: מִן-הַיַּרְדֵּן, וְכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִכְרַתִּי, וְהֵיכֵם הַגָּדוֹל מְבֹא הַשָּׁמֶשׁ. וְה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא יַהֲדִיכֶם מִפְּנֵיכֶם, וְהוֹרִישׁ אִתְּם מִלְּפָנֵיכֶם; וִירִשְׁתֶּם אֶת-אַרְצָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵיכֶם לָכֶם וְכו' "	יהושע לחם בראש הצבא וכבש את רוב הארץ. אך לפני מותו מזהיר הוא את העם מפני התרשלות בהמשך הכיבוש, ובהמשך דבריו מזרז אותם על עבודת ה' בכלל.
תוכחת המנהיג רק בסוף ימיו, כמשה שהוכיח רק לפני מותו	כד: א-כח "וַיֵּאָסֶף יְהוֹשֻׁעַ אֶת-כָּל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׂכֻמָּה; וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְרָאשָׁיו, וּלְשֹׁטְרָיו, וַיִּתְּצֻבּוּ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-כָּל-הָעָם וְכו' "	יהושע סוקר את חסדי ה' על עמו ובכך מעורר בהם את מחויבותו של העם להיות נאמן לו ולתורתו
נאמנות העם לה'	כד: טז-יח "וַיַּעַן הָעָם, וַיֹּאמְרוּ, חֲלִילָה לָנוּ, מֵעֲזֹב אֶת ה' לַעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְכו' "	העם שומע את דבריו הנוקבים של יהושע ומשיב בהבעת נאמנות לה'
חידוש הברית בין העם לה' - ביטוי לאחריותו של יהושע כמנהיג, לפני מותו	כד: כה-כז "וַיִּכְרַת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לָעָם בַּיּוֹם הַהוּא; וַיָּשֶׂם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט בְּשֵׁכֶם וְכו' "	יהושע מחדש את הברית בין ישראל לה', חותם בכך את תפקידו כמנהיג בהבטחה מחייבת של העם להיות נאמן לה'
קיום צוואת יוסף - קבורתו בשכם	כד: לב "וְאֶת-עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר-הָעִלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשֵׁכֶם, בְּחִלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי-חֲמוֹר אָבִי-שָׁכֶם בְּמַאֲהָ קִשְׁיָטָה; וַיְהִי לְבְנֵי-יוֹסֵף לְנַחֲלָה"	קיימו ישראל את צוואת יוסף בסוף חומש בראשית (נ:כה): "וַיִּשָּׁבַע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם, וְהָעֲלֵתֶם אֶת-עַצְמוֹתַי מִצָּה."

ערכים ומידות בנביאים ראשונים – ספר שופטים

בחסדי הי"ת – יצחק עמרמני

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
חיבת הארץ של עכסה	א: יד-טו "וַיְהִי בְּבֹאָהּ, וַתְּסִיתְהוּ לְשָׂאֵל מֵאֵת-אָבִיהָ הַשָּׂדֶה, וַתַּצְנַח מֵעַל הַחֲמֹר; וַיֹּאמֶר לָהּ כָּלֵב, מֶה-לָּךְ. וַתֹּאמֶר לוֹ הִבָּה-לִּי בָרֶכֶה, כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב וַתִּתְּנִי, וַתִּתֶּנָּה לִּי גֹלֶת מַיִם; וַיִּתֵּן לָהּ כָּלֵב אֶת גֹּלֶת עֲלִית, וְאֶת גֹּלֶת תַּחְתִּית"	הכתוב מביא שיחה פרטית בעניין ההתיישבות, שאיננה חיונית לרצף הסיפורי, כדי ללמדנו על חיבת הארץ של עכסה. ראוי להזכיר כאן את בנות צלפחד שגם הן גילו חיבה לארץ.
תוכחה סמויה (פירוט האזורים שלא ירשו השבטים)	א: כא-לה "וְאֵת-הַיְבוּסִי יֵשֵׁב יְרוּשָׁלַם, לֹא הוֹרִישוּ בְּנֵי בְנִימִן... וְלֹא הוֹרִישׁ מְנַשֶּׁה... וְאֶפְרַיִם לֹא הוֹרִישׁ וכו' "	הכתוב מביא בפירוט ובהדרגה את החטא של רוב השבטים בהימנעם מהשלמת הכיבוש. זאת חרף אזהרת יהושע בצוואתו לפני מותו. הכתוב גם מציין מספר פעמים שמי שהשתדל לכבוש זכה לעזרה משמים (פסוקים יט, כב)
תוכחה גלויה של מלאך ה' על הימנעות מהשלמת הכיבוש	ב:א-ג "וַיַּעַל מֶלָאךְ ה' מִן-הַגִּלְגָל, אֶל הַבָּכִים. וַיֹּאמֶר אֲעֹלָה אִתְּכֶם מִמִּצְרַיִם, וַאֲבִיא אִתְּכֶם אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם, וַאֲמַר, לֹא אֶפְרַיִם בְּרִיתִי אִתְּכֶם לְעוֹלָם. וְאַתֶּם לֹא תִכְרְתוּ בְרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ הַזֹּאת-מִזְבַּחוֹתֵיהֶם תִּתְּצוּן; וְלֹא-שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי, מֶה זֹאת עֲשִׂיתֶם. וְגַם אֲמַרְתִּי, לֹא-אֲגַרֵשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם; וְהָיוּ לָכֶם לְצַדִּיקִים, וְאֱלֹהֵיהֶם יִהְיוּ לָכֶם לְמוֹקֵשׁ."	אכן, "עבירה גוררת עבירה": השארת הגויים גרמה בהמשך לקרבה יתירה עד עבודה זרה ולחיתון איתם: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָשֻׁבוּ בְּקֶרֶב הַכְּנַעֲנִי, הַחֲתִי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרָזִי, וְהַחֲוִי וְהַיְבוּסִי. וַיִּקְחוּ אֶת-בָּנוֹתֵיהֶם לָהֶם לְנָשִׁים, וְאֵת-בָּנוֹתֵיהֶם נָתַנוּ לְבָנֵיהֶם; וַיַּעֲבְדוּ אֶת-אֱלֹהֵיהֶם" (ג:ה-ו).

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
בני ישראל השאירו את עמי כנען, התקרבו אליהם, למדו ממעשיהם ואף התחתנו איתם - ה' הענישם בכך שלא עזר להם להוריש את האויבים מהארץ. ממילא הפכו להם לאויבים	ב: כ-כא "וַיַּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל; וַיֹּאמֶר, יַעַן אֲשֶׁר עָבְרוּ הַגּוֹי הַזֶּה אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת אֲבוֹתָם, וְלֹא שָׁמְעוּ לְקוֹלִי, גַּם-אֲנִי לֹא אוֹסִיף לְהוֹרִישׁ אִישׁ מִפְּנֵיהֶם, מִן-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עֲזַב יְהוֹשָׁע, וַיָּמָת לְמַעַן נִסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל: הֲשֹׁמְרִים הֵם אֶת דְּרֹךְ ה' לִלְכֹּת בָּם, כַּאֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֲבוֹתָם אִם לֹא "		חטא וענשו - מדה כנגד מדה
תיאור מחזור ההתנהגות הרוחנית ותוצאותיה הקשות מופיע כאן באופן ברור כפתיחה לתקופת השופטים הארוכה שנאמר עליה בהמשך: "בַּיָּמִים הָהֵם, אִין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל: אִישׁ הִיָּשֵׁר בְּעֵינָיו, יַעֲשֶׂה" (יז:1 ועוד 3 פעמים)	ג:ז-י "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הָרַע בְּעֵינֵי ה', וַיִּשְׁכַּחוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם; וַיַּעֲבְדוּ אֶת-הַבַּעַלִּים, וְאֶת-הָאֲשֵׁרוֹת וַיַּחַר-אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל, וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד כּוֹשֵׁן רַשָּׁעִיתִים, מֶלֶךְ אֲרָם נְהֻרִים; וַיַּעֲבְדוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת כּוֹשֵׁן רַשָּׁעִיתִים שְׁמֹנֶה שָׁנִים וַיִּזְעְקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-ה', וַיִּקֶּם ה' מוֹשִׁיעַ לְבְנֵי יִשְ�רָאֵל וַיִּשְׁיַע אֶת עֲתָנִיאל בֶּן-קִנְזִי, אֲחִי כָלֵב הַקָּטָן מִמֶּנּוּ וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ ה', וַיִּשְׁפֹּט אֶת-יִשְׂרָאֵל, וַיִּצָּא לְמַלְחָמָה, וַיִּתֵּן ה' בְּיָדוֹ אֶת-כּוֹשֵׁן רַשָּׁעִיתִים מֶלֶךְ אֲרָם; וַתֵּעַז יָדוֹ, עַל כּוֹשֵׁן רַשָּׁעִיתִים"		מחזור ספר שופטים: חטא-עונש- זעקה-ישועה
רוח ה' להושיע את העם נחה הפעם על דבורה הנביאה. אשה מיוחדת בכוחותיה להנהיג ולהוביל עם ברק את המלחמה ביבין מלך חצור מתוך אמונה חזקה בקב"ה	ד:ד-ט "וַדְּבֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה, אֲשֶׁת לַפִּידוֹת הִיא שֹׁפְטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל, בָּעֵת הַהִיא וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת תֶּמֶר דְּבֹרָה, בֵּין הָרְמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּהַר אֶפְרַיִם; וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט. וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינֵעָם מִקֵּדֶשׁ נִפְתָּלִי; וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צֹנֶה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, לָךְ וּמִשְׁכָּתְךָ בְּהַר תְּבוֹר, וְלָקַחְתָּ עִמָּךְ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ, מִבְּנֵי נִפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זַבְלוֹן. וּמִשְׁכָּתִּי אֵלֶיךָ אֶל-נַחַל קִישּׁוֹן אֶת-סִיסְרָא שַׂר-צָבָא וְבֵין וְאֶת-רַכְבּוֹ וְאֶת-הַמּוֹנוֹ; וַתַּתִּיחוּ בַּיָּד. וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק, אִם-תֵּלַכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי; וְאִם-לֹא תֵלַכִּי עִמִּי, לֹא אֵלַךְ. וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אֵלַיךְ עִמָּךְ, אָפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה תַּפְאֲרֹתְךָ עַל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר אֲתָה הוֹלֵךְ כִּי בִיד אִשָּׁה יִמְכֹּר ה' אֶת סִיסְרָא; וַתִּקֶּם דְּבֹרָה וַתֵּלֶךְ עִם בָּרַק קֵדְשָׁה"		מנהיגות מתוך ענווה ותושיה

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
דבורה מזרזת את ברק לצאת נגד סיסרא, ברק מסכים ואז ה' מפיל פחד על סיסרא והוא נוטש את צבאו הגדול והחזק ובורח ברגליו...	ד: יד-טו "וַתֹּאמֶר דְּבֹרָה אֶל בָּרַק קוּם, כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן ה' אֶת סִיסְרָא בְיָדְךָ. הֲלֹא ה' יָצָא לְפָנֶיךָ; וַיַּרְדּוּ בָרַק מִהָר תְּבוּר, וַעֲשֶׂתָ אֲלָפִים אִישׁ אֲחֵרָיו וַיָּהָם ה' אֶת-סִיסְרָא וְאֶת-כָּל-הַרֶכֶב וְאֶת-כָּל-הַמֶּחֱנֶה לְפָנֶי-חֶרֶב לְפָנֶי בָרַק; וַיַּרְדּוּ סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה, וַיִּנָּס בְּרַגְלָיו וכו' "		השתדלות המצביא המביאה לעזרת ה'
ישועת ה' מגיעה לישראל על ידי נשים צדקניות ואמיצות. דבורה זרזה את ברק. עובדת יציאתו למלחמה הביאה למנוסת סיסרא ובמנוסתו נמלט לאהל יעל. זו ראתה בכך אות משמים כי הפיל ה' את אויבה-אויב ישראל בידה. בתושיתה כי רבה השקתה אותו לכדי עייפות ותרדמה עמוקה, ואז המיתה אותו באומץ רב והכריעה בכך את המערכה, כדוד שהכריע את המלחמה בפלשתים בהמיתו את מצביאם גלית.	ד: יז-כא "וַסִּיסְרָא נָס בְּרַגְלָיו אֶל-אֹהֶל יַעֲל, אִשְׁתִּי חֶבֶר הַקִּינִי: כִּי שְׁלוֹם בֵּין בֵּין מֶלֶךְ-חֲצוֹר וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקִּינִי. וַתֵּצֵא יַעֲל לִקְרֹאת סִיסְרָא, וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּכָה אֲדֹנִי סוּכָה אֵלִי, אֵל-תֵּיכָא; וַיִּסַּר אֵלֶיהָ הָאֹהֶל, וַתִּכְסְהוּ בְשֹׁמֶכָהּ. וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הֲשִׁקִּינִי נָא מַעַט מַיִם, כִּי צָמָאתִי; וַתִּפְתַּח אֶת נְאוֹד הַחֶלֶב, וַתִּשְׁקֶהוּ. וַתִּכְסְהוּ... וַתִּשָּׁח יַעֲל אִשְׁת־חֶבֶר אֶת-יֶתֶד הָאֹהֶל וַתִּשֶׂם אֶת-הַמִּקְבֵּת בִּיָּדָהּ, וַתִּבּוֹא אֵלָיו בְּלֹאט, וַתִּתְּקֵעַ אֶת-הַיֶּתֶד בְּרִקְתּוֹ, וַתִּצָּנַח בְּאַרְצָ; וְהוּא-נֶרְדָּם וַיָּעַר, וַיָּמָת."		אומץ וגבורה הביאו לנצחון

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
שירת דבורה: הכרת הטוב לקב"ה, למתנדבים בעם, לברק, ליעל	ה: ב,ג,ט, יב,כד "בִּפְרַעַ פְּרָעוֹת בִּישְׂרָאֵל, בַּחֲתָנָדָב עִם, בָּרְכוּ ה'! שָׁמְעוּ מַלְכִּים, הֶאֱזִינוּ רֹזְנִים: אֲנֹכִי לַה' אֲנֹכִי אֲשִׁירָה, אֲזַמֵּר לַה' אֵילֵהִי יִשְׂרָאֵל... לְבִי לְחֹזֶק־קִי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בָּעָם; בָּרְכוּ ה'... קוֹם בָּרַק וּשְׁבָה שְׂבִיךְ בֶּן אֲבִינֵעָם... תִּבְרַךְ. מְנַשִּׁים יַעֲלֵ, אֲשֶׁת חֵבֶר הַקִּינִי מְנַשִּׁים בְּאַהֲלִי, תִּבְרַךְ."	דבורה ברוח קדשה שרה שיר תהילה לה' וזוכרת להכיר טובה רבה לקב"ה וגם לשליחיו: השבטים המתנדבים במלחמה, ברק המצביא ויעל אשת חבר הקיני.
שירת דבורה: כוחו האדיר של ה'	ה: כ-כא "מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ; הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עִם-סִיסְרָא. נָחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּס, נָחַל קְדוּמַיִם נָחַל קִישׁוֹן, תִּדְרָכִי נַפְשִׁי עַזִּי"	בדומה להטבעת המצרים בים סוף, ה' משתמש גם כאן בכוחות הטבע להעניש את החיילים: כגון "וַיָּהֶם ה' אֶת-סִיסְרָא (ד:יד)- "וַיָּהֶם אֶת מַחֲנֶה מִצְרָיִם"(שמות, יד:כד) ועוד
שירת דבורה: מפלתו הקשה של האויב	ה: כו-כז "וַיְהִלְמָה סִיסְרָא מַחֲקָה רֹאשׁוֹ, וּמַחֲצָה וַחֲלָפָה רָקֵתוֹ. בֵּין רַגְלֶיהָ, כָּרַע נָפֹל שָׁכָב: בֵּין רַגְלֶיהָ, כָּרַע נָפֹל, בְּאֶשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפֹל שָׁדוּד"	שיר שבח לה' כולל תיאור מפורט של מפלתו הגדולה של סיסרא שנפל בזכות תושייתה ואומץ לבה של יעל אשת חבר הקיני. מפלת סיסרא הפילה בעקבותיה גם את כל חייליו
שירת דבורה: שבח לשבטים שעזרו ותוכחה לשבטים שלא עזרו	ה: יד-יח "מִנִּי אֶפְרַיִם, שָׁרָשׁ בְּעַמְלֶק, אַחֲרִיךְ בְּנִימִין בְּעַמְמִיךְ; מִנִּי מְכִיר יִרְדּוֹ מַחֲקָקִים, וּמַזְבֹּלֶן מְשָׁכִים בְּשֶׁבֶט סִפֹּר. וְשָׂרִי בִישָׁשְׁכָר, עִם-דְּבִרָה, וַיִּשְׁשָׁכָר כֹּן בָּרַק, בְּעַמֶּק שְׁלַח בְּרַגְלָיו; בְּפִלְגוֹת רְאוּבֵן גְּדָלִים חֲקָקִי לֵב. לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמְּשֻׁפָּתִים, לְשֹׁמֵעַ שְׁרָקוֹת עֲדָרִים; לְפִלְגוֹת רְאוּבֵן, גְּדוֹלִים חֲקָרִי לֵב. גִּלְעָד בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֹן, וְדָן לָמָּה יִגּוֹר אֲנִיּוֹת; אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף יָמִים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכֹּן. זָבֻלֹן עִם חֶרֶף נַפְשׁוֹ לָמוֹת וַנִּפְתָּלִי עַל מְרֹמֵי שָׁדָה"	דבורה נוהגת כשופט, כמנהיג, המשבח את הטובים והמוכיח את מי שיש להוכיח. השבטים שהשתתפו הם: אפרים, בנימין, מנשה, זבולון, יששכר ונפתלי. לעומתם מי שלא הגיעו: בני עבר הירדן המזרחי: ראובן, גד ומנשה וכן דן ואשר.

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
תוכחת נביא בשנית	ו:ז-י " וַיְהִי, כִּי-זָעְקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל ה' עַל אֲדֹת מִדְּוָן, וַיִּשְׁלַח ה' אִישׁ נָבִיא אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲנֹכִי הָעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם, וְאָצִיא אֶתְכֶם מִבֵּית עַבְדִּים וְאָצֵל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד כָּל-לִחְצִיכֶם; וְאֶגְרֹשׁ אוֹתָם מִפָּנֶיכֶם, וְאֶתְּנֶה לָכֶם אֶת-אֶרֶצָם וְאֶמְרָה לָכֶם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִירָאוּ אֶת-אֱלֹהֵי הָאֲמָרִי, אֲשֶׁר אֵתֶם יוֹשְׁבִים בָּאֶרֶץ; וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי"	בתקופת השופטים בהם "אין מלך בישראל, איש הנשר בעיניו יעשה" (י:ז) מופיע מידי פעם נביא ומוכיח את ישראל על מעשיהם הרעים, המביאים עליהם את הצרות הרבות עם אויביהם. המצב הרוחני כה קשה, שגם הופעת נביא לא מזעזעת את העם לשוב בתשובה שלימה. דברי הנביא כתובים אולי בעיקר ללמדנו ש"אין עונשין אלא אם כן מזהירין". התוכחה הקודמת היתה בפרק ב (א-ה)
ענוותנות שלא מונעת נטילת תפקיד המנהיגות	טו:ז "וַיֹּאמֶר אֵלָיו בִּי ה', בָּמָה אוֹשִׁיעַ אֶת-יִשְׂרָאֵל; הִנֵּה אֵלַי הַדָּל בְּמִנְשָׁה, וְאֲנֹכִי הֹצֵעִר בְּבֵית אָבִי"	גדעון מבין את משמעות התפקיד בעת צרה זו ותחילה מסרב, אך לא מתנגד. התנהגותו מלמדת על אישיות מיוחדת של מנהיג שלא נבהל מהמשימה, רק מבקש להיות בטוח בשליחות
גדעון מבטא אמונה אמיצה בשליחותו: הורס את מזבח אביו וכורת את האשרה	ז:ז-כח "וַיִּסַּח גְּדֵעֹן עֶשְׂרֵה אַנְשִׁים מֵעַבְדָּיו, וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה'; וַיְהִי כַּאֲשֶׁר נָכַא אֶת-בֵּית אָבִיו וְאֶת-אֲנָשָׁי הָעִיר מַעֲשֹׂת יוֹמָם, וַיַּעַשׂ לָלֶלָה. וַיִּשְׁכְּמוּ אַנְשֵׁי הָעִיר בִּבְקָר, וַהֲנִי נֶתֶץ מִזֶּבַח הַבַּעַל, וְהָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר עָלָיו כִּרְתָּה"	גדעון אמנם מסתפק בתחילה במקור ההוראה, אם אכן זה דבר ה', אך לאחר קבלת האות, הוא הופך שליח נאמן למצוות ה'

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק	המידה/הערך
למרות מצבו הרוחני הירוד של העם, מלמד ה' את העם "שיעור" באמונה, ובכך הוא מוכיחם על דרכם, בדרך נוספת	"...וַיֹּאמֶר ה' אֶל-גִּדְעוֹן, עוֹד הָעָם רָב, הוֹרֵד אוֹתָם אֶל-הַמַּיִם וְאֶצְרְפוּ לָךְ שָׁם; וְהָיָה אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ זֶה יֵלֶךְ אִתָּךְ, הוּא יֵלֶךְ אִתָּךְ, וְכָל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ זֶה לֹא יֵלֶךְ עִמָּךְ, הוּא לֹא יֵלֶךְ. וַיּוֹרֵד אֶת-הָעָם אֶל-הַמַּיִם; וַיֹּאמֶר ה' אֶל-גִּדְעוֹן, כֹּל אֲשֶׁר יֵלֵק בְּלִשְׁוֹנוֹ מִן הַמַּיִם כְּאֲשֶׁר יֵלֵק הַכֶּלֶב תִּצְיֵג אוֹתוֹ לְבָד, וְכָל אֲשֶׁר יִכְרַע עַל בִּרְכָיו לִשְׁתוֹת. וַיְהִי מִסַּפֵּר הַמַּלְקָקִים בִּידָם אֶל פִּיהֶם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ; וְכָל יֹתֵר הָעָם, כָּרְעוּ עַל-בִּרְכֵיהֶם לִשְׁתוֹת מַיִם. וַיֹּאמֶר ה' אֶל-גִּדְעוֹן, בְּשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת הָאִישׁ הַמַּלְקָקִים אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם, וְנִתַּתִּי אֶת מִדְּיָן בְּיָדְךָ; וְכָל הָעָם יֵלְכוּ אִישׁ לְמִקְמוֹ"	ז:ג-ז שיעור באמונה: 1. ישועת ה' תלויה ברצונו ולא בכמות החיילים 2. ישועת ה' בחיילים מאמינים ולא בעובדי ע"ז
מנהיג מוצלח הוא היודע להלך בין הדעות השונות של הציבור. כנגד טענת איש אפרים שהיה בה סימן של גאווה, ידע גדעון להשיב בחכמה ובענווה, עד שהכתוב מעיד בפירוש על הצלחתו: "אִזָּה רִפְתָּה רוּחַם מִעָלָיו, בְּדַבְּרוֹ הַדָּבָר הַזֶּה.", בחינת "לשון רכה תשבר גרם" (משלי כה:טו)	"וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ אֶפְרַיִם, מָה הַדָּבָר הַזֶּה עֲשִׂיתָ לָנוּ, לְבַלְתִּי קִרְאוֹת לָנוּ, כִּי הִלַכְתָּ לְהִלָּחֵם בְּמִדְיָן; וַיְרִיבוּ אוֹתוֹ בְּחִזְקָה. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם, מָה עֲשִׂיתִי עִתָּה כָכֶם: הֲלֹא טוֹב עָלְלוֹת אֶפְרַיִם מִבְּצִיר אֲבִיעֶזֶר. בִּידָכֶם נָתַן אֱלֹהִים אֶת-שָׁרִי מִדְּיָן, אֶת-עֹרֶב וְאֶת-זָאֵב, וּמָה זִכְלַתִּי עֲשׂוֹת כָכֶם; אִזָּה רִפְתָּה רוּחַם מִעָלָיו, בְּדַבְּרוֹ הַדָּבָר הַזֶּה."	ח:א-ג חכמה וענווה של המנהיג
גדעון מכיר כנראה את העם אותו הוא מנהיג, וכשם שידע לרכז סביבו אנשים נאמנים להילחם בעוז באויביהם, כך ראה חובה גם להעניש את מי שהתנגדו ואף זלזלו בו. כל זאת כדי לבסס את מעמדו כמנהיג, הנדרש למשימות לאומיות בהן חייב הוא את הנאמנות של העם. בימים קשים של חוסר מנהיגות ואי קבלת מרות, נראה שלא היה מנוס לגדעון מלנהוג בדרך זו....	"וַיָּבֹא אֶל אֲנָשֵׁי סִכּוֹת, וַיֹּאמֶר, הִנֵּה זָבַח וְצִלְמְנֶע: אֲשֶׁר חֲרַפְתֶּם אוֹתִי לֵאמֹר, הֲכֹף זָבַח וְצִלְמְנֶע עִתָּה בְּיָדְךָ, כִּי נָתַן לְאֲנָשֶׁיךָ הַיַּעֲפִים לָחֵם. וַיִּקַּח אֶת זִקְנֵי הָעִיר, וְאֶת קוֹצֵי הַמִּדְבָּר וְאֶת הַבְּרֻקָּנִים; וַיִּדַּע בָּהֶם אֶת אֲנָשֵׁי סִכּוֹת, וְאֶת-מִגְדַּל פְּנוּאֵל נִתְּץ; וַיַּהַרְגֵם אֶת-אֲנָשֵׁי הָעִיר "	ח: טו-יז תקיפות המנהיג כלפי מתנגדיו

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
ענוה אצל גדעון (גילוי נוסף)	ח: כב-כג "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֵל-גִּדְעוֹן, מִשָּׁל בָּנוּ גַם אַתָּה, גַּם בִּנְךָ גַם בְּן בִּנְךָ: כִּי הוֹשַׁעְתָּנוּ מִיַּד מִדְּנָן. וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם גִּדְעוֹן, לֹא אֶמְשָׁל אֲנִי בָכֶם וְלֹא יִמְשָׁל בְּנִי בָכֶם: ה' יִמְשָׁל בָּכֶם"	גדעון זכה לאהדה ו לאמון העם. העם מבקש ממנו להנהיגו, אך הוא מסרב, ביחסו לקב"ה את תפקיד ההנהגה. כמה סמלי הדבר שבמידה זו התחילו פרקי גדעון ובמידה זו הם מסתיימים
מסימני התקופה- סיום פחות טוב לגדעון	ח: כז "וַיַּעַשׂ אוֹתוֹ גִּדְעוֹן לְאִפּוֹד, וַיֵּצֵג אוֹתוֹ בַּעִירוֹ בַּעֲפָרָה, וַיִּזְנוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו שָׁם; וַיְהִי לְגִדְעוֹן וּלְבֵיתוֹ לְמוֹקֵשׁ"	כוונת גדעון היתה טובה - לרכז את ישראל אליו לעבודת ה', אך הפסוק מעיד שבסופו של דבר היה האפוד לישראל ולבית גדעון למוקש
כפיות טובה לגדעון או למנהיג	ח: לה "וְלֹא עָשׂוּ חֶסֶד עִם בֵּית יִרְבֶּעֶל גִּדְעוֹן: כָּכָל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה עִם יִשְׂרָאֵל "	ציון כפיות הטובה באה גם להזכיר, שאכן גדעון בהנהגתו היטיב מאד עם עם ישראל והודות לכך שהארץ שקטה 40 שנה
"נותן לרשע רע כרשעתו"	ט: ד-ה, נג-נו "וַיִּשְׁכַּר בָּהֶם אַבִּימֶלֶךְ, אֲנָשִׁים רִיקִים וּפְחֹזִים, וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו. וַיָּבֹא בֵּית אָבִיו עֲפָרְתָּה, וַיַּהַרְג אֶת-אָחִיו בְּנֵי-יִרְבֶּעֶל שִׁבְעִים אִישׁ, עַל-אֲבֹן אַחַת; וַיִּנָּתֵר יוֹתָם בֶּן-יִרְבֶּעֶל הַקָּטָן, כִּי נִחָא... וַתִּשְׁלַךְ אִשָּׁה אַחַת פֶּלַח רֶכֶב עַל רֹאשׁ אַבִּימֶלֶךְ; וַתִּרְץ אֶת-גִּלְגָּלְתּוֹ. וַיִּשָּׁב אֱלֹהִים אֶת רַעַת אַבִּימֶלֶךְ, אֲשֶׁר עָשָׂה לְאָבִיו, לַהֲרֹג אֶת-שִׁבְעִים אָחִיו, וְאֶת כָּל-רַעַת אֲנָשָׁי שָׁכֶם הַשִּׁיב אֱלֹהִים בְּרָאשָׁם; וַתָּבֹא אֲלֵיהֶם קִלְלַת יוֹתָם בֶּן-יִרְבֶּעֶל."	יותם הוכיח על ידי משל את אנשי שכם, בני משפחתו, על חבירתם לאבימלך ועל הריגת שבעים אחיו, בני גדעון, וה' סיבב את הדברים שבסופם נהרגו אבימלך ואנשי שכם. פירוט הסיפור בא ללמדנו, שסוף הרשעים להיענש כשתבוא העת מאת ה'

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
תשובה מתוך מצוקה (ולא מתוך הכרה בחטא)	י:ו-טז "וַיִּסְיֵפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה'... וַיִּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל; וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד עַמּוֹן... וַיִּזְעְקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-ה' לֵאמֹר: חָטֵאנוּ לָךְ וְכִי עֲזַבְנוּ אֶת אֱלֹהֵינוּ, וְנַעֲבֹד אֶת הַבְּעָלִים... וְנִסְּרִינָה אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר מִקִּרְבָּם, וְנַעֲבֹדוּ אֶת ה'; וְנִתְקַצֵּר נַפְשׁוֹ בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל."	המחזור חטא-עונש-זעקה-ישועה מוכר בספר שופטים, אך הפעם נזכרת התשובה בפירוש. ובכ"ז יש רמז לכך שלא היתה תשובה גמורה, שהרי קבלת התשובה על ידי ה' כתובה בלשון חריגה: "ותקצר נפשו" של ה', כביכול, "בעמל ישראל", כאילו נהג איתם לפנים משורת הדין והתחשב במצוקתם
רוח ה' מופיעה גם באיש פשוט (אם רק מוכן הוא להיות שליח להושיע)	יא: א-ג, יא, כט "וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִבּוֹר חֵיל, וְהוּא בֶן-אִשָּׁה זֹנָה; וַיּוֹלֵד גִּלְעָד אֶת-יִפְתָּח. וַתֵּלֶד אִשָּׁת-גִּלְעָד לוֹ בָּנִים; וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי-הָאִשָּׁה וַיִּגְרְשׁוּ אֶת-יִפְתָּח, וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא תִנָּחַל בְּבֵית אֲבִינוּ כִּי בֶן-אִשָּׁה אַחֲרָת אַתָּה. וַיִּבְרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אֲחֵיו, וַיָּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב; וַיִּתְּלַקְטוּ אֶל-יִפְתָּח אֲנָשִׁים רַיָּקִים, וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ... וַיֵּלֶךְ יִפְתָּח עִם-זָקְנֵי גִלְעָד, וַיִּשְׁיִמוּ הָעָם אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְרֹאשׁ וּלְקָצִין... וַתְּהִי עַל-יִפְתָּח רוּחַ ה'."	תקופת השופטים איננה תקופתה רוחנית טובה. בכל זאת "לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב" והעמיד להם מנהיגים, שופטים אשר רוח ה' בהם להנהיג את העם הנהגה מדינית, גם אם לא רוחנית. יפתח היה כזה, אך כאשר ברר עם זקני גלעד נכונות רצונם, הסכים לקבל את התפקיד, ובכך להיות קשוב לרוח ה' שפעמה בו, ומיד פנה למלך עמון בברור נוקב על טענתו. יפתח גילה בקיאות בענין ואף נחישות בעמדתו כמנהיג. אכן היה ה' איתו והצליח מלחמתו בעמון
נדר יפתח-דוגמה לנדר שלילי, גם כשנועשה מסיבה חיובית	יא: ל-לא "וַיִּנְדֹּר יִפְתָּח נָדָר לֵה', וַיֹּאמֶר: אִם-נָתַן תַּתֵּן אֶת-בְּנֵי עַמּוֹן בְּיַדִּי וְהָיָה הַיּוֹצֵא, אֲשֶׁר יֵצֵא מִדֹּלְתִי בֵּיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׁוֹבִי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן, וְהָיָה לֵה', וְהַעֲלִיתִיהוּ עָלָה... וְהָיָה בְּתוֹ יֵצֵאת לְקִרְאָתוֹ בְּתַפִּים וּבְמַחְלוֹת וְכו'."	יפתח מבטא כאן את היותו איש פשוט, שלא השכיל להיוועץ טרם ידור, או, לפחות, להישאל על נדרו. רצונו לידור נדר להביא תודה לה' לאחר נצחונו הוא חיובי מאד, אך לא באופן הזה! אסון המתת בתו יכול היה להימנע לו נהג יפתח בחכמה. זוהי תוצאה מרה למי שנודר נדר לא טוב ואח"כ גם לא מוצא מוצא לנדרו

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
חוסר הערכה ובקורת הגורמים למלחמת אחים מיותרת!	יב: א-ו "וַיִּצְעַק אִישׁ אֶפְרַיִם, וַיַּעֲבֹר צִפּוֹנָה; וַיֹּאמְרוּ לִיִּפְתָּח מִדּוֹעַ עֲבַרְתָּ לְהִלָּחֵם בְּבָנֵי-עַמּוּן, וְלָנוּ לֹא קָרָאתָ לְלָכָת עִמָּךְ, בֵּיתְךָ נִשְׂרָף עָלֶיךָ בָּאֵשׁ. וַיֹּאמֶר יִפְתָּח אֲלֵיהֶם אִישׁ רִיב הָיִיתִי אֲנִי וְעַמִּי וּבְנֵי-עַמּוּן, מֵאֲדָ; וְאֶזְעַק אֶתְכֶם, וְלֹא-הוֹשַׁעְתֶּם אוֹתִי מִיָּדָם. וְאֶרְאֶה אֵינֶךָ מוֹשִׁיעַ, וְאֶשְׁיֵמָה נַפְשִׁי בְּכַפִּי וְאֶעֱבְרָה אֶל-בְּנֵי עַמּוּן, וַיִּתְּנֶם ה', בְּיָדִי; וְלָמָּה עָלִיתֶם אֵלַי הַיּוֹם הַזֶּה לְהִלָּחֵם בִּי... וַיִּפֹּל בַּעַת הַהִיא מֵאֶפְרַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם אָלֶף"	תקופת השופטים היתה ירודה הן מבחינת הנאמנות למצוות ה' והן מבחינת היחסים הבין-שבטיים. כבר ראינו אצל גדעון את דברי הזלזול של אנשי אפרים בגדעון (אמנם גדעון בתשובתו החכמה מנע התלקחות מיותרת) וכן את סירובם של אנשי סוכות ופניאל לסייע, והתוצאה של הסירוב היתה קשה. גם בפרקנו, במקום לשבח את יפתח על נצחונו הגדול, בוחרים אנשי אפרים לבקרו ולזלזל בו והתוצאה בהתאם. יפתח רואה בכך קריאה למלחמת אחים שתוצאותיה לא שוערו!
אהבת ה' לישראל הביאה להתגלות המלאך למנוח ולאשתו כחלק מהישועה המיוחדת	יג: ג-כ "וַיֵּרָא מֶלֶאכֶךָ-ה' אֶל-הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֲלֶיהָ, הִנֵּה-נָא אֶת-עֶקְרָה וְלֹא יִלְדָתָ, וְהָרִית וְיִלְדָתָ בֵּן. וְנָעֲתָה הַשְּׂמָרִי נָא, וְאֶל-תִּשְׁתִּי יֵין וְשִׁכָר; וְאֶל-תֹּאכְלִי כָל-טֶמֶא... וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-מֶלֶאכֶךָ ה': נַעֲצָרָה-נָא אוֹתְךָ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עֲזִים, וַיֹּאמֶר מֶלֶאכֶךָ ה' אֶל-מְנוּחַ, אִם-תַּעֲצֹרֵנִי לֹא-אֶכֹּל בְּלֶחְמְךָ, וְאִם-תַּעֲשֶׂה עֲלֶיהָ, לֵה' תַּעֲלֶנָּה: כִּי לֹא-יָדַע מְנוּחַ כִּי-מֶלֶאכֶךָ ה' הוּא"	תיאור התגלות המלאך ותגובות מנוח ואשתו מלמדים על אנשים צדיקים, שזכו לגילוי מלאך ולבשורה טובה למרות פשטותם. בתקופת השופטים שלח ה' לישראל מושיעים בדמויות שונות: אנשי מעלה כדבורה וגדעון מול אנשים פחותים כיפתח. שמשון היה דמות מורכבת ביותר. כלפי חוץ, מעשיו היו תמוהים אך היו בו כוחות גוף ונפש עצומים, שנועדו להושיע את ישראל מיד פלשתים.
כוח המנהיג המושיע את ישראל בא מאת ה' - רוח ה' בשמשון	יג: כד-כה "וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֵּן, וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שְׁמִשׁוֹן; וַיִּגְדַּל הַנַּעַר, וַיְבָרְכֵהוּ ה' וַתַּחַל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ בְּמַחְגֶּה-דָּן, בֵּין צָרָעָה וּבֵין אֲשֶׁתָּאֵלִי."	שמשון פועל מכוח ה' ומברכתו וגם אם לא כל מעשיו מקובלים, תפקידו הוא להושיע את העם

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
ה' מכוון צעדי המנהיג - נישואין לא כשרים מכוונים מאת ה'	יד:א- ד "וַיֵּרֶד שֹׁמֶשׁוֹן בְּתַמְנָתָהּ; וַיֵּרָא אִשָּׁה בְּתַמְנָתָהּ מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים וַיַּעַל, וַיֵּגֶד לְאֲבִיו וּלְאִמּוֹ, וַיֹּאמֶר אִשָּׁה רָאִיתִי בְּתַמְנָתָהּ מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים; וַעֲתָה, קָחוּ-אוֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וַיֹּאמֶר לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, הֲאִין בְּבָנוֹת אַחִיךָ וּבְכָל-עַמִּי אִשָּׁה כִּי-אֲתָה הוֹלֵךְ לִקְחָת אִשָּׁה מִפְּלִשְׁתִּים הָעַרְלִים; וַיֹּאמֶר שֹׁמֶשׁוֹן אֶל-אָבִיו אוֹתָהּ קַח-לִי, כִּי-הִיא יִשְׁרָה בְּעֵינִי. וְאָבִיו וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ, כִּי מָה' הִיא, כִּי תֵאָנָה הוּא מִבְּקֶשׁ מִפְּלִשְׁתִּים. וּבָעֵת הָהִיא פְּלִשְׁתִּים מִשְׁלִים בִּישְׂרָאֵל."	דרכי ה' להושיע את ישראל לא תמיד ברורות. לעתים עוטים הם כיסוי מתמיה (כמו יפתח). גם כאן צדקו הורי שמשון בנסיונם להניאו מלקחת אשה מבנות פלשתים, אולם "וְאָבִיו וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ כִּי מָה' הִיא, כִּי תֵאָנָה הוּא מִבְּקֶשׁ". כלומר, מה' היה שירצה שמשון לשאתה, כי מתכוון ה' להתגרות בפלשתים, כדי להביא למפלתם
מקור כוחו הפלאי של שמשון	יד:ט, טו:יד "וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה'... וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה'... וַיִּקְרָא אֶל ה' שֹׁמֶשׁוֹן אֶל ה' "	מעשי הגבורה של שמשון מעוררים התפעלות. רבים ייחסו זאת לכוחו הגופני, אך הכתוב טורח להזכיר לנו פעמיים שה' הוא העומד מאחורי ההצלחות, ובשתי פעמים נוספות פנה שמשון לה' לעזרה.
חוסר ההליכה על פי צו ה' מסירה את כוחו של שמשון באין עזרה מה' כשל כוח שמשון	טז:כ "וַיֹּאמֶר אֶצֶא כָּפֶעַם בָּפֶעַם וְאֶנְעֶר, וְהוּא לֹא יָדַע כִּי ה' סָר מֵעָלָיו".	לאורך כל פעילותו עמד ה' מעל שמשון לנצח במשימותיו, אך כאשר גזרה דלילה את מחלפות ראשו, סר ה' מעליו ולא היה בו עוד כוח כבעבר
# כוחו של שמשון חוזר בזכות קידוש ה' # מסירות הנפש של שמשון להצלת כבוד ה' וכבוד ישראל משיבה לו את כוחו	טז:כ ח-ל "וַיִּקְרָא שֹׁמֶשׁוֹן אֶל ה', וַיֹּאמֶר: ה' אֱלֹהִים זָכְרִנִי נָא וְחִזְקִנִי נָא אֶת הַפֶּעַם הַזֶּה, הָאֱלֹהִים, וְאֶנְקְמָה נָקֶם-אֶחָת מִשְׁתִּי עֵינִי מִפְּלִשְׁתִּים. וַיִּלְפַּת שֹׁמֶשׁוֹן אֶת-שְׁנֵי עַמּוּדֵי הַתֵּיּוֹן, אֲשֶׁר הִבִּית נָכוֹן עֲלֵיהֶם, וַיִּסְמַךְ עֲלֵיהֶם אֶחָד בְּיָמִינוֹ וְאֶחָד בְּשִׁמְאָלוֹ וַיֹּאמֶר שֹׁמֶשׁוֹן, תָּמוּת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים, וַיֵּט בָּכַח, וַיַּפֵּל הַבַּיִת עַל-הַסְּרִנִּים וְעַל-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-בּוֹ; וַיָּהִיו הַמֵּתִים אֲשֶׁר הָמִית בָּמוֹתָיו, רַבִּים מֵאֲשֶׁר הָמִית בְּחַיָּיו."	# למרות שסר ה' מעליו, לא מתייאש שמשון, ובעת צרה כל כך, כשהוא לא רואה בעיניו, פונה הוא לה' בתפלה שיתן לו כוח אך הפעם כדי למנוע חילול ה', בכך שישמחו הפלשתים על מפלתו. ה' עונוהו ונותן לו כוח להפיל את הבית על יושביו. מכאן נלמד שלא יתייאש אדם, וגם אם צרה גדולה נפלה עליו ויש לו סיבות הגיוניות לחוש שאפסה תקוותו, לא יתייאש אלא יפנה לה' בתפלה # שמשון חשש מלמות על ידי הפלשים ובכך לגרום תחושת נצחון לאויב על ישראל ולכן היה מוכן למסור נפשו ובקש לשם כך את עזרת ה'

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
המצב הרוחני הירוד בו קיימו ישראל שכנות "טובה" עם הכנענים, הביא אותם גם לעבודה זרה ובאופן מסובך, שבו יש כביכול שיתוף עם עבודת ה', משהו מוזר שמבטא את הבלבול שהיה אז כי אין מלך בישראל ואיש הישר בעיניו יעשה	פרק יז "וַיְהִי-אִישׁ מֵהָר-אֶפְרַיִם, וְשָׁמוֹ מִיכָהוּ... וַתִּקַּח אִמּוֹ מֵאֲתָיִם כֶּסֶף וַתִּתְּנָהוּ לְצֹרֶךָ, וַיַּעֲשֶׂהוּ פֶסֶל וּמִסְכָּה, וַיְהִי בְּבֵית מִיכָהוּ. וְהָאִישׁ מִיכָה לֹא בֵּית אֱלֹהִים; וַיַּעַשׂ אֲפֹד וּתְרָפִים, וַיִּמְלֵא אֶת יָד אֶחָד מִבְּנָיו, וַיְהִי-לוֹ לְכֹהֵן. בְּיָמִים הָהֵם, אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל: אִישׁ הָיָשׁוּר בְּעֵינָיו, יַעֲשֶׂה...".		השפעת שכנות רעה וחוסר במנהיג מביאים לדרדור רוחני חמור: עבודה זרה
עוד מעשה חמור של פניה ל"כהן", שהוא בעצם לוי המשרת עבודה זרה. הפנית שאלה לאפוד, שעשה לו מיכה כדי שישב לשאלות עתידיות, בדומה לאורים ותומים של הכהן הגדול. הדבר היה אסור, כמובן. גם גדעון השופט נכשל בזה (עיין לעיל ח:כז)	יח:א-ו "בְּיָמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל; וּבְיָמִים הָהֵם שָׁבַט הַדָּנִי מִבְּקֵשׁ לוֹ נַחֲלָה לְשִׁבְתָּהּ, כִּי לֹא-נָפְלָה לוֹ עַד הַיּוֹם הַהוּא בְּתוֹךְ שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה. וַיִּשְׁלַחוּ בְנֵי דָן מִמִּשְׁפַּחְתָּם חֲמֹשֶׁה אַנְשִׁים... וַיָּבֹאוּ הָר אֶפְרַיִם עַד בֵּית מִיכָה, וַיְלִינוּ שָׁם הַמָּה עִם-בֵּית מִיכָה, וְהָמָּה הִכִּירוּ אֶת קוֹל הַנֶּעֱר הַלְוִי... וַיֹּאמְרוּ לוֹ, שְׂאֵל-נָא בְּאֵלֵהֶם; וַנִּדְעָה הַתְּצַלַּח דְּרָכֵנוּ אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ הֹלְכִים עֲלֶיהָ. וַיֹּאמֶר לָהֶם הַכֹּהֵן, לָכוּ לְשִׁלּוֹם; נִכַּח ה' דְּרָכְכֶם אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָּהּ."		קלקול רוחני נוסף בגלל חוסר במנהיג: שאלה באפוד המשמש לעבודה זרה

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
בנוסעם צפונה לכבוש את ליש, עברו שוב בני דן אצל מיכה וגנבו ממנו את ה"כהן" שלו עם האפוד ואת התרפים. שוב פוגשים אנו את הקלילות בעשיית עבירה: לגנוב לשם הסדרת פולחן נגיש...	יח: טו-יט "וַיְסֹרוּ שָׁמָּה, וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּית-הַנָּעַר הַלֵּוִי בֵּית מִיכָה; וַיִּשְׁאַלוּ לוֹ לְשָׁלוֹם... וַיֵּשֶׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ חֲגֹזִים כָּלִי מִלְחָמָתָם, נָצְבִים פֶּתַח הַשַּׁעַר אֲשֶׁר מִבְּנֵי-דָן. וַיַּעֲלוּ חֲמִשָּׁת הָאֲנָשִׁים, הַהֹלְכִים לְרַגֵּל אֶת-הָאֶרֶץ בָּאוּ שָׁמָּה, לִקְחוּ אֶת הַפֶּסֶל וְאֶת הָאֲפֹד וְאֶת הַתְּרָפִים וְאֶת הַמִּסְכָּה; וְהַכֹּהֵן, נָצַב פֶּתַח הַשַּׁעַר, וַיֵּשֶׁשׁ מֵאוֹת הָאִישׁ הַחֲגֹזִים כָּלִי הַמִּלְחָמָה. וְאֵלֶּה בָּאוּ בֵּית מִיכָה, וַיִּקְחוּ אֶת פֶּסֶל הָאֲפֹד וְאֶת-הַתְּרָפִים וְאֶת הַמִּסְכָּה; וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן, מָה אַתֶּם עֹשִׂים. וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַחֲרַשׁ שִׁים יָדָךְ עַל-פִּיךָ, וְלֹךְ עִמָּנוּ, וְהָיָה לָנוּ לָאֵב וּלְכֹהֵן..."		עבירה גוררת עבירה
עוד תוצאה של חוסר הנהגה בישראל: פרשת "פילגש בגבעה". התנהגות סדומית של אנשי גבעה - איום על האיש הזקן מהר אפרים המארח, הביאה לשרשרת תגובות מחרידות: הפקרת הפילגש, מותה, ביתורה ופיזור בכל שבטי ישראל!	פרק יט "וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם, וּמָלַךְ אֵין בְּיִשְׂרָאֵל"		פילגש בגבעה ביטוי נוסף לקלקול במידות: מעשי סדום שהביאו לתגובה מזויعة
	כתוצאה מפרשת הפילגש, פרצה מלחמת אחים קשה בין שבטי ישראל לשבט בנימין בשלש מערכות, בהן נהרגו כ-40.000 איש משבטי ישראל וכ-25.000 איש מבנימין!!! בנוסף לכך – "שבועה גדולה" של כל השבטים במצפה, שלא להתחתן עם שבט בנימין.		פרק כ פילגש בגבעה: קלקול המידות שמביא להתדרדרות עד למלחמת אחים

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
פילגש בגבעה חרטה על הלחימה בבנימין	כא: א-ד "וַיָּבֹא הָעָם בֵּית אֵל, וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הָעֶרֶב לַפָּנִי הָאֵלִיָּהִים; וַיֵּשְׂאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ בְּכִי גָדוֹל. וַיֹּאמְרוּ לָמָּה ה' אֵלֵהִי יִשְׂרָאֵל, הִיטָה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל: לְהַפְקֵד הַיּוֹם מִיִּשְׂרָאֵל, שָׁבַט אֶחָד. וַיְהִי מִמִּחְרָת, וַיִּשְׁכְּמוּ הָעָם וַיִּבְנוּ שָׁם מִזְבֵּחַ; וַיַּעֲלוּ עֹלוֹת וּשְׁלָמִים."	יִיאָמַר לִשְׁבָחָם שֶׁל הַשְּׁבִטִים שֶׁהִתְחַרְטוּ עַל הַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹרָא שֶׁל לַחִימָה חוֹזֶרֶת וְנִשְׁנִית בְּבִנְיָמִין. הֵם חֲשָׁשׁוּ לִאֲיִבוֹד הַשְּׁבִט, חֲלִילָה, וּכְשֶׁרָאוּ שֶׁאֵין נָשִׁים לַגְּבֵרִים שֶׁנּוֹתְרוּ מִבְּנִימִין, בָּאוּ לְמִשְׁכַּן בְּשִׁילָה, בָּכוּ לִפְנֵי ה', הִצְטַעְרוּ וְהִבִּיעוּ דָּאָגָה לַעֲתִיד הַשְּׁבִט
פילגש בגבעה פתרון בדרך עקובת דם לנישואין עם בנימין	כא: ט-יד "וַיִּשְׁלַחוּ שָׁם הָעֵדָה, שְׁנַיִם עֹשֶׂר אֶלֶף אִישׁ מִבְּנֵי הַחֵיָל; וַיֵּצְאוּ אוֹתָם לֵאמֹר, לָכוּ וְהִכִּיתֶם אֶת-יֹשְׁבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד לְפִי חֶרֶב, וְהַנָּשִׁים, וְהַטָּף. וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ: כָּל-זָכָר, וְכָל אִשָּׁה יִדְעַת מִשְׁכָּב זָכָר תַּחְרִימוּ. וַיִּמָּצְאוּ מִיֹּשְׁבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד, אַרְבַּע מֵאוֹת נַעֲרָה בְּתוּלָה, אֲשֶׁר לֹא יָדְעָה אִישׁ, לְמִשְׁכָּב זָכָר; וַיָּבֹאוּ אוֹתָם אֶל הַמַּחֲנֶה שְׁלֵה, אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן"	הַשְּׁבִטִים נִשְׁבְּעוּ שֶׁלֹּא לְהִתְחַתֵּן עִם בְּנִימִין. אַחֲרֵי הַמִּלְחָמָה הֵם הִתְחַרְטוּ וַחֲשָׁבוּ עַל פְּתָרוֹן לְמִצּוֹא בָנוֹת ל-600 הַגְּבֵרִים שֶׁנּוֹתְרוּ מִבְּנִימִין. פְּתָרוֹן ל-400 גְּבֵרִים מִצָּאוּ עַל יְדֵי הַטִּלַּת עוֹנֶשׁ מוֹת עַל אִנְשֵׁי יָבֵשׁ גִּלְעָד, עַל שֶׁלֹּא בָאוּ לְמִצְפָּה, וְאַחֲרַיִם כֵּן הִבִּיאוּ מֵהֶם נָשִׁים לְבָנֵי בְּנִימִין.
פילגש בגבעה פתרון בדרך נקיה מדם לנישואין עם בנימין	כא: יט-כג "וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה חָג ה' בָּשָׁלוּ מִיָּמִים יָמִימָה, אֲשֶׁר מִצְבוֹנָה לְבֵית-אֵל מְזַרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ, לְמִסְלָה הָעֹלָה מִבֵּית-אֵל שְׁכֶמָה וּמִגִּבְעַת לְלִבְנוֹנָה. וַיֵּצְאוּ (וַיֵּצְאוּ) אֶת בְּנֵי בְּנִימִין לֵאמֹר: לָכוּ, וְאַרְבָּתֶם בְּכָרְמִים וּרְאִיתֶם, וְהִנֵּה אִם יֵצְאוּ בָנוֹת שִׁילּוֹ לְחוֹל בְּמַחֲלוֹת, וַיִּצְאֲתֶם מִן-הַכָּרְמִים וַחֲטַפְתֶּם לָכֶם אִישׁ אִשְׁתּוֹ מִבָּנוֹת שִׁילּוֹ; וְהִלַּכְתֶּם אַרְצָא בְּנִימִין ... וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּנֵי בְּנִימִין, וַיֵּשְׂאוּ נָשִׁים לְמִסְפָּרָם מִן- הַמַּחֲלוֹת אֲשֶׁר גָּזְלוּ; וַיֵּלְכוּ וַיָּשׁוּבוּ אֶל-נַחֲלָתָם, וַיִּבְנוּ אֶת-הָעָרִים וַיֵּשְׁבוּ בָהֶם"	זָקְנֵי הַשְּׁבִטִים פְּתָרוֹן אַחֵר נָקִי מִדָּם ל-200 הַגְּבֵרִים הַנּוֹתְרִים. הֵם הוֹרוּ לְבָנֵי בְּנִימִין לַחֲטוֹף לָהֶם בָנוֹת מֵאֵלֶּה הַיּוֹצְאוֹת לְחוֹלָל בְּכֶרֶם שִׁילָה, וְכֵן עָשׂוּ.
"אין מלך בישראל!" זהו שורש האירועים בספר שופטים	כא: כה "בְּיָמִים הָהֵם, אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל: אִישׁ הִנָּשֵׁר בְּעֵינָיו, יַעֲשֶׂה"	כְּמָה סְמֵלִי הַדָּבָר שֶׁהַפְּסוּק הַחוֹתֵם אֶת סֵפֶר שׁוֹפְטִים הוּא הַפְּסוּק הַמְּבִטָא בִּיּוֹתֵר אֶת שׁוֹרֵשׁ הָרַעוּת שֶׁהָיָה, וְהוּא מוֹפִיעַ כָּאֵן בַּפֶּעַם הַרְבִּיעִית: "אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל" וְלִכֵּן כָּל אֶחָד עוֹשֶׂה אֶת הַנִּרְאָה לוֹ. אוֹלָם, חֶבֶל שֶׁלֹּא זָכְרוּ כִּי יֵשׁ מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל, הֲלֹא הוּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּב"ה שְׁחוּבָה לִירָא מִפְּנֵי תַמִּיד, וְאִזּוֹ נִמְנָעִים מִחֲטוֹא !!!

ערכים ומידות בנביאים ראשונים – ספר שמואל א'

בחסדי ה' – יצחק עמרמני

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
מסע אלקנה לשילה: "לשכנו תדרשו", עקביות, זיכוי הרבים	א: גז "וַעֲלָה הָאִישׁ הַהוּא מְעִירוֹ מִיָּמִים יָמִימָה, לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְזַבֵּחַ לַה' צִבְאוֹת בְּשִׁלָּה... וְכֵן יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה "	אלקנה עלה לרגל בעקביות ובכך קיים מצוות "לשכנו תדרשו", אך בנוסף, זיכה את עם ישראל. בימיו לא פקדו את משכן שילה בתדירות ואילו הוא עודד את עם ישראל באופן ייחודי, בכך שבכל פעם עלה במסלול אחר, פגש אנשים חדשים ועודדם להצטרף אליו ולכן זכה לשמואל.
"הנעלבים ואינם עולבים"	א:ו "וְכַעֲסָתָה צָרָתָה גַם כַּעַס, בַּעֲבוּר הָרַעְמָה: כִּי סָגַר ה' בְּעַד רַחֲמָה"	פנינה היתה נוהגת להכעיס את חנה בדברים (אף שלדעת חז"ל התכוונה לשם שמים) אך חנה לא היתה משיבה לה על עלבונה
התמודדות חנה: * תפילה * נדר בעת צרה	א: י-א "וְהָיָא מֶרֶת נֶפֶשׁ; וַתִּתְפַּלֵּל עַל ה', וּבִכָּה תְּבֻכָּה. וַתִּדְּרֹ נֹדֶר וַתֹּאמֶר, ה' צִבְאוֹת אִם רָאָה תִרְאֶה בְּעֵינִי אֲמַתְךָ וְיִזְכְּרֵנִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אֲמַתְךָ, וְנִתְּתָה לְאֲמַתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים, וְנִתְּתִיו לַה' כָּל יְמֵי חַיָּיו, וּמִוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ. וְהָיָה כִּי הִרְבֵּיתָה לְהַתְפַּלֵּל לִפְנֵי ה'."	חנה נמצאת בעת צרה והיא מרבה להתפלל, אך גם נודרת לה'. התפילות רבות ומיוחדות, עד שחז"ל למדו ממנה מספר הלכות. הנדר היה גם כן מיוחד - הקדשת הבן לעבודת ה'
הכרת הטוב בקריאת שם לתינוק	א:כ "וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל, כִּי מַה' שְׁאֵלָתִיו"	חנה מודה לה' על שפקד אותה בבן ומנציחה את הכרת הטוב בקריאת שם בנה שמואל, על שם בקשתה (=שאלתה) את הבן מה'
תפילת חנה: שמחה בה'	ב:א "עֲלֹץ לִבִּי בַּה'... כִּי שְׁמַחְתִּי בִישׁוּעָתְךָ"	חנה היתה מרת נפש בהיותה עקרה, אך כשנפקדה, שמחה והיא מייחסת את מקור השמחה לה', כלומר, לדבקות בה' שהיא חשה תמיד
תפילת חנה: שבחי ה'- נצחיות הבורא	ב:ב "אֵין קְדוֹשׁ כַּה', כִּי אֵין בְּלִתְךָ"	חנה היא אחת משבע נביאות. לכן כל דבריה אמת. בתפילתה שבחה את ה' בהיבטים רבים אותם חשה בעצמה
תפילת חנה: שבחי ה'- יודע מחשבות בני אדם	ב:ג "כִּי אֵיל דְּעוֹת ה', וְלֹא (וְלֹא) נִתְּכָנוּ עֲלֵלוֹת"	ה' בוחן לבבות וכליות, לכן לא יוכלו אנשים להתגאות, כי יודע הוא מחשבותיהם

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
תפילת חנה: שבחי ה'- משגיח על ברואיו, הופך מצב היחיד מעשיר לעני, מחזק לחלש, ממית ומחיה, משפיל ומרומם	ב:ד-ח "קִשֹּׁת גִּבּוֹרִים חֲתִים; וְנִכְשָׁלִים אָזְרוּ חֵיל. שְׂבָעִים בָּלָחֶם נִשְׁכְּרוּ, וּרְעָבִים חָדְלוּ, עַד עֲקָה יָלְדָה שְׂבָעָה וַרְבַּת בָּנִים אִמָּלָה. ה' מִמִּית וּמַחְיָה; מוֹרִיד שָׁאוֹל וְנוֹעַל. ה' מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר; מִשְׁפִּיל אֶף-מְרוֹמָם. מְקִים מַעַרְ דָּל, מַאֲשֵׁפֹת יָרִים אֲבִיוֹ, לְהוֹשִׁיב עִם נְדִיבִים וְכֹסֵא כְּבוֹד וְנִחְלָם"	חנה מלמדת אותנו יסודות באמונה בהשגחת ה' ובכוחו בעולם בכלל. כבר בתורה ישנה אזהרה לאדם מלייחס לעצמו את הצלחותיו (דברים:ח, יז-יח): וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ: כִּי הִי וְעָצָם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה", אלא – "וְזָכַרְתָּ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי הוּא הֵנִיחָ לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל"
תפילת חנה: שבחי ה'- בורא העולם	ב:ח "כִּי לֹא מִצְּקֵי אֶרֶץ, וְיִשֵּׁת עָלֵיהֶם תִּבְלִי"	הבסיס לאמונה בה' הוא היותו בורא העולם
תפילת חנה: שבחי ה'- גומל טוב או רע לבני אדם	ב:ט "רָגְלִי חֲסִידוֹ יִשְׁמֹר, וּרְשָׁעִים בַּחֲשֵׁךְ יַדְמוּ: כִּי- לֹא בִכְחַ, יִגְבֹּר-אִישׁ"	האמונה בה' כוללת גם היותו "גומל לאיש חסיד כמפעלו, נותן לרשע רע כמפעלו" (מתוך "ג עיקרים שבפיוט "יגדל")
תפילת חנה: שבחי ה'- ממליך מלכים	ב:י "וַיִּתֵּן עֹז לְמַלְכּוֹ, וַיְרַם קֶרֶן מִשִּׁיחוֹ"	ה' הוא מלך מלכי המלכים ולא נגרעת ממנו המלוכה בהמליכו בני אדם
פרסום עבירות בני עלי-גם "בני טובים" יכולים להכשל: *גזל העם מקרבנותיו *אכילה מהקרבן, טרם הקטרת החלב	ב: יב-יז " וּבְנֵי עָלִי בְנֵי בְלִיעַל: לֹא יָדְעוּ אֶת ה'. וּמִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים אֶת הָעָם, כָּל-אִישׁ זֶבַח זָבַח, וּבָא נֶעַר הַכֹּהֵן כְּבִשָּׁל הַבָּשָׂר וְהַמִּזְלֵג שֶׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים בָּיָדוֹ. וְהָכָה בַּפִּיֹר אוּ בַדּוֹד, אוּ בַקֶּלַח אוּ בַפִּרּוֹר, כָּל אִשָּׁר יַעֲלֶה הַמִּזְלֵג יִקַּח הַכֹּהֵן בּוֹ; כִּכָּה יַעֲשׂוּ לְכָל-יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים שָׁם בְּשַׁלַּח. גַּם בְּטָרָם יִקְטֹרוּ אֶת הַחֶלֶב, וּבָא נֶעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר לְאִישׁ הַזֶּבֶחַ, תִּנֵּה בָשָׂר לַעֲלוֹת לַכֹּהֵן; וְלֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ בָשָׂר מִבִּשָּׁל כִּי אִם-חֵי, וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ קֶטֶר יִקְטִירוּ כִּיֹּם הַחֶלֶב, וְקַח לְךָ כָּאִשֶּׁר תֹּאמֶר נַפְשְׁךָ; וְאָמַר לוֹ (לֹא), כִּי עֲתָה תִתֵּן וְאִם לֹא, לִקְחָתִי בְּחִזָּקָה. וַתְּהִי חֲטָאת הַנְּעָרִים גְּדוֹלָה מְאֹד, אֶת- פָּנֵי ה': כִּי נָאֲצוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת ה'."	התורה-תורת אמת היא, ואין היא מחפה על עוברי עבירה. חטאיהם של בני עלי היו מאד חמורים ויש הכרח להזכירם כדי להתרחק ממעשיהם ולדבוק בעושי רצונו. היה זה שמואל שנאמר עליו (בהמשך-פסוקים יח, כא, כו): "וַיִּשְׁמוּאֵל מִשֶּׁרֶת אֶת-פָּנָיו ה'... וַיִּגְדַּל הַנֶּעַר שְׁמוּאֵל עִם-ה'... וְהַנֶּעַר שְׁמוּאֵל הָלַךְ וַיִּגְדַּל וְטוֹב: גַּם עִם-ה' וְגַם עִם-אֲנָשִׁים"

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
נאמנות לחינוך הטוב וזהירות מהשפעה רעה	ב: יח-כו "וַיִּשְׁמָוּ אֶל מִשְׁרַת אֶת פְּנֵי ה'... וַיַּגְדֵּל הַנַּעַר שְׁמוּאֵל עִם ה'... וַהֲנַעַר שְׁמוּאֵל הַלֵּךְ וַגְּדֹל נָטוּב: גַּם עִם ה', וְגַם עִם אֲנָשִׁים"	תיאור מעלתו של שמואל בסמוך לתיאור מעשי בני עלי מעצים את היחס אליו, ומראה עד כמה היה נאמן לדרך חינוכו וייעודו ולא הושפע מסביבתו
עד כמה חובת הנאמנות של מנהיג לתפקידו: התוכחה לעלי	ב: כז-לו "וַיָּבֹא אִישׁ אֵלֶּיךָ אֱלֹהִים אֵל עָלֶיךָ; וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ, כֹּה אָמַר ה', הַנְּגִלָה נְגִלָתִי אֵל בֵּית אָבִיךָ בְּהִיּוֹתֶם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פְּרָעָה. וּבַחֹר אֲתוֹ מִכָּל שְׁבֵטִי יִשְׂרָאֵל לִי, לִכְהֹן, לַעֲלוֹת עַל מִזְבְּחִי לְהַקְטִיר קֹטֶרֶת לְשֵׁאת אֶפֻּד לִפְנֵי; וְאַתָּנָה לְבֵית אָבִיךָ אֶת כָּל אִשֵּׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. לָמָּה תִּבְעָטוּ בְּזִבְחִי וּבְמִנְחָתִי וְכו' "	גילוי התוכחה לעלי על חטאי בניו והעונש הצפוי להם נועד להזהיר את הכוהנים לדורות מלזלזל בעבודת הקודש שלהם, ומהם ילמדו כל ישראל, איש ותפקידו, לא למעול בתפקיד שהופקד עליו. ההקדמה להזכרת החטא, מטרתה להגדיל את יחס ה' החמור לעבירות, שכן יש בזה משום כפיות טובה
עונשה של הימנעות מלהוכיח	ג: יג "וַהֲגַדְתִּי לוֹ, כִּי שָׁפֹט אֲנִי אֶת בֵּיתוֹ עַד עוֹלָם, בַּעֲוֹן אֲשֶׁר יָדַע כִּי מְקַלְלִים לָהֶם בְּנָיו וְלֹא כָּהֶם בָּם."	חובת התוכחה של האב על בניו היא גדולה, ואם לא הוכיחם נתפש (נענש) הוא על כך וזה לשון הרמב"ם (דעות, ו:ו): "וכל שאפשר בידו למחות ואינו ממחה, הוא נתפש בעוון אלו כולם שאפשר לו למחות בהן."
צידוק הדין	ג: יח "וַיֹּאמֶר, ה' הוּא הַטּוֹב בַּעֲיָנוּ יַעֲשֶׂה"	עלי מצדיק עליו את הדין, אף ששמע משמואל הנביא בשורה קשה העומדת לבא עליו ועל משפחתו
נאמנות לשליחות הנבואית	ג: יט "וַיַּגְדֵּל שְׁמוּאֵל; וַה' הָיָה עִמּוֹ, וְלֹא הָפִיל מִכָּל דְּבָרָיו אֶרְצָה"	כבר עתה בתחילת דרכו, מכריז הכתוב כי שמואל היה נאמן לשליחותו. בהמשך, אכן עמד שמואל במשימות קשות ובכל זאת לא מעל באמון זה
הדאגה מחילול הקודש: עלי דואג במיוחד לשלום ארון האלהים	ד: יג-יח "וַיָּבֹא, וַהֲנִה עָלָיו יֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶּא יָד (יָד) דָּרָךְ מִצָּפָה כִּי הָיָה לְבֹו חֶדֶד, עַל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים... וַיְהִי כְּהִזְכִּירוֹ אֶת-אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וַיִּפֹּל מֵעַל הַכֶּסֶּא אַחֲרָיִת וְכו' "	ככל אב דאג עלי גם על בניו, אך הכתוב מבליט פעמיים את דאגתו העיקרית של עלי לשלום הארון וכששמע שנשבה, לא עמד לו עוד כוחו, נפל נפילתו האחרונה ממנה לא קם
הנצחת הפגיעה בכבוד שמים: אשת פנחס מנציחה את האסון בקריאת שם לבנה	ד: כא-כב "וַתִּקְרָא לַנַּעַר אֵיכָבֹּד; וַיֹּאמֶר גְּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל; אֶל-הַלֶּקֶחַ אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וְאֶל-חַמִּיָּה וַיֹּאשְׁפָה. וַתֹּאמֶר גְּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל: כִּי נִלְקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים"	חשיבות רבה יש באזכור קריאת שם הבן "איכבוד", בכך שהערכתנו את בני עלי מקבלת איזון מה, הנה אשת פנחס חשה צער גדול בהלקח ארון האלהים ובסלוק עלי חמיה והיא מבקשת להנציח זאת, אולי יגרום הדבר להרהורי תשובה למישהו מהמשפחה. בכך נהגה בצדקות, למרות התנהגותו השונה של בעלה

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
מדה כנגד מדה: תיאור רחב של העונש לפלישתים על זלזול בארון ה'	פרקים ה-ו "וְהָיָה דָגוֹן נָפַל לְפָנָיו אֲרָצָה...וַיֵּן אֹתָם בַּעֲפָלִים (בְּטַחֲרִים)... כִּי הָיְתָה מִחֹמֶת מִוֶּתֶן בְּכָל הָעִיר וְכוּ' "	כשה' מעניש את אויבי ישראל הוא פוגע גם בכבוד אלהיהם כמו שעשה לאלהי מצרים (במדבר, לג:ד): "וּבְאַלְהֵיהֶם, עָשָׂה ה' שְׁפָטִים"
תשובת ישראל מזכה אותם בנצחון על האויבים	ז:ג-יא "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, אִם-בְּכָל-לְבָבְכֶם אַתֶּם שֹׁבִים אֶל-ה', הִסִּירוּ אֶת-אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר מִתּוֹכְכֶם וְהַעֲשִׂיתֶם; וְהָכִינוּ לְבָבְכֶם אֶל-ה' וַעֲבַדְתֶּם לִבְדּוֹ, וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד פְּלִשְׁתִּים. וַיִּסִּירוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּעַלִּים וְאֶת הָעֲשֻׁתֹת; וַיַּעֲבֹדוּ אֶת ה' לְבִדּוֹ. ... וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל גָּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל פְּלִשְׁתִּים וַיַּהַמֵם, וַיִּנָּגְפוּ לְפָנָי יִשְׂרָאֵל וְכוּ' "	במספר מקומות מתנה התורה את השקט הבטחוני בהתנהגות ראויה של עם ישראל (עיין, למשל, בפרשות התוכחה "בחוקות" ו"כי תבא") כלומר, אם ישראל עושים רצונו של מקום נושעים הם מאויביהם. תוצאות המלחמות של ישראל נגד אויביהם, המתוארות בספרי הנביאים, היו תלויות במצבם הרוחני.
הכרת הטוב: הנצחת עזרת ה' במלחמה	ז:יב "וַיִּסַּח שְׁמוּאֵל אֶבֶן אַחַת, וַיִּשֶׂם בֵּין הַמִּצֵּפָה וּבֵין הַשּׁוֹן, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ אֶבֶן הָעֶזֶר; וַיֹּאמֶר, עַד הֵנָּה עֲזָרְנוּ ה' "	כל פרט שנזכר בכתוב יש לו מטרה, יש לו חשיבות. שמואל מנציח את עזרת ה' בנצחון על הפלשתים בקריאת השם "אבן העזר" לאבן אחת המסמלת את הנצחון
מסירותו ואחריותו של המנהיג כלפי העם	ז:טו-יז "וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּיו. וַהֲלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה, וְסָבַב בֵּית-אֵל וְהַגְלִיל וְהַמְצָפָה; וַיִּשְׁפֹּט אֶת-יִשְׂרָאֵל, אֶת כָּל-הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה. וַתִּשְׁבְּתוּ הָרִמָּתָה כִּי-שָׁם בֵּיתוֹ, וְשָׁם שָׁפֹט אֶת-יִשְׂרָאֵל; וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' "	שמואל, כאביו אלקנה, פועל במסירות לחינוך העם על יד שמוותר על נוחיותו וסובב מידי שנה את ערי ישראל לשפוט את העם
תוכחת המנהיג את העם על בקשה שאינה ראויה	ח:ז "וַיֹּאמֶר ה' אֶל שְׁמוּאֵל, שְׁמַע בְּקוֹל הָעָם לְכָל אֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ: כִּי לֹא אֹתָךְ מָאֲסוּ, כִּי-אֲנִי מָאֲסוּ מִמֶּלֶךְ עָלֵיהֶם"	פרשות המלך בתורה וגם כאן מבליטות את שורש הבקשה למלך. מי שמבקש מלך בשר ודם, מודיע בכך שאינו מסתפק במלכות ה' ואף מואס בה! (אין זה סותר למצוות מינוי מלך ואכמ"ל)
חובת האזהרה מפני העונש	ח:יח-כ "וַיַּעֲקֹתֶם בַּיּוֹם הַהוּא מִלִּפְנֵי מֶלֶכְכֶם, אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם לָכֶם; וְלֹא יַעֲנֶה ה' אֶתְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא. וַיִּמָּאֲנוּ הָעָם לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל שְׁמוּאֵל; וַיֹּאמְרוּ לֹא, כִּי אִם מֶלֶךְ יְהִיָּה עָלֵינוּ. וְהָיִינוּ גַם אֲנַחְנוּ בְּכָל הַיּוֹמִים "	אחר שפרט שמואל בפני העם את דרישות המלך הצפויות, הזהירם כי יזעקו אל ה' לישועה, אך לא ייענו. בכל זאת עמד העם על דרישתו למלך "ככל הגוים", מה שרומז, כנ"ל, על שורש דרישתם

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
המידות הראויות למנהיג	ט:ב- י:טז "ולו הָיָה בֶן וְשָׁמוּ שְׂאוּל, בְּחֹר וְטוֹב, וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ; מִשְׁכְּמוֹ וּמַעֲלָה גְבוּהַ מִכָּל הָעָם... וַיַּעַן שְׂאוּל וַיֹּאמֶר, הֲלוֹא בֶן יָמֵינִי אֲנִי מִקְטָנִי שְׂבָטִי יִשְׂרָאֵל, וּמִשְׁפַּחְתִּי הַצֶּעֳרָה מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת שְׂבָטֵי בְנֵי־מִן; וְלָמָּה דִּבַּרְתָּ אֵלַי כִּדְבַר הַזֶּה... וְאֵת דְּבַר הַמְּלוּכָה לֹא הִגִּיד לוֹ"	אין תיאור רחב, מפורט של תכונות שאול המלך הנבחר (בניגוד למה שכתוב אצל דוד להלן טז:יח) אך יש במעט להעיד על העיקר: מלך טוב שאין כמוהו בישראל, נאמן לשליחות אביו בחיפוש האתונות, עניו המסרב לקבל את המינוי למלך, צנוע מלספר על דבר המלוכה
נטילת אחריות על עם ישראל מזכה בעזרה משמים: שאול הופך לאיש אחר	י:ה-י "וַיִּצְלַח עֲלֵיךָ רוּחַ ה', וַהֲתַנְבִּיתָ עִמָּם; וְנִהְפַכְתָּ לְאִישׁ אֲחֵר... וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים, וַיִּתְּנָבֵא בְּתוֹכָם"	שאול זכה גם לרוח נבואה מאת ה' מה שחשוב לו כמלך להנהיג העם ולהצליח בתפקידו, ומה שיגרום לציפיה גדולה ממנו בתפקודו הנכון כמלך
חובת התוכחה לעם על ידי המנהיג- הנביא	י: יח-יט "וַיֹּאמֶר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲנִי הָעֵלִיתִי אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם; וְאָצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד כָּל-הַמְּמַלְכוֹת, הַלֹּחֲצִים אֶתְכֶם. וְאַתֶּם הַיּוֹם מְאַסְתֶּם אֶת-אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר-הוּא מוֹשִׁיעַ לָכֶם מִכָּל-רְעוּתֵיכֶם וְצָרֹתֵיכֶם, וַתֹּאמְרוּ לוֹ כִּי-מֶלֶךְ תִּשָּׂא עָלֵינוּ"	שמואל נוהג כאן כשופט וכנביא המוכיח את העם, מתוך אחריות, על כשלונם בדרישת מלך, ומביא אליהם את דבר ה' שדרישתם זו מביעה מאיסה, חלילה, במלכות ה'
צניעות וענוה אצל שאול – מידות בסיסיות למלך בישראל	י: כב,כז "וַיִּשְׁאַל עוֹד בַּה', הֲבֵא עוֹד הַלֵּם אִישׁ. וַיֹּאמֶר ה', הִנֵּה-הוּא נִחְבָּא אֶל-הַכְּלִים... וּבְנֵי בְלִיעַל אָמְרוּ, מַה-יִּשְׁעֵנוּ זֶה וַיִּבְזְהוּ, וְלֹא-הִבִּיאוּ לוֹ מִנְחָה; וַיְהִי כַּמְחִישׁ."	מידות טובות היו בשאול מה שבהחלט מבטיח הנהיגה טובה של העם: לא להתפאר במה שיש לך וגם לא להשיב למעליבך. הדבר מעיד על כוחות נפש מיוחדים
תקיפות המנהיג המחייב נטילת אחריות ע"י כל חלקי העם	יא: ו-ז "וַתִּצְלַח רוּחַ אֱלֹהִים עַל-שְׂאוּל, בִּשְׁמֵעוֹ (פְּשָׁמְעוּ) אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה; וַיַּחַר אַפּוֹ מְאֹד. וַיִּקַּח צֶמֶד בָּקָר וַיִּתְּחֶהוּ, וַיִּשְׁלַח בְּכָל-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל בְּיַד הַמְּלָאכִים לֵאמֹר, אֲשֶׁר אֵינְנוּ יֹצֵא אַחֲרֵי שְׂאוּל וְאַחֲרֵי שְׂמוּאֵל, כֹּה יַעֲשֶׂה לְבָקְרוֹ; וַיִּפֹּל פָּחַד ה' עַל-הָעָם, וַיִּצְאוּ כָאִישׁ אֶחָד."	שאול זכה להתאזר בגבורת ה', גייס צבא גדול תוך כדי הטלת איום עליהם, ויצא כנגד עמון, והכה אותם מכה מוחצת. בשובו נמנע מלהעניש את מעליביו, למרות מי שקראו לו לעשות דין במורדים בו

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
הצהרתו של המנהיג לפני מותו על נקיון כפיים (דוגמת משה) והבעת אמון העם בו	יב: א-ה "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל, אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה שְׁמַעְתִּי בְקֻלְכֶם, לְכָל אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לִי; וְאִמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ. וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם, וְאֲנִי זֶקֶנְתִּי וְשָׁבְתִי, וּבְנֵי הַנֶּגֶם אֲתִכֶּם; וְאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם, מִנְּעָרִי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה. הֲנִנִי עֲנוּ בִי נָגֵד ה' וְנָגַד מִשִּׁיחוֹ, אֶת-שׁוּר מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת מִי עֲשָׂקְתִי אֶת-מִי רְצוֹתִי, וּמִיֵּד מִי לְקַחְתִּי כֶּכֶר, וְאֶעֱלִים עֵינֵי בּוֹ; וְאֲשִׁיב לָכֶם. וַיֹּאמְרוּ, לֹא עֲשָׂקְתֶּנוּ וְלֹא רְצוֹתֵנוּ; וְלֹא לְקַחְתָּ מִיֵּד אִישׁ, מֵאוֹמָה וְכו' "	לקראת סיום תפקידו, מבקש שמואל את אמון העם, שלא יליוזו לאחר מותו, לא עליו ולא על בניו, שחלילה נהג במשהו לא כשורה. הוא לא מסתפק בתשובת העם שאכן אין בו מאומה, אלא מעיד בהם את ה' כי דוברי אמת הם: "וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בָּכֶם, וְעַד מִשִּׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה--כִּי לֹא מִצְאָתֶם בְּיָדִי, מֵאוֹמָה; וַיֹּאמֶר, עַד"
תוכחת המנהיג לפני מותו (דוגמת משה)	יב: ו-כ " וְעַתָּה, הִתְיַצְבוּ וְאִשְׁפָּטָה אֲתֶכֶם לִפְנֵי ה': אֶת כָּל צְדָקוֹת ה', אֲשֶׁר עָשָׂה אֲתֶכֶם וְאֶת אֲבוֹתֵיכֶם... וַיִּשְׁכַּחוּ, אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם; וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם בְּיָד... וְעַתָּה, הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בַּחֲרִיתֶם אֲשֶׁר שָׁאַלְתֶּם;... הֲלוֹא קָצִיר חֹטִים, הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל ה', וְיָתֵן קִלּוֹת וּמָטָר; וְדָעוּ וּרְאוּ, כִּי רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּעֵינֵי ה', לִשְׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ. "	לקראת פרידתו מן העם, מוכיח שמואל את העם כדרכם של משה ויהושע, ומזכיר בדבריו את חסדי ה' על עמו בהנהיגו אותו מאז יציאת מצרים ועד תקופת השופטים ומצד שני מזכיר את חטאי העם. וגם כעת, כשיש להם מלך, עליהם להיות נאמנים לה' ולעשות מצוותיו, שאם לא כן ייענשו. וגם על עצם בקשת מלך עליהם מוכיח אותם שמואל. לחיזוק דבריו הוא עושה להם אות ועל פי בקשתו, מוריד ה' מטר באמצע הקיץ
מבחן נאמנות המלך להדרכת ה' על ידי נביאו	יג: ח-יב " וַיִּיחַל (וַיִּוָּחַל) שְׁבַעַת יָמִים, לְמוֹעֵד אֲשֶׁר שְׁמוּאֵל, וְלֹא בָּא שְׁמוּאֵל הַגִּלְגָּל; וַיִּפֹּץ הָעָם מֵעֲלָיו. וַיֹּאמֶר שְׁאוּל הַגִּשּׁוּ אֵלַי הָעֵלָה וְהַשְׁלֵמִים; וַיַּעַל הָעָלָה. וַיְהִי, כְּכַלְתּוֹ לְהַעֲלוֹת הָעֵלָה, וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל בָּא; וַיֵּצֵא שְׁאוּל לְקִרְיָתוֹ, לְבָרְכוֹ. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל, מָה עָשִׂיתָ; וַיֹּאמֶר שְׁאוּל כִּי רָאִיתִי כִּי נִפֹּץ הָעָם מֵעָלַי, וְאֵתָה לֹא בָאתָ לְמוֹעֵד הַיָּמִים, וּפְלִשְׁתִּים נֹאֲסָפִים מְכַמֵּשׁ. וַיֹּאמֶר, עַתָּה יָרְדוּ פְּלִשְׁתִּים אֵלַי הַגִּלְגָּל, וּפָנִי ה' לֹא חֲלִיתִי; וְאֵתָאֲפֶק, וְאֵעֲלֶה הָעֵלָה "	שמואל ציווה את שאול להמתין לו שבעה ימים עד בואו: " וַיִּכְרְדָּה לִפְנֵי הַגִּלְגָּל, וְהִנֵּה אֲנֹכִי יֹרֵד אֲלֵיךְ, לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת לְזִבְחַי שְׁלָמִים; שְׁבַעַת יָמִים תּוֹחֵל, עַד-בּוֹאִי אֲלֵיךְ, וְהוֹדַעְתִּי לְךָ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה.. " שאול הסביר לשמואל את הסיבה להקדמת העולה, אך שמואל מבהיר לשאול את טעותו החמורה

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
אי קבלת מרות הנביא מביאה לאובדן השלטון מידי המלך	יג: יד-טו "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל, נִסְכַּלְתָּ: לֹא שָׁמַרְתָּ אֶת-מִצְוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוְּךָ, כִּי עָתָה הֵכִין ה' אֶת מַמְלַכְתְּךָ אֶל יִשְׂרָאֵל עַד עוֹלָם. וְעַתָּה, מִמְלַכְתְּךָ לֹא תִקּוּם: בִּקֵּשׁ ה' לוֹ אִישׁ כְּלָבָבוֹ, וַיִּצְוָהוּ ה' לְגִיד עַל עֲמּוּ כִּי לֹא שָׁמַרְתָּ, אֶת אֲשֶׁר צִוְּךָ ה'."	הטעות החמורה הבולטת בהתנהגותו של שאול היא הפרת צווי ה' להמתין לשמואל. גם אם יש לשאול נימוק הגיוני, אין זה מקובל על שמואל! נאמנות המלך למלכו של עולם צריכה להיות מוחלטת ולא ניתנת לשיקול אנושי
בטחון יהונתן בה' הביא לנצחונו על פלשתים, סמל ל"רבים ביד מעטים"	יד: א-טז "וַיְהִי הַיּוֹם, וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן בֶּן-שָׁאוּל אֶל-הַנֶּעֱר נִשָּׂא כֶּלִי, לָכֶה וְנַעֲבְרָה אֶל-מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים, אֲשֶׁר מַעֲבֵר הָלוֹ; וּלְאָבִיו, לֹא הָגִיד... וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל-הַנֶּעֱר נִשָּׂא כֶּלִי, לָכֶה וְנַעֲבְרָה אֶל-מִצֵּב הָעֲרֵלִים הָאֵלֶּה אוּלִי יַעֲשֶׂה יְהוָה, לָנוּ: כִּי אֵין לָהּ מַעְצוֹר, לְהוֹשִׁיעַ בָּרֶב אוֹ בְּמַעַט. וַיֹּאמֶר לוֹ נִשָּׂא כֶּלִי, עֲשֵׂה כָל-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ; נִטָּה לָךְ, הֲנִי עִמָּךְ כְּלָבְבְךָ... וַיִּרְאוּ הַצָּפִים לְשָׁאוּל, בְּגִבְעַת בְּנִימָן; וַהֲנִה הָהֶמוֹן נִמוֹג, וַיֵּלֶךְ וַהֲלֹם"	יהונתן מתגלה כאן כאיש חיל אמין, הנאזר בגבורת ה' ובבטחון בו ונוקט בתכסיס הנראה מסוכן, על פניו, אך מבחינת יהונתן הבטחון בה' הוא בעצם הבסיס לרעיון הביצועי והוא אכן מצליח לפגוע באויב ולהניסו. יש כאן שיעור גדול במידת הבטחון בה'. הביטוי שאמר יהונתן לנושא כליו: "כִּי אֵין לָהּ מַעְצוֹר, לְהוֹשִׁיעַ בָּרֶב אוֹ בְּמַעַט" הפך בתולדות מלחמות ישראל כמשפט עידוד לבוטחים בה' שהוא "איש מלחמה", כנראה גם לחשמונאים במלחמתם ביוונים
הקפדת שאול על קיום מצוות גם בעיצומה של מלחמה	יד: לא-לה "וַיִּכּוּ בַּיּוֹם הַהוּא, בְּפִלְשְׁתִּים, מִמְּכֶמֶשׁ, אֵילָנָה; וַיַּעַף הָעָם, מֵאֵד. וַיַּעַשׂ (וַיַּעַט) הָעָם אֶל-שָׁלַל (הַשָּׁלַל), וַיִּקְחוּ צֹאן וּבָקָר וּבְנֵי בָקָר וַיִּשְׁחֲטוּ אֶרְצָה; וַיֹּאכֵל הָעָם, עַל-הַדָּם. וַיִּגִּדּוּ לְשָׁאוּל לֵאמֹר, הִנֵּה הָעָם חֹטְאִים לָהּ לֶאֱכֹל עַל-הַדָּם; וַיֹּאמֶר בְּגִדְתֶּם, גְּלוּ-אֵלֵי הַיּוֹם אֲבוֹ גְּדוּלָּה."	איסור אכילה על הדם, סמוך למקום השחיטה מפורש בתורה (ויקרא יט:כו): "לֹא תֹאכְלוּ, עַל-הַדָּם". שאול ראה בעבירה זו חומרה יתירה שכן זה עתה עשה ה' ישועה גדולה לישראל!
דרישת האמת אצל שאול נוקבת ביותר!	יד: מג-מד "וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-יוֹנָתָן, הֲגִידָה לִּי מָה עָשִׂיתָ; וַיִּגַּד-לוֹ יוֹנָתָן, וַיֹּאמֶר טָעַם טַעַמִּי בְּקִצָּה הַמָּטָה אֲשֶׁר-בְּיָדִי מֵעַט דָּבַשׁ הֲנִי אָמַרְתִּי. וַיֹּאמֶר שָׁאוּל, כֹּה-יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסֵף: כִּי-מוֹת תָּמוּת, יוֹנָתָן."	שאול מתגלה שוב כדורש אמת ואף במחיר חיי בנו יהונתן. חשוב לציין כל גילוי כזה, כי כשלונותיו עלולים לגרום הערכה כללית לא מדויקת ביחס לאישיותו. לכן, צריך להבהיר שאמנם נכשל מספר פעמים, אך היו לו גם אירועים בהם התגלה כאיש אמת.
הכרת הטוב מצד העם	יד: מה "וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל-שָׁאוּל, הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חֲלִילָה חִי-ה' אִם-יָפַל מִשְׁעֶרֶת רֹאשׁוֹ אֶרְצָה, כִּי-עַם-אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה; וַיִּפְּדוּ הָעָם אֶת-יוֹנָתָן, וְלֹא-מָת."	גילוי נאות של דאגת העם לשלום יהונתן והכרת הטוב כלפי מי שהציל את העם מהפלשתים בסכון חייו וחיי נושא כליו (לעיל פרק יד)

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
שאול לוכד את המלוכה	י"ד: מז-מח "וַיִּשְׁאוּל לַכֹּד הַמְּלוּכָה, עַל-יִשְׂרָאֵל; וַיִּלָּחֶם סָבִיב בְּכָל-אֹיְבָיו בְּמוֹאֵב וּבְבִנְיָ-עַמּוֹן וּבְאַדּוּם וּבְמִלְכֵי צוּבָה, וּבְפִלְשְׁתִּים, וּבְכָל אֲשֶׁר-יָפְנָה, יִרְשִׁיעַ. וַיַּעַשׂ חֵיל, וַיֵּךְ אֶת-עַמְלֶק; וַיִּצַּל אֶת-יִשְׂרָאֵל, מִיַּד שִׁשְׁהוּ"	דמותו של שאול מתוארת כמנהיג אחראי. הוא הצליח להכניע עמים רבים וכך מפורטים בכתוב מעשים חיוביים, גילוי גבורה שלו כמלך וכדומה. לכידת המלוכה היא בטוי לשליטה בתפקידו כמלך.
הכנת הנביא את המלך: חובת הציינת לדבר ה'	טו: א "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל, אֶל-שְׁאוּל, אֲתִי שָׁלַח ה' לְמַשְׁחָךְ לְמֶלֶךְ, עַל-עַמּוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל; וְעַתָּה שְׁמַע, לְקוֹל דְּבַרִּי ה'"	לקראת קיום מצוות מחיית עמלק מדגיש שמואל את שתי הנקודות העקריות בנושא: א. מחויבותו של שמואל כשליח ה' ב. מחויבותו של שאול לציית לקול ה'
הכרת הטוב לקיני (- יתרו)	טו: ו "וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל-הַקִּינִי לָכוּ סְרוּ רִדּוֹ מִתּוֹךְ עַמְלֶקִי, פֶּן-אֶסְפֹּךְ עִמּוֹ, וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּעֻלּוֹתָם מִמִּצְרַיִם; וַיֹּסֶר קִינִי, מִתּוֹךְ עַמְלֶק"	שאול נאמן לקיני וזוכר לו חסד ראשונים, חסדו של יתרו בעצתו למשה ובהתלוותו לנדודי ישראל במדבר, מתוך אמון בהנהגת ה' על ידי משה חתנו
הודאה בחטא: המלך מצטדק על חטאו במלחמת עמלק	טו: יג-טו, כ-כא "וַיֹּאמֶר שְׁאוּל מֵעַמְלֶקִי הִבִּיאֹם, אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל-מִיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר, לְמַעַן זִבְחַם, לַה' אֱלֹהֵיךְ; וְאַתָּה הִיִּיתָ, הַחֲרָמְנוֹ... וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל, אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל ה', וְאַלֶּךְ, בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי ה'; וְאַבִּיָא, אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֶק, וְאַתָּה עַמְלֶק, הַחֲרַמְתִּי. וַיִּקַּח הָעָם מֵהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר, רֵאשִׁית הַחֶרֶם, לְזִבְחַם לַה' אֱלֹהֵיךְ, בְּגִלְגָּל"	טענת שאול: "הקימותי את דבר ה'" עומדת בסתירה לצווי המפורט של שמואל לשאול: "עַתָּה לֵךְ וְהַחֲרַמְתָּם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ, וְלֹא תִחַמַּל, עָלָיו; וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה, מֵעַלִּיל וְעַד-יוֹנֵק, מִשּׁוֹר וְעַד-שָׂה, מִגִּמְלָל וְעַד-חֲמוֹר". (טו: ג)
חובת המנהיג לנהוג על פי צו ה'	טו: יד טז-יט כב-כג כו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל, וַיְמָה קוֹל-הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנִי, וְקוֹל הַבָּקָר, אֲשֶׁר אֲנִכִּי שָׁמַע... וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ, בְּקוֹל ה'; וַתַּעַשׂ, אֶל-הַשָּׁלָל, וַתַּעַשׂ הָרַע, בְּעֵינֵי ה'.... וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל, הַחֲפֹץ לַה' בְּעֻלּוֹת וּזְבָחִים, כְּשָׁמַע, בְּקוֹל ה': הִנֵּה שָׁמַעַ מְזַבַּח טוֹב, לְהַקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים. כִּי חֲטֹאת-קָסָם מְרִי, וְאֶנּוֹן וַתִּרְפִּים הַפֶּצֶר: יַעַן, מֵאֲסַתְּ אֶת-דְּבַר ה', וַיִּמְאָסְךָ, מִמֶּלֶךְ... וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁאוּל, לֹא אֶשׁוּב עִמָּךְ: כִּי מֵאֲסַתְּהָ, אֶת-דְּבַר ה', וַיִּמְאָסְךָ ה', מֵהִיּוֹת מֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל."	שאול לא שכנע את שמואל בהסברו החוזר ונשנה בענין חמלת העם על הצאן. שמואל מבהיר לשאול את חומרת חטאו ועקב כך - את ענשו הקשה: "יען, מֵאֲסַתְּ אֶת-דְּבַר ה', וַיִּמְאָסְךָ, מִמֶּלֶךְ". חומרת התוכחה באה לידי בטוי בכפילות צמד המלים "מאסת-וימאסך". זוהי התוכחה השנייה של שמואל לשאול. בפרק י"ג: יד נאמר: "וְעַתָּה, מִמֶּלְכֶתְךָ לֹא-תִקּוּם: בְּקֶשׁ ה' לוֹ אִישׁ כְּלָבָו, וַיִּצְנְחוּ ה' לִנְגִיד עַל-עַמּוֹ--כִּי לֹא שָׁמַרְתָּ, אֶת אֲשֶׁר-צִוְּךָ ה' "

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
מידה כנגד מידה	ח:ז, טו: כג, כו "וַיֹּאמֶר ה', אֶל-שְׁמוּאֵל, שְׁמַע בְּקוֹל הָעַם, לְכָל אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ אֵלַיךְ: כִּי לֹא אֶתָּן מַאֲסִי, כִּי-אֶתִּי מַאֲסִי מִמֶּלֶךְ עָלֵיהֶם... כִּי חֲטֵאתָ-קֶסֶם מָרִי, וְאָנֹן וּתְרָפִים הִפָּצַר: יַעַן, מַאֲסֵת אֶת-דְּבַר יְהוָה, וַיִּמְאָסְךָ, מִמֶּלֶךְ... וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁאוּל, לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ: כִּי מַאֲסֵתָהּ, אֶת-דְּבַר יְהוָה, וַיִּמְאָסְךָ יְהוָה, מֵהָיֹת מֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל."	אחת מדרכי הנהגת ה' את העולם היא "מידה כנגד מידה". כאן בבקשת העם למלך ובכשלונו הנסיון הראשון, מופיע השורש מ.א.ס. פעמיים בתשובת ה' לשמואל על בקשת העם למלך, וארבע פעמים לאחר כשלון העמידה של המלך הראשון, שאול. רמז לנו הכתוב כאן על הענישה הכללית את העם בבקשת מלך "ככל הגויים".
דבר ה' יקום לעולם	טו: לב-לג "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל, הֲגִישׁוּ אֵלַי אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק, וַיֵּלֶךְ אֵלָיו, אַגַּג מַעֲדָנָת; וַיֹּאמֶר אַגַּג, אָכֹן סָר מִרְ-הַמֶּנֶת. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כְּאֲשֶׁר שְׁכַלָּה נָשִׁים חֲרָבָד, בֶּן-תַּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ; וַיִּשְׁסֹף שְׁמוּאֵל אֶת-אַגַּג לִפְנֵי ה', בַּגִּלְגָל"	שמואל הורג בעצמו את אגג ללא משוא פנים, ומשמש בכך דוגמה מעשית לכל העם, הזקוק לחיזוק במצווה זו.
צער על כשלון המלך	טו: לה "וְלֹא-יִסָּף שְׁמוּאֵל לְרֹאוֹת אֶת-שְׁאוּל, עַד-יוֹם מוֹתוֹ, כִּי-הִתְאַבֵּל שְׁמוּאֵל, אֶל-שְׁאוּל; וְהָיָה נָחֶם, כִּי-הִמְלִיךְ אֶת-שְׁאוּל עַל-יִשְׂרָאֵל"	למרות התוכחה הקשה על מעידת שאול במחיית עמלק, לא פסק שמואל מלהתאבל על שאול כל ימי חייו
"האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב"	טז:ז "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-שְׁמוּאֵל, אֵל-תִּבָּט אֶל-מֶרְאֵהוּ וְאֶל-גִּבּוֹהַּ קוֹמָתוֹ--כִּי מַאֲסֵתִיהוּ: כִּי לֹא, אֲשֶׁר יֵרָאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יֵרָאֶה לְעֵינָיִם, וְהָיָה יֵרָאֶה לְלִבָּב"	ה' מגלה לנו מדי פעם את דרכי הנהגתו את העולם. כאן מונח יסוד גדול בתחום ההכרות של האדם את חברו. האדם מושפע ממראה עיניו וכך הוא מעריך בני אדם, אך יש עולם שלם מעבר לפנים, פנימיותו של האדם, לבבו, עולם זה רואה רק ה'
תכונות נדרשות למנהיג: יודע נגן, גבור חיל, איש מלחמה, נבון דבר, ואור, וה' עמו	טז:יח "וַיַּעַן אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר, הִנֵּה רָאִיתִי בֶן לְיִשִּׁי בֵּית הַלְחָמִי, יֹדֵעַ נֶגֶן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנָבוֹן דָּבָר, וְאִישׁ תֹּאֲר; וְהָיָה עִמּוֹ."	יודע נגן, גבור חיל, איש מלחמה, נבון דבר, איש תואר, וה' עמו
כוחו של הניגון - להסיר רוח רעה ולהשרות רוח ה'	טז:כג "וְהָיָה, בְּהֵיֹת רֹחַ-אֱלֹהִים אֶל-שְׁאוּל, וְלָקַח דָּוִד אֶת-הַכִּנּוֹר, וְנָגַן בְּדָוִד; וַיָּנוּחַ לְשְׁאוּל וְטוֹב לוֹ, וְסָרָה מֵעָלָיו רֹחַ הַרְעָה"	כחו של הניגון-גדול. יכול הוא להסיר רוח רעה השולטת על האדם ואף יש בו כדי להביאו להתרוממות רוח להשגת נבואה, כמסופר אצל אלישע: "וַיַּעֲתָה, קָחוּ-לִי מִנֶּגֶן; וְהָיָה כִּנְנוֹן הַמִּנְגֵּן, וַתֵּהִי עָלָיו יָד-יְהוָה" (מלכ"ב, ג: טו)

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
"מאיגרא רמא לבירא עמיקתא"	יז: ד-ח "וַיֵּצֵא אִישׁ-הַבְּנִים מִמִּחְנוֹת פְּלִשְׁתִּים, גְּלִית שָׁמוּ מִגַּת: גָּבְהוּ, שֵׁשׁ אַמּוֹת וְנֹרֶת... וְכוּבַע נַחֲשֶׁת עַל-רֹאשׁוֹ, וְשָׂרְיוֹן קֶשֶׁקֶשִׁים הוּא לְבוּשׁ; וּמִשְׁקַל, הַשָּׂרְיוֹן--חֲמִשָּׁת-אֶלְפִים שֶׁקֶלִים, נַחֲשֶׁת. נַחֲשֶׁת, וּמִצְחַת נַחֲשֶׁת, עַל-רִגְלָיו; וְכִידּוֹן נַחֲשֶׁת, בֵּין כְּתָפָיו. וַחֲץ (וְעֵץ) חֲנִיתוֹ, כַּמְנֹר אַרְגִּים, וְלִהְבֵּת חֲנִיתוֹ, שֵׁשׁ-מֵאוֹת שֶׁקֶלִים בְּרֶזֶל; וְנִשְׂא הַצֶּנֶה, הַלֵּךְ לִפְנָיו. וַיַּעֲמֵד, וַיִּקְרָא אֶל-מַעֲרֻכַת יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר לָהֶם, לָמָּה תֵצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה: הֲלוֹא אֲנִכִּי הַפְּלִשְׁתִּי, וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׂאוֹל בְּרוּ לָכֶם אִישׁ, וַיֵּרֶד אֲלֵי"ו	הכתוב מתאר בפרוט את מראהו החיצוני של גלית, המעורר אימה על כל רואהו וכן את התרברבותו מול צבא ישראל, כדי להגדיל בעינינו את נפילתו אחר כך בידי אדם דל אמצעי לחימה.
בית הגידול של מנהיג: צניעות, פשטות, רוחניות	יז: יב "וַיְדַד בֶּן-אִישׁ אִפְרָתִי הַזֶּה, מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה, וְשָׁמוּ יִשִּׁי, וְלוֹ שֵׁמֶנָה בָּנִים; וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׂאוֹל, זָקֵן בָּא בְּאֲנָשִׁים"	לא מסופר הרבה על ישי אבי דוד, אך הכתוב מזכה אותנו בדרך אגב בתיאור קצר עליו: זקן בחכמה ואחד משופטי העיר
התעוררות למניעת חילול ה' (שמזכה בכוחות מיוחדים להצלחה במשימה)	יז: כג "וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם, וְהִנֵּה אִישׁ הַבְּנִים עוֹלָה גְלִית הַפְּלִשְׁתִּי שָׁמוּ מִגַּת מִמַּעְרוֹת (מִמַּעֲרֻכּוֹת) פְּלִשְׁתִּים, וַיִּדְבֹּר, כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה; וַיִּשְׁמַע, דָּוִד"	השמיעה במקרא משמעותה בהרבה הקשרים-הפנמה, קבלה. דוד הפנים את דברי החרוף של גלית והדברים עשו אצלו רושם והניעו אותו לעשות מעשה
מלחמה בישראל היא מלחמה נגד א'להיו	יז: כו וַיֹּאמֶר דָּוִד, אֶל-הָאֲנָשִׁים הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר, מֶה-יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר יָכָה אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה, וְהִסִּיר חֶרֶף מֵעַל יִשְׂרָאֵל: כִּי מִי, הַפְּלִשְׁתִּי הָעֹרֵל הַזֶּה, כִּי חֶרֶף, מַעֲרֻכּוֹת אֱלֹהִים חִיִּים."	דוד רומז בדבריו מהו היחס שיש להתיחס אל גלית: לא להזכירו בשמו אלא במהותו-ערל, פלשתי וכנוי מזלזל-"הלז". זאת מפני שהוא מעיז לחרף מערכות א"להים הלא הם חילות ישראל. כלומר שורש המלחמה עם הפלשתים הוא: עם ה' מול עובדי האלילים, הכופרים, חלילה, במלכות ה' על העולם כולו.
דבקות במטרה	יז: כח-כט "וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אֶחָיו הַגָּדוֹל, בְּדַבְרוֹ אֶל-הָאֲנָשִׁים; וַיַּחֲר-אֵף אֱלִיאָב בְּדוֹד וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה יִרְדָּתְךָ, וְעַל-מִי נִטְשֶׁת מַעַט הַצֹּאן הַהֵנָּה בְּמִדְבָּר--אֲנִי יֹדְעָתִי אֶת-זֶדֶן וְאֶת רֹעַ לִבְבְּךָ, כִּי לְמַעַן רָאוּת הַמִּלְחָמָה יִרְדָּתְךָ. וַיֹּאמֶר דָּוִד, מֶה עֲשִׂיתִי עִתָּה; הֲלוֹא, דָּבָר הוּא."	דוד עומד מול תוכחתו של אחיו אליאב, דבק במטרה לפגוע במחרף מערכות ישראל
צניעות בהליכות	יז: לד "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שָׂאוֹל, רָעָה הִנֵּה עֹבְדֵךְ לְאִבּוֹ בְּצֹאן; וְכָא הָאִרִי וְאֶת-הַדּוֹב, וְנִשְׂא שֶׁהַמְּעַדָּר"	הכתוב מספר רק עכשיו על גבורת דוד כנגד הארי והדב, רק כשהוכרח דוד להוכיח לשאול את אומץ לבו וגבורתו שקיבל מאת ה'

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
בטחון גדול בה'	יז:לז "וַיֹּאמֶר, דָּוִד, ה' אֲשֶׁר הַצִּילֵנִי מִיַּד הָאֲרִי וּמִיַּד הַדָּב, הוא יִצִּילֵנִי מִיַּד הַפִּלֶשְׁתִּי הַזֶּה. וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל-דָּוִד לֵךְ, נָה' יִהְיֶה עִמָּךְ."	דוד מפגין בטחון גדול בה' כשמטרתו האחת והיחידה – לקדש שם שמים!
"אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט" (ש"א, יד:ו)	יז:מ "וַיִּקַּח מִקְלוֹ בְּיָדוֹ, וַיַּבְחֵר-לוֹ חֲמִשָּׁה חֲלָקִי-אֲבָנִים מִן- הַנָּחַל וַיִּשֶׂם אֹתָם בְּכָלִי הָרַעִים אֲשֶׁר-לוֹ וַיַּבִּילְקוּט וְקָלְעוּ בְּיָדוֹ; וַיִּגַּשׁ, אֶל- הַפִּלֶשְׁתִּי."	דוד מלמד אותנו פרק חשוב בבטחון בה' במלחמה נגד אויב אכזר המחרף שם שמים. מתוך מטרה נקיה לקדש שם שמים, הוא לוקח "נשק" סמלי ואומר בלבו: בעצם אני רק השליח, הלוחם האמתי למעשה הוא ה' איש מלחמה" ובכוחו להכריע גם בנשק זה. זוהי פעם שניה בספרנו שלוחמים בוטחים בה' ובידם נשק דל- הקודם לדוד היה יהונתן במלחמתו בפלשתים במכמש
מלחמות ישראל= מלחמות ה'!	יז:מח-מז "וַיֹּאמֶר דָּוִד, אֶל-הַפִּלֶשְׁתִּי, אַתָּה בָּא אֵלַי, בְּחָרֵב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן; וְאֲנִכִּי בָא-אֵלֶיךָ, בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת, אֱלֹהֵי מִעְרָכוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר חִרַפְתָּ. הַיּוֹם הַזֶּה יִסְגָּרְךָ ה' בְּיָדִי וְהַכִּיתֶךָ, וְהִסְרֹתִי אֶת- רֹאשְׁךָ מֵעֵלֶיךָ, וְנָתַתִּי פָגֶר מִחֲנֶה פִלִּשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה, לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחַיֵּית הָאָרֶץ; וַיִּדְעוּ, כָּל-הָאָרֶץ, כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים, לְיִשְׂרָאֵל. וַיִּדְעוּ כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה, כִּי-לֹא בְּחָרֵב וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיעַ ה' כִּי לֵה' הַמִּלְחָמָה, וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיָדוֹ."	דוד מכריז קבל עולם מהי אמונתו ומה פשר המלחמה הזו. לא כמות הנשק של כל צד עומדת כעת למבחן, אלא מי שעומד מאחורי כל לוחם. "כי לה' המלחמה" ולכן אני רק שליחו. דרכו יידע כל העולם "כי יש א'להים לישראל" ועוד ידעו כולם כי ישועת ה' על אויבי ישראל, אויביו, אינה בכמות ובחוזק הנשק, אלא בכוח רונה - ? הנשלח משמים ליראיו ולמאמיניו
העצמת נס הנצחון	יז:נא "וַיִּרְץ דָּוִד וַיַּעֲמֵד אֶל- הַפִּלֶשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת-חַרְבּוֹ וַיִּשְׁלֹפֶה מִתַּעֲרָה, וַיַּמְתֵּתְהוּ, וַיַּכֶּת-בָּהּ, אֶת-רֹאשׁוֹ; וַיִּרְאוּ הַפִּלֶשְׁתִּים כִּי-מֵת גִּבּוֹרָם, וַיִּנָּסוּ"	סמל נס הנצחון של דוד מצד אחד וההכנעה וההשפלה של גיבור הפלשתים מצד שני, היא בהמתתו בחרבו שלו
"אהבה שאינה תלויה בדבר" (עפ"י הרמב"ם: אינה תלויה בדבר בטל, אלא בדבר נצחי)	יח:א "וַיְהִי, כְּכֹלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶל- שָׂאוּל, וַיִּנָּפֶשׁ יְהוֹנָתָן, וַקְשָׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד; וַיֹּאחֲזוּ (וַיִּצְאָהֶבְהוּ) יְהוֹנָתָן, כְּנִפְשׁוֹ"	אהבת דוד ויהונתן היתה אהבת נפש-אהבה שאינה תלויה בדבר, שעליה אמרו חז"ל (אבות, ה:טז) שאינה בטלה לעולם. לכן, הגדיר יהודה את אהבת יעקב אבינו לבנימין בהגדרה דומה: "ונפשו קשורה בנפשו" (בראשית, מד:ל)

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
"קשה כשאל קנאה" (שה"ש, ח:ו)	יח: ז-ט "ותענינה הנשים המשחקות, ותאמרנן: הנה שאל באלפון, ונדוד ברבבותיו. ויחר לשאל מאד, וירע בעיניו הדבר הזה, ויאמר נתנו לדוד רבבות, ולי נתנו האלפים; ועוד לו, אך המלוכה ויהי שאל, עון (עוון) את-דוד, מהיום ההוא, וקלעה "	למרות ש"הכה שאל באלפיו", "נתנו לדוד רבבות", ודבר זה מעורר את קנאת שאל. אין זה מכבודו של שאל שענין זה יופיע על ספר, אך הכתוב מעוניין ללמדנו כמה קשה הקנאה גם אם זה כרוך בפגיעה בכבודו.
הכרה בהשגחת ה'	יח: יב-יג-טו "וירא שאל, מלפני דוד: כי-היה ה' עמו, ומעם שאל סר. ויסרהו שאל מעמו, וישמהו לו שר-אלף; ויצא ויבא, לפני העם. ויהי דוד לכל-דרכו, משפיל; ונה', עמו. וירא שאל, אשר-הוא משפיל מאד; ויגר, מפניו."	לשבחו של שאל ייאמר שהוא הכיר בהשגחת ה' על דוד, הזוכה להצלה ממנו. הדבר עורר אותו ליראה ממנו "כי היה ה' עמו", ועקב כך הרחיקו מלפניו ומינה אותו לתפקיד אחר
ענוה בצד גדולה	יח: כג "ויאמר דוד אל-שאל, מי אנכי ומי חיי, משפחת אבי, בישראל--כי-אהיה חתן, למלך... ויאמר דוד, הנקלה בעיניכם התחתן במלך, ואנכי, איש-רש ונקלה."	בתוך מספר פסוקים מגלה לנו הכתוב את מדת הענווה הגדולה של דוד. הנצחון שנחל במלחמותיו נגד הפלשתים לא הזיחו את דעתו, והוא ראה עצמו שליח ה' ולא ייחס לעצמו את ההצלחות.
מסירות נפש להצלת חיים	יט: יא-יז "וישלח שאל מלאכים אל-בית דוד, לשמרו, ולהמיתו, בבקר; ותגד לדוד, מיכל אשתו לאמר, אם-אינך ממלט את-נפשך הלילה, מחר אתה מומת. ותד מיכל את-דוד, בעד החלון; וילך ויברח, וימלט. ... ותאמר, חלה הוא.... ויאמר שאל אל-מיכל, למה פכה רמיתני, ותשלחי את-איבי, וימלט; ותאמר מיכל אל-שאל, הוא-אמר אלי שלחני למה אמיתך"	כדי להציל את חיי דוד בעלה, סיכנה מיכל את חייה היא, בכך שהבריחה את דוד וחפתה עליו בספורים בדויים (שהרי מי שרודף את דוד עלול לרדוף גם אותה למרות שהיא בתו, כמו שראינו אחר כך את יחסו של שאל ליהונתן על אהבתו לדוד-שמו"א, כ:לג) .

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
# לשון הרע הרגה עיר שלמה! # "כל שנעשה רחמן על האכזרים, לסוף נעשה אכזר על רחמנים" (ר' אליעזר, תנחומא- מצורע)	כב: ט-כ "וַיַּעַן דָּאָג הָאֲדָמִי, וְהוּא נָצַב עַל-עֲבָדֵי-שָׂאוּל-- וַיֹּאמֶר: רֹאיתִי, אֶת-בֶּן- יִשִּׁי, בָּא נֹבָה, אֶל-אַחִימֶלֶךְ בֶּן-אַחֲטוֹב ... וַיִּשְׂאֵל-לוֹ, בְּה', וַצִּידָהּ, נָתַן לוֹ; וְאֵת, חֶרֶב גְּלִית הַפְּלִשְׁתִּי--נָתַן לוֹ.... וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, לְדוּיג (לְדוּאָג), סִב אֶתָּה, וּפָגַע בַּכְּהֲנִים; וַיִּסֹּב דוּיג (דוּאָג) הָאֲדָמִי, וַיִּפְגַּע-הוּא בַּכְּהֲנִים, וַיָּמָת בַּיּוֹם הַהוּא שְׁמָנִים וְחֲמִשָּׁה אִישׁ, נִשְׂא אֶפֹּד בָּד. וְאֵת נֹב עִיר- הַכְּהֲנִים, הִכָּה לְפִי-חֶרֶב, מֵאִישׁ וְעַד-אִשָּׁה, מֵעוֹלָל וְעַד-יוֹנָק; וְשׂוֹר וְחֲמוֹר וְשָׂה, לְפִי-חֶרֶב."	לא יתואר מה עוללה לשון הרע של דואג האדומי! הוא עצמו, לאחר שסיפר לשאול על עזרת אחימלך לדוד, ביצע את הרצח הנורא בשמונים וחמשה הכהנים, בחינת "מגלגלין חובה ע"י חייב"! ואח"כ ציווה שאול להמית גם את כל בני משפחותיהם "מֵאִישׁ וְעַד-אִשָּׁה, מֵעוֹלָל וְעַד-יוֹנָק; וְשׂוֹר וְחֲמוֹר וְשָׂה", כמו שציווה שמואל לעשות בעמלק. אך מאחר וחמל שאול על אנשי עמלק האכזרים ועל צאנם, הגיע להתאכזרות חמורה על אנשי העיר נוב כולם עם בהמתם. מתוך מטרה נעלה, ללמדנו מה עלולה לשון הרע לגרום ומה עלולה סטיה מצווי ה' לגרום, תאר הכתוב בפירוט החרבת עיר שלמה, למרות הצער והמבוכה שהדבר גורם לנו
גבורת נפש של נרדף	כד:ו "וַיֹּאמֶר לְאַנְשֵׁיו חֲלִילָה לִּי מִה', אִם-אֶעֱשֶׂה אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה לְאֲדֹנָי לְמֹשִׁיחַ ה'-- לְשַׁלַּח יָדִי, בּוֹ: כִּי-מֹשִׁיחַ ה', הוּא"	דוד התגבר על קריאות עוזריו לפגוע בשאול, כשהיה שאול במערה, למרות שבקלות יכל לעשות זאת. הוא רק קרע את כנף מעילו וגם על כך הצטער מאד
תוכחת נרדף לרודפו	כד: ט-יב "וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשָׂאוּל, לָמָּה תִּשְׁמַע אֶת-דְּבָרִי אָדָם לֵאמֹר: הִנֵּה דָוִד, מִבְקֵשׁ רַעְתֶּךָ ... הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינַי, אֶת אִשֶּׁר-נִתְּנָה ה' הַיּוֹם בְּיָדִי בְּמַעֲרָה, וְאָמַר לְהִרְגֶךָ, וַתִּחַס עָלַי; וְאָמַר, לֹא-אֶשְׁלַח יָדִי בְּאֲדֹנָי--כִּי- מֹשִׁיחַ ה', הוּא... וְאָבִי רָאָה--גַּם רָאָה אֶת-כָּנָף מֵעִילֶךָ, בְּיָדִי: כִּי בִּכְרָתִי אֶת-כָּנָף מֵעִילֶךָ וְלֹא הִרְגִיתִּי, דַּע וּרְאָה כִּי אֲנִי בְּיָדִי רֵעָה וּפֶשַׁע וְלֹא- חֲטָאתִי לָךְ וְאֶתָּה צִדְּהָ אֶת- נַפְשִׁי, לְקַחְתָּהּ... יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶךָ, וַיִּקְמָנִי ה' מִמֶּנִּי; וַיָּדֵי, לֹא תִהְיֶה-בְּךָ."	הכרנו עד כה את אומץ לבו וגבורתו הפיסית של דוד אשר מקורה היה בבטחון בה' ובאמונה גדולים מאד. הפעם מדובר בגבורה מסוג אחר- גבורת נפש! היכולת להימנע מלפגוע במי שרודף אותו ומבקש את נפשו, בשאול {אף שמדובר במלך, מותר היה לו להרגו על פי הכלל "הבא להרגך השכם להרגו", כלשון הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש, א:ו): "הרודף אחר חברו להורגו, אפילו היה הרודף קטן--הרי כל ישראל מצווין להציל הנרדף מיד הרודף, ואפילו בנפשו של רודף". {למרות שדוד נמשח כבר למלך (לעיל, טז:יג). גבורה זו נבעה מגודל צדקותו וחסידותו כי רבה!

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
התבטלות גמורה של נרדף מול רודפו	כד:יד "אַחֲרַי מִי יָצָא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אַחֲרַי מִי אֶתָּה רֹדֵף אַחֲרַי כָּלֵב מֵת אַחֲרַי פָּרַעַשׁ אֶחָד"	בדברי התוכחה מתבטא דוד בענוות-יתר. הוא מכנה עצמו מול שאול: "כָּלֵב מֵת", "פָּרַעַשׁ אֶחָד"!
"לשון רכה תשבר גרם" (משלי, כה:טו) - מלך המכיר בטעותו ומודה על כך	כד:טז-כא "וַיְהִי כְּכֹלֹת דָּוִד, לְדַבֵּר אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל- שָׁאוּל, וַיֹּאמֶר שָׁאוּל, הֲקֵלֶךְ זֶה בְּנִי דָוִד; וַיֵּשֶׁא שָׁאוּל קֹלוֹ, וַיִּבֶן. וַיֹּאמֶר, אֶל-דָּוִד, צָדִיק אַתָּה, מִמֶּנִּי: כִּי אַתָּה גִּמְלָתִי הַטּוֹבָה, וְאֲנִי גִּמְלָתְךָ הָרָעָה. וְאֵת (וְאֶתָּה) הַגִּדְתָּ הַיּוֹם, אֶת אֲשֶׁר- עָשִׂיתָ אֵתִי טוֹבָה--אֵת אֲשֶׁר סָגַרְנִי ה' בְּיָדְךָ, וְלֹא הֲרַגְתָּנִי. יִמָּצָא אִישׁ אֶת- אֵיבֹ, וְיִשְׁלַחוּ בְּדֶרֶךְ טוֹבָה; וְה', יִשְׁלַמְךָ טוֹבָה, תַּחַת הַיּוֹם הַזֶּה, אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לִי. וְעַתָּה הִנֵּה יָדַעְתִּי, כִּי מֶלֶךְ תִּמְלֹךְ; וְקָמָה, בְּיָדְךָ, מִמְּלַכְתּוֹ, יִשְׂרָאֵל. וְעַתָּה, הַשְׁבֵּעָה לִּי בָּה', אִם-תִּכְרִית אֶת-זֶרְעִי, אַחֲרַי; וְאִם- תִּשְׁמִיד אֶת-שְׁמִי, מִבֵּית אָבִי."	בדבריו הנכוחים היוצאים מלב הנקי מרגשי נקם ומהותם ענווה רבה, הצליח דוד "להמיס" את לב שאול ולהביאו להתבטאות נדירה אצל שאול הרודף את דוד ומבקש להמיתו. כל דבריו נאמרים ברכות ובלבביות. תחילה מגדיר הוא את דוד "צָדִיק אַתָּה מִמֶּנִּי", מודה בעוולה שנהג בה כלפיו ומתפעל מהימנעותו של דוד מלפגוע בו. בהמשך דבריו, מביע שאול הכרה במעמדו וייעודו של דוד כמלך על ישראל, ומסיים בבקשה ממנו, בתור המלך הבא, להישבע לו שלא יגמול לו ולזרעו רעה <u>על</u> <u>שרדף אותו</u> .
מתכונות המנהיג בישראל - "עדינו העצני" זה דוד (מועד קטן, טז:א)	כה:יג "וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאַנְשָׁיו חֲגֹרוּ אִישׁ אֶת-חַרְבּוֹ, וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת-חַרְבּוֹ, וַיַּחְגְּרוּ גַם-דָּוִד, אֶת-חַרְבּוֹ; וַיַּעֲלוּ אַחֲרַי דָּוִד, כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ, וּמֵאֲתִים, יֹשְׁבוֹ עַל- הַכֵּלִים."	אחד מכינויי דוד (עפ"י מס' מו"ק) הוא עדינו העצני – "כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ" כמו כן, כשהתיחס לשאול המלך דמה לתולעת וכשהגן על מעמדו כמלך, היה קשה כעץ. אולי, כדי לעמוד על אופיו המיוחד הסמך הכתוב את סיפורי שאול מצד אחד ולהבדיל, נבל הכרמלי. כאן נוהג הוא בקשיות כעץ ביחס לנבל המורד במלך

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
"חכמת נשים בנתה ביתה" (משלי, יד:א)	כה: יח-לא "וַתִּמְהַר אֲבוּגִיל (אֲבִיגַיִל) וַתִּקַּח מֵאֲתָיִם לָחֶם וּשְׁנַיִם נֶבֶלִי-יֵינִי, וַחֲמֵשׁ צֶאֱן עֲשׂוּת (עֲשׂוֹיֹת) וַחֲמֵשׁ סָאִים קָלִי, וּמֵאָה צִמְקִים, וּמֵאֲתָיִם דְּבָלִים; וַתִּשֶׂם, עַל-הַחֲמֹרִים... וַתָּרָא אֲבִיגַיִל, אֶת-דָּוִד, וַתִּמְהַר, וַתֵּרָד מֵעַל הַחֲמֹר; וַתִּפֹּל לְאַפִּי דָוִד, עַל-פָּנָיָהּ, וַתִּשְׁתַּחוּ, אָרְצָה. וַתִּפֹּל, עַל-רַגְלָיו, וַתֹּאמֶר, בִּי-אֲנִי אֲדֹנֵי הָעוֹן; וַתִּדְּבַר-נָא אֲמַתְךָ, בְּאָזְנֶיךָ, וּשְׁמַע, אֶת דְּבָרֵי אֲמַתְךָ. וכו'	אביגיל בחכמתה ובאומץ לבה הצילה את בעלה נבל ממוות. כששמעה שדוד עומד להענישו על שמרד במלכות, הזרזה לפייס את דוד ואנשיו במתנה גדולה ובדברי טעם. אביגיל היא אחת משבע הנביאות שהיו לישראל, ואכן דבריה היו דברי טעם שהשפיעו על דוד. נשים חכמות עמדו להם לישראל במשך הדורות, ועל חלקן הכתוב מייחד דברים הראויים ללימוד.
בישראל היציאה למלחמות כמלחמות דוד זוהי מלחמת ה'!	כה: כח "כִּי-מִלְחָמוֹת ה' אֲדֹנֵי נֶלְחָם, וְרָעָה לֹא-תִמָּצֵא בָךְ, מִיָּמֶיךָ"	בדברי הפיוס הגדירה אביגיל את מלחמות דוד כמלחמות ה', להורות כי נקיות היו משיקולים אישיים או מתאוות שלטון האפיינית למלכים. וכך אמרה בהמשך: "וְרָעָה לֹא-תִמָּצֵא בָךְ, מִיָּמֶיךָ"
הודאה על האמת	כה: לב-לג "וַיֹּאמֶר דָּוִד, לְאַבְיגַיִל: בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר שָׁלַחךָ הַיּוֹם הַזֶּה לְקִרְאָתִי. וּבָרוּךְ טַעַמְךָ, וּבָרוּכָה אַתְּ: אֲשֶׁר כָּלַתְנִי הַיּוֹם הַזֶּה, מִבּוֹא בְּדָמַיִם, וְהַשָּׁע נָדִי, לִי"	דוד מודה לאביגיל על שמנעה ממנו להמית את נבל, כשהסבירה לו בטוב טעם שלמעשה זה לא יהיו תוצאות טובות.
הימנעות חוזרת מפגיעה במשיח ה'	כו: ט "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-אַבְיִשַׁי, אֶל-תִּשְׁחִיתֵהוּ: כִּי מִי שָׁלַח דָּוִד, בְּמִשִּׁיחַ ה' וְנִקְּהָ"	בספורים הרבים על דוד בולטים מאד שני האירועים בהם הזדמנה לדוד האפשרות לפגוע ברודפו, אך נמנע מלעשות זאת. בשני האירועים אף עמד בפני משרתיו שניסו לעודדו לפגוע. הוא לא רק סרב אלא אף התעלה על עצמו ודיבר במעלתו של שאול כמשיח ה' – מלך שנתמנה על ידי ה'.
דאגה לחיי הרודף	כו: טו-טז "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-אַבְנֵר הַלּוֹא-אִישׁ אַתָּה, וּמִי כְמוֹךָ בְּיִשְׂרָאֵל, וְלָמָּה לֹא שָׁמַרְתָּ, אֶל-אֲדֹנֶיךָ הַמֶּלֶךְ: כִּי-בָא אֶחָד הָעָם, לְהַשְׁחִית אֶת-הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֶיךָ. לֹא-טוֹב הַדָּבָר הַזֶּה, אֲשֶׁר עָשִׂיתָ--חִי-ה' כִּי בְנֵי-מָוֶת אַתָּם, אֲשֶׁר לֹא-שָׁמַרְתֶּם עַל-אֲדֹנֵיכֶם עַל-מִשִּׁיחַ ה'; וְעַתָּה רָאֵה, אֵי-חֲנִית הַמֶּלֶךְ וְאֶת-צַפְחַת הַמִּיָּם--אֲשֶׁר מֵרָאשֵׁיתוֹ"	בחכמתו צווה דוד לקחת חרישית את חנייתו של שאול, ואז הוכיח את אבנר שומר ראשו של שאול על שהתרשל בתפקידו, כי חיי שאול אדונו עמדו עתה בסכנה! בנוסף להימנעותו מלפגוע, חלילה, בשאול, מוצא דוד מקום בלבו הרחב גם לדאגה להמשך שלומו של שאול. כמה נפלא הדבר!
וידויו של מלך – הכרה והודאה בטעות	כו: כא "וַיֹּאמֶר שָׁאוּל חֲטָאתִי שׁוּב בְּנִי-דָוִד, כִּי לֹא-אָרַע לָךְ עוֹד, תַּחַת אֲשֶׁר יָקַחְהָ נַפְשִׁי בְּעֵינֶיךָ, הַיּוֹם הַזֶּה: הִנֵּה הַסִּכְלָתִי וְנֹאשָׁגָה, הַרְבֵּה מֵאֲדָד"	בדרכו העדינה והאצילית הצליח דוד להביא את שאול לווידויו מרגש על כל רדיפותיו אותו. יתרה מכך, הוא סיים את דבריו בברכת הצלחה לבבית לדוד.

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
"הכל לטובה"	כט:ט ל: יח-יט "וַיַּעַן אָכִישׁ, וַיֹּאמֶר אֶל-דָּוִד, יָדַעְתִּי, כִּי טוֹב אַתָּה בְּעֵינַי כְּמֶלֶךְ אֱלֹהִים; אֲךָ שָׂרִי פְּלִשְׁתִּים אָמְרוּ, לֹא-יַעֲלֶה עִמָּנוּ בַּמִּלְחָמָה... וַיַּצֵּל דָּוִד, אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָקָחוּ עִמָּלֶךְ; וְאֶת-שָׂתָי נָשִׂיו, הֲצִיל דָּוִד. וְלֹא נֶעְדָּר-לָהֶם מִן-הַקָּטָן וְעַד-הַגָּדוֹל וְעַד-בָּנִים וּבָנוֹת, וּמִשָּׁלָל, וְעַד כָּל-אֲשֶׁר לָקָחוּ, לָהֶם: הַכֹּל, הָשִׁיב דָּוִד."	דוד ואנשיו היו נאמנים לאכיש ויצאו איתו למלחמה באפק. אך שרי פלשתים התנגדו לנוכחותו, והוא נאלץ לשוב לצקלג טרם החלה המלחמה. והנה הוא מגלה שהיתה פשיטה של עמלק על העיר ואנשיה נשבו וכו'. לאחר ששאל בה' וקיבל אישור לצאת להלחם בעמלק, הצליח והשיב את האנשים והרכוש למקומם!
שוויון בחלוקת השלל	ל: כד-כה "כִּי כִחְלָק הִיכַד בַּמִּלְחָמָה, וּכְחָלָק הֵיטֵב עַל-הַפָּלִים--יַחֲדוּ יַחְלִקוּ. וַיְהִי, מִהַיּוֹם הַהוּא נִמְעָלָה; וַיִּשְׁמָהּ לַחֵק וּלְמִשְׁפָּט, לְיִשְׂרָאֵל, עַד, הַיּוֹם הַזֶּה."	דוד קבע בחוק שהשלל מתחלק גם בין היושבים בעורף ושומרים על ציוד הלוחמים.
שמירה על כבודו של מלך ישראל	לא:ד "וַיֹּאמֶר שָׂאוּל לְנִשָּׂא כָלִיו שְׁלֹף חֶרֶבְךָ וְדִקְרָנִי בָּהּ, פֶּן-יָבֹאוּ הָעֲרָלִים הָאֵלֶּה וְדִקְרָנִי וְהִתְעַלְלוּ-בִּי, וְלֹא אָבָה נִשָּׂא כָלִיו, כִּי יָרָא מָאֹד; וַיִּקַּח שָׂאוּל אֶת-הַחֶרֶב, וַיַּפֵּל עָלֶיהָ "	גם ברגעי חייו האחרונים, התעשת שאול ודאג לכבודו של מלך ישראל. הוא העדיף למותת עצמו מפגיעתם של הערלים בו, במלך ישראל! עלינו לשים לב לכל אותם אירועים בספר שמואל בהם מתואר שאול באור חיובי!

ערכים ומידות בנביאים ראשונים – ספר שמואל ב'

בחסדי ה' – יצחק עמראני

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
קנאות לכבודו של מלך בישראל	ב: ו-י, יד-טז "וַיֹּאמֶר הַנָּעַר הַמְּגִיד לוֹ, נִקְרָא נִקְרִיתִי בְּהָר הַגִּלְבָּעַ, וְהָיָה שְׂאוֹל, נִשְׁעָן עַל-חֲנִיתוֹ; וְהָיָה הַרְקָב וּבַעֲלֵי הַפְּרָשִׁים, הַדֹּבְקָהוּ. וַיָּפֹן אַחֲרָיו, וַיִּקְרָאנִי; וַיִּקְרָא אֵלַי, וַאֲמַר הַנָּנִי. וַיֹּאמֶר לִי, מִי-אַתָּה; וַיֹּאמֶר (וַאֲמַר) אֵלָיו, עֲמֶלְקִי אֶנְכִי. וַיֹּאמֶר אֵלַי, עֲמַד-נָא עָלַי וּמִתַּתֵּנִי כִּי אֲחֻזְנִי, הַשֶּׁבֶץ: כִּי-כָל-עוֹד נַפְשִׁי, בִּי. וַאֲעַמֵּד עָלָיו, וְאִמְתַּתְּהוּ כִּי יִדְעֵתִי, כִּי לֹא יָחִיה אַחֲרֵי נַפְלִי; ... וַיֹּאמֶר אֵלָיו, דָּוִד: אֵיךְ, לֹא יָרֵאתִי, לְשַׁלַּח דָּוִד, לְשַׁחַת אֶת-מֹשִׁיחַ ה'. וַיִּקְרָא דָוִד, לְאַחַד מֵהַנָּעָרִים, וַיֹּאמֶר, גֶּשׁ פֶּגַע-בּוֹ; וַיִּפְּחֵהוּ, וַיָּמָת. וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד, דְּמִיךְ (דָּמָךְ) עַל-רֹאשְׁךָ: כִּי פִיךָ, עָנָה בְּךָ לֵאמֹר, אֶנְכִי מִתַּתִּי, אֶת-מֹשִׁיחַ ה' "	דוד המלך מתגלה פעם נוספת באצילותו הגבוהה, בקנאותו לכבוד מלך בישראל, משיח ה', ובכך גם לכבוד שמים. גם אופן מיתתו של שאול חשוב הוא, ואף אם ביקש שאול מהנער העמלקי לסייע לו בהמתתו, אסור היה לו לסייע. ענשו של הנער היה מייד, לעיני אנשי דוד, ללמד את כולם כמה צריכים להיות רגישים ונחרצים לכבודו של מלך בישראל.
קינת דוד על שאול ויהונתן: - חיזוק לב העם - גבורתם - כבודם - קדושת מקומם - אהובי העם - בכיין של בנות ישראל - אהבת דוד ליהונתן	א: יז-כז "וַיֹּאמֶר, לְלִמְד בְּנֵי-יְהוּדָה קִשְׁת, הִנֵּה כְּתוּבָה, עַל-סֵפֶר הַיִּשָּׁר. הִצְבִּי, יִשְׂרָאֵל, עַל-בְּמוֹתֶיךָ, חָלָל: אֵיךְ, נָפְלוּ גִבּוֹרִים. הָרִי בַּגִּלְבָּעַ, אֶל-טַל וְאֶל-מָטָר עֲלֵיכֶם--וּשְׂדֵי תְרוֹמֹת: כִּי שֶׁם נִגְעַל, מִגֶּן גִּבּוֹרִים--מִגֶּן שְׂאוֹל, בְּלִי מֹשִׁיחַ בְּשָׁמֶן. מִדָּם חָלָלִים, מִחֶלֶב גִּבּוֹרִים--קִשְׁת יְהוֹנָתָן, לֹא נִשְׁוֹג אַחֲוֹר; וְחֶרֶב שְׂאוֹל, לֹא תָשׁוּב רִיקָם. שְׂאוֹל וַיְהוֹנָתָן, הַנָּאֻהָבִים וְהַנְּעִימִם בְּחַיֵּיהֶם, וּבְמוֹתָם, לֹא נִפְרְדּוּ; מִנְּשָׁרִים קִלּוּ, מֵאֲרִיֹת גִּבּוֹר. בָּנוֹת, יִשְׂרָאֵל--אֶל-שְׂאוֹל, בָּכִינָה; צַר-לִי עָלֶיךָ, אָחִי יְהוֹנָתָן--נִעַמְתָּ לִּי, מָאֵד; נִפְלְאתָה אֲהַבְתָּךְ לִי, מֵאֲהַבַת נָשִׁים."	דוד נושא קינה כואבת אך מכובדת על שאול ויהונתן בנו. תחילה מחזק הוא את העם, שחובה עדיין ללמד את בני יהודה קשת לעמוד איתנים מול האויבים, אח"כ פונה הוא לקונן על הנספים. הוא מבקש להזכיר את גבורותיהם במלחמות ישראל שהביאו לישועה והצלה. שניהם היו אהובים ונעימים על העם על היותם מסורים לצאת למלחמות ישראל עד כדי הקרבה אישית. הרי הגלבוץ ספוג בהם דם הגבורים ולכן לא מן הראוי שימשיכו להצמיח כבכל שנה! בנות ישראל יש להן כאב מיוחד על ששאול היה דואג במיוחד לשמח אותן. אהבת דוד ויהונתן היה אהבה גדולה, אף יותר מאהבת נשים, וכאבו האישי של דוד גדול מנשוא.

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
אי נקמנות וכבוד למלך ישראל: יחס דוד לאנשי שאול - גילוי התעלות	ב:ה-ז "וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים, אֶל- אֲנָשֵׁי גֵיֵשׁ גִּלְעָד; וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם, בְּרָכִים אַתֶּם לַה', אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם הַחֲסֵד הַזֶּה עִם-אֲדֹנֵיכֶם עִם-שָׂאוֹל, וַתִּקְבְּרוּ אֹתוֹ. וְעַתָּה, יַעַשׂ- יְהוָה עִמָּכֶם חֲסֵד וָאֱמֶת; וְגַם אֲנֹכִי, אֶעֱשֶׂה אִתְּכֶם הַטּוֹבָה הַזֹּאת, אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם, הַדָּבָר הַזֶּה וְעַתָּה תִּחְזָקְנָה יָדֵיכֶם, וְהָיוּ לְבָנֵי- חַיִל--כִּי-מֵת, אֲדֹנֵיכֶם שָׂאוֹל וְכו' "	למרות השתייכותם של אנשי יבש גלעד לשאול, הכיר להם דוד טובה על החסד שגמלו עם שאול ובניו, בקברם אותם מתוך מסירות נפש (נראה, שחטפו את גופותיהם, תחת עיניהם של הפלשתים)
<u>שחוק</u> <u>שהביא</u> <u>לשפיכות</u> <u>דמים גדולה</u>	ב: יד-טז "וַיֹּאמְרוּ אַבְנֵר, אֶל-יוֹאָב, נִקְוָמוּ נָא הַנְּעָרִים, וַיִּשְׁחָקוּ לְפָנָיו; וַיֹּאמְרוּ יוֹאָב, נִקְמוּ. וַיִּקְמוּ, וַיַּעֲבְרוּ בְּמִסְפָּר--שְׁנַיִם עָשָׂר לְבָנִימֹן, וּלְאִישׁ בֶּשֶׁת בֶּן-שָׂאוֹל, וּשְׁנַיִם עָשָׂר, מֵעַבְדֵי דָּוִד. וַיַּחֲזְקוּ אִישׁ בְּרֹאשׁ רֵעֵהוּ, וַחֲרָבוּ בְּצַד רֵעֵהוּ, וַיַּפְּלוּ, יַחְדָּו; וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא, חֶלְקֵת הַצָּרִים אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן" "	קשה להבין מה עלה על דעתם של אבנר ויואב, אך העובדה היא ש"שחוק" שיזם אבנר והסכים לו יואב, הביא לשפיכות דמים גדולה, מיותרת, של 24 נערים!!! לצערנו הרב, בהמשך נהיה עדים למקרים נוספים של שפיכות דמים שניתן היה למנועם, או לנסות למנועם, לו היתה הידברות בין הצדדים.
אהבת שלום בין מחנות	ג: יב-לט "וַיֹּאמְרוּ אַבְנֵר אֶל-דָּוִד אֲקִימָה וְאֶלְכָה וְאֶקְבָּצָה אֶל-אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ אֶת-כָּל- יִשְׂרָאֵל, וַיִּכְרְתוּ אֶתְּךָ בְּרִית, וּמִלְכָּתְךָ, בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּאָמֹר נַפְשְׁךָ; וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת- אַבְנֵר, וַיֵּלֶךְ בְּשָׁלוֹם.... וַיּוֹאֲב וַאֲבִישִׁי אַחִיו, הָרֹגוּ לְאַבְנֵר: עַל אֲשֶׁר הִמִּית אֶת-עֲשָׂהאֵל אַחִיהֶם, בְּגִבְעוֹן--בְּמִלְחָמָה.... וַיַּדְּעוּ כָּל-הָעָם וְכָל-יִשְׂרָאֵל, בַּיּוֹם הַהוּא: כִּי לֹא הָיְתָה מִהֶמְלֶכְךָ, לְהָמִית אֶת-אַבְנֵר בֶּן-נֵר וְכו' "	דוד קיבל את הצעת אבנר לקבלת דוד כמלך על כל ישראל וכתת אתו ברית. אבנר הספיק ללכד חלק מהעם סביב מלכות דוד, אך באמצע פעילותו נרצח על ידי יואב ואבישי כנקמה על שרצח את אחיהם עשהאל. דוד קיים לוויה גדולה ומכובדת לאבנר בה גם קונן עליו. הוא וכל ישראל אשר לוו אותו קרעו בגדיהם ובכו. בכך גילה דעתו החיובית על איחוד הממלכות. דוד הודיע לכולם שלא על דעתו נרצח, אלא ע"י "בני צרויה קשים ממני"

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
עשיית דין צדק - עונש מוות להורגי בן המלך שאול	ד:ז-יב וַיָּבֹאוּ הַבָּנִית, וְהוּא-שָׂכַב עַל-מִטָּתוֹ בַּחֹדֶר מְשֻׁכָּבוֹ, וַיִּכְהוּ וַיִּמָּתְהוּ, וַיִּסְּרוּ אֶת- רֹאשׁוֹ; וַיִּקְחוּ אֶת-רֹאשׁוֹ, וַיֵּלְכוּ דֶרֶךְ הָעֶרְבָה, כָּל- הַלַּיְלָה. וַיָּבֹאוּ אֶת-רֹאשׁ אִישׁ-בִּשְׁת אֶל-דָּוִד, חֲבֵרוֹן, וַיֹּאמְרוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ, הִנֵּה- רֹאשׁ אִישׁ-בִּשְׁת בֶּן-שָׁאוּל אֵיבֶךָ אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ אֶת-נַפְשְׁךָ; ... וַיֹּאמֶר לָהֶם: חַי ה', אֲשֶׁר פָּדָה אֶת נַפְשִׁי מִכָּל- צָרָה. כִּי הִמָּגִיד לִי לֵאמֹר הִנֵּה מֵת שָׁאוּל, וְהוּא-הָיָה כַּמְּבֹשֶׁר בְּעֵינָיו, וְאֶחָזָה בּוֹ, וְאֶהְרָגֵהוּ בְּצִקְלָג אֲשֶׁר לִתְתִּי לוֹ בְּשָׂרָה. אַף כִּי אֲנָשִׁים רָשָׁעִים, הָרְגוּ אֶת אִישׁ צִדִּיק בְּבֵיתוֹ עַל מִשְׁכָּבוֹ; וְעַתָּה הֲלוֹא אֲבִקֵּשׁ אֶת דָּמוֹ מִיָּדְכֶם וּבְעֶרְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ. וַיֵּצֵאוּ דָּוִד אֶת הַנְּעָרִים וַיַּהַרְגוּם... וְאֶת רֹאשׁ אִישׁ בִּשְׁת לָקְחוּ וַיִּקְבְּרוּ בְּקֶבֶר אֲבִנֵּר בְּחִבְרוֹן"	
הכרת המלך בכך שה' מצליח דרכו בתפקידו הרם	ה:יב וַיִּדַּע דָּוִד, כִּי הִכִּינוּ ה' לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל; וְכִי נָשָׂא מִמְלַכְתּוֹ, בַּעֲבוּר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל"	דוד מיחס את הצלחתו בתפקיד המלוכה לקב"ה "מלך מלכי המלכים". כך יאה לו ולכל מלך בישראל! וכך נאמר בפרשת המלך (דברים, יז:כ): "לְבַלְתִּי רוּם-לָבָבוֹ מֵאַחֲיוֹ, וּלְבַלְתִּי סוּר מִן-הַמַּצְנֶה זְמִין וּשְׁמָאוֹל--לְמַעַן יֵאָרִיךְ זְמַיִם עַל-מִמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו, בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל"
הנצחת נצחון ה' על האויבים בקריאת שם חדש למקום	ה:כ וַיָּבֹא דָּוִד בְּבַעַל פְּרָצִים, וַיִּכָּס שֵׁם דָּוִד, וַיֹּאמֶר, פֶּרֶץ ה' אֶת אֵיבֵי לִפְנֵי כְּפָרֶץ מַיִם; עַל-כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בַּעַל פְּרָצִים"	דוד ממשיך ליחס לקב"ה את נצחונותיו והפעם אף מנציח זאת על ידי קריאת שם למקום בו אירע הדבר
קידוש ה' על ידי מות עוזה	ו:ז-ח וַיִּחַר אֵף ה' בַּעֲזָה, וַיִּכְהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל-הַשָּׁל; וַיָּמָת שָׁם עִם אַרְוֹן הָאֱלֹהִים. וַיִּחַר לְדָוִד, עַל אֲשֶׁר פָּרַץ ה' פֶּרֶץ בַּעֲזָה; וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֲזָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה"	דוד רואה חשיבות גם להנצחת אירוע קשה, אך יש בו קידוש ה'. בדומה לנדב ואביהוא שה' התקדש במ, גם כאן התקדש ה' על ידי עוזה. המשותף לשני האירועים, בין השאר, הוא שאין לאדם להחליט על דעת עצמו לנהוג בקודש כראות עיניו, גם אם כוונתו טובה.
יראת הרוממות	ו:ט-י וַיִּירָא דָּוִד אֶת ה', בַּיּוֹם הַהוּא; וַיֹּאמֶר, אֵיךְ יָבֹא אֵלֵי אַרְוֹן ה'. וְלֹא אָבָה דָּוִד, לְהִסִּיר אֵלָיו אֶת אַרְוֹן ה' עַל עֵיר דָּוִד; וַיֵּטְהוּ דָּוִד, בֵּית עֶבֶד אָדָם הַגָּתִי"	אסון עוזה עורר יותר את דוד לחשוש מלהביא אליו את ארון ה', מפאת קדושתו של הארון וקנאתו של ה' למי שלא זהיר דיו בענין.

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
ברכת ה' למי ששומר על כבודו	ו:יא "וַיָּשֶׁב אֲרוֹן ה' בֵּית עֶבֶד אָדָם, הִגַּתִּי שְׁלֶשָׁה חֳדָשִׁים; וַיִּבְרַךְ ה' אֶת עֶבֶד אָדָם, וְאֶת-כָּל-בֵּיתוֹ"	בהשגחת ה' קיבל דוד "שיעור" אחר בנושא ארון ה', שמי שירא מפניו ומכבדו כראוי זוכה לברכה. אז מחליט דוד להביאו אליו
ריקוד ושמחה לפני הארון-כבוד הוא ולא ביזוי!	ו:כב "וַיִּקְלְטִי עוֹד מִזֹּאת, וְהֵייתִי שֹׁפֵל בְּעֵינַי; וְעַם הָאֲמֹהוֹת אֲשֶׁר אִמְרָתָהּ, עִמָּם אֲכַבְדָּהּ."	דוד דוחה את דברי הבקורת של אשתו מיכל. אדרבה, מכריז הוא שכבוד המלך לא נחשב למאום מול כבוד ה', וראוי לנהוג לכבודו בשמחה ובריקוד יותר מן הרגיל.
עונש על ביקורת כלפי המלך	ו:כג "וְלִמְיַכַל בֶּת-שָׂאוֹל לֹא הָיָה לָהּ, יָלָד עַד יוֹם מוֹתָהּ."	ניתן לראות גם בהענשת מיכל קידוש ה', להודיע לכל ישראל שדוד צדק בהתנהגותו ובדבריו בענין הריקוד לפני ארון ה'.
קבלת הדין בענווה	פרק ז "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, אֵל נָתָן הַנָּבִיא רָאָה נָא אֲנִכִּי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים; וְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיִּרְיעָה... וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לַךְ עָשָׂה... כִּי יִמְלְאוּ יָמֶיךָ, וְשָׁכַבְתָּ אֶת-אֲבֹתֶיךָ, וְהִקִּימֹתִי אֶת-זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ, אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ; וְהִכִּינֹתִי אֶת-מַמְלַכְתּוֹ. הוּא יִבְנֶה בֵּית לַשָּׁמַי; וְכִנֵּנְתִּי אֶת כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ, עַד עוֹלָם... וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד, וַיָּשֶׁב לִפְנֵי ה'; וַיֹּאמֶר, מִי אֲנִכִּי ה' אֱלֹהִים וּמִי בֵיתִי כִּי הִבֵּאתִנִּי עַד-הַלֵּם וְכוּ' "	דוד המלך מבקש לבנות את בית המקדש, אך הקב"ה מודיעו על ידי נתן הנביא כי בנו יזכה במצווה. הוא לא מבקש לשנות את ההחלטה. אלא אדרבה, הוא מכיר בטובת ה' ומודה על ההבטחה שמלכותו תימשך אצל בנו וזרעו עד עולם. דוד מתבטא בדבריו בענווה רבה, כדרכו לפני ה'.
הכרת הטוב	ט:ו-ז "וַיָּבֹא מִפִּיבִשֶׁת בֶּן יְהוֹנָתָן בֶּן שָׂאוֹל, אֶל דָּוִד, וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו, וַיִּשְׁתָּחוּ; וַיֹּאמֶר דָּוִד מִפִּיבִשֶׁת, וַיֹּאמֶר הִנֵּה עֶבְדְּךָ. וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אֵל תִּירָא, כִּי עָשָׂה אֲעֱשֶׂה עִמָּךְ חֶסֶד בְּעֶבְרֵי יְהוֹנָתָן אָבִיךָ, וְהִשְׁבֵּתִי לָךְ אֶת-כָּל-שְׂדֵה שָׂאוֹל אָבִיךָ; וְאֶתָּה, תֹּאכַל לֶחֶם עַל שְׁלַחְנִי תָמִיד."	דוד נוהג במדת החסד כלפי מפיבושת בן יהונתן בן שאול, כהכרת הטוב על אהבת אביו יהונתן לדוד. הוא אינו זוכר את היחס העוין של שאול כלפיו ולא רואה במפיבושת נכד שאול לצורך הענין, אלא מתעלה על עצמו ובוחר לנהוג במדת החסד
רעה תחת טובה!	י:א-ד "וַיְהִי, אַחֲרֵי-כֵן וַיָּמָת מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן; וַיִּמְלֹךְ חֲנוּן בְּנוֹ, תַּחְתָּיו. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֲעֱשֶׂה חֶסֶד עִם חֲנוּן בֶּן נָחַשׁ, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אָבִיו עִמָּדִי חֶסֶד, וַיִּשְׁלַח דָּוִד לְנַחֲמוֹ בֶּן-עֶבְדִּיו, אֶל-אָבִיו; וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי דָוִד, אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן... וַיִּקַּח חֲנוּן אֶת עֲבָדֵי דָוִד, וַיַּגְלֵחַ אֶת חֲצֵי זִקְנָם, וַיַּכְרֹת אֶת מִדּוֹיָהֶם בַּחֲצִי, עַד שְׁתוֹתֵיהֶם; וַיִּשְׁלַחם"	כמה כפויי טובה הם הגויים! במקום להתפעל מגדלות הנפש של דוד בחשבו על אביו האיש של חנון בשלחו אליו משלחת מנחמים, נוח היה לחנון להאמין לעבדיו ולא לחשוב טוב על דוד, שהיה ביחסים טובים עם אביו מלך בני עמון
שמירה על כבוד אנשי המשלחת: כבוד הבריות	י:ה "וַיִּגְדּוּ לְדָוִד וַיִּשְׁלַח לִקְרָאתָם, כִּי הָיוּ הָאֲנָשִׁים נְכֻלָּמִים מְאֹד; וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שְׁבוּ בִּירְחוֹ, עַד-יֵצֵאֻם זִקְנָכֶם וְשָׁבְתֶם"	כבוד הבריות גדול הוא ודוד מוצא דרך לשמירה על כבוד אנשי המשלחת, שלא ישובו לביתם לפני התמלא זקנם.

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
מטרת המלחמה: "בעד עמנו ובעד ערי א'להינו"	י:יב "חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעַד-עַמָּנוּ, וּבְעַד עָרֵי אֲלֹהֵינוּ"	נראה שיואב התכוון בדבריו לא רק לעודד את החיילים אלא להגדיר את מטרת המלחמה. איננו יוצאים למלחמה ממניעים אישיים, אלא ממניעים לאומיים: "בְּעַד-עַמָּנוּ וּבְעַד עָרֵי אֲלֹהֵינוּ"
הנצחון במלחמה על פי רצון ה'	י:יב "...וְהָיָה יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו"	אף אם אננו יוצאים למלחמה באויבים לכבוד ה', תוצאות המלחמה תלויות ברצונו הטוב של ה'
"ומודה ועוזב ירוחם" (משלי, כח:יג)	יב:יג "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל נָתָן, חֲטַאתִי לַיהוָה. וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-דָּוִד, גַּם ה' הָעֹבֵר חֲטֹאתֶיךָ לֹא תָמוּת "	דוד מודה מיד על חטאו, ונתן הנביא מכיר בכנות דבריו ומבשר לו מיד כי העביר ה' חטאתו ולא ימות. זוהי גדלותו של דוד שמודה על כשלונו. מכאן ואילך נפגוש התבטאויות של דוד הנמשכות מוידוי זה ושיש בהן צדוק הדין וקבלת הייסורים כעונש על חטאו.
ראוי להתפלל מאד ואף לצום על החולה	יב: טז-יז "וַיִּבְקֹשׁ דָּוִד אֶת הָאֱלֹהִים, בְּעַד הַנֶּעַר; וַיֵּצֵא דָוִד צוֹם וּבָא וְלֹן וְשָׁכַב אַרְצָה. וַיִּקְמוּ זִקְנֵי בֵיתוֹ עָלָיו לְהַקִּימוֹ מִן הָאָרֶץ; וְלֹא אָבָה וְלֹא בָרָא אֶתֶם לָחֶם."	דוד מלמדנו אופן התייחסות לחולה. הוא עושה כל שיכול להצילו, מתפלל ואף צם, למרות מעמדו כמלך! הוא מאמין שתפלה וצום מעוררים רחמים לפני הקב"ה על החולה.
אין להצטער על המת יותר מדי!	יב: כב-כג "וַיֹּאמֶר, בְּעוֹד הַיֶּלֶד חַי, צִמְתִּי וְאֶבְכֶּה: כִּי אֲמָרְתִּי מִי יוֹדֵעַ, יַחֲנִי (וְחַנְנִי) ה' וְחַי הַיֶּלֶד. וַעֲתָה מָתָה, לָמָּה זֶה אֲנִי צֹם, הַאוֹכֵל לְהַשִּׁיבּוֹ עוֹד: אֲנִי הִלַּךְ אֶלָּיו, וְהוּא לֹא יָשׁוּב אֵלָי."	שיעור נוסף נלמד מהתנהגותו של דוד. לאחר מותו של הילד לא יועיל עוד הצער עליו, לכן שב לאכול ולרחוץ גופו. האמונה בהשאות הנפש מועילה לאבל לחשוב על מצבו של הנפטר עתה, ומביאה לו נחמה לדעת שיש חיים לאחר המוות
מעשה אמנון- מעשה נבלה	יג:יב "וַתֹּאמֶר לוֹ, אֵל אַחִי אֵל תַּעֲנֵנִי כִּי לֹא יַעֲשֶׂה כֵן בְּיִשְׂרָאֵל: אֵל תַּעֲשֶׂה, אֶת הַנְּבִלָה הַזֹּאת"	הכתוב מגדיר את מעשה אמנון "נבלה". כך מצאנו גם בתורה את הגדרת מעשה דינה כ"נבלה": "כִּי-נְבִלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל, לְשָׁכַב אֶת-בֵּת-יַעֲקֹב, וְכֵן, לֹא יַעֲשֶׂה". יש דמיון קשה בין נבלת הבהמה למעשה האונס. שניהם טמאים ונתעבים בעיני בני אדם!
"אהבה התלויה בדבר" (אבות, טז)	יג:טו "וַיִּשְׁנֶאֱמָה אֲמִנוֹן שְׁנֵאָה גְדוֹלָה מְאֹד כִּי גְדוֹלָה הַשְׁנֵאָה אֲשֶׁר שְׁנֵאָה, מֵאַהֲבָה אֲשֶׁר אַהֲבָה"	חז"ל לימדונו ש"אהבה התלויה בדבר - בטל דבר בטלה אהבה", והביאו כדוגמה את אהבת אמנון לתמר, כי לאחר המעשה לא רק שבטלה האהבה, אלא קמה שנאה תחתיה.

המדידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
"אוהב שלום ורודף שלום" (אבות, א:ב)	יד: א-כא "וַיֵּדַע, יוֹאֵב בֶּן צֶרְיָה: כִּי לֵב הַמֶּלֶךְ עַל אֲבִשָּׁלוֹם. וַיִּשְׁלַח יוֹאֵב תְּקוּעָה, וַיִּסַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה; וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ... וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל יוֹאֵב, הִנֵּה נָא עָשִׂיתִי אֶת הַדָּבָר הַזֶּה; וְלֹךְ הָשֵׁב אֶת-הַנֶּעֱר, אֶת אֲבִשָּׁלוֹם וְכו'..."	יואב מצא דרך חכמה להחזיר את אבשלום ירושלימה ואף למנוע המתתו (לאחר שגרם להמתת אמנון). זוהי דרכו של אהרן הכהן ונצטוונו לדבוק בה.
תפלה בעת צרה	טו: לא "וַדָּוִד הִגִּיד לֵאמֹר, אֲחִיתֹּפֶל בִּקְשָׁרִים עִם אֲבִשָּׁלוֹם; וַיֹּאמֶר דָּוִד, סֶכֶל נָא אֶת-עֲצַת אֲחִיתֹּפֶל ה'..."	דוד בורח מפני אבשלום וגם מתפלל לסיכול עצת אחיתופל לאבשלום
השתדלות האדם - פעולת ריגול לצד התפלה	טו: לד - יז: יד "וְאִם הָעִיר תֵּשׁוּב, וְאִמְרָתָּ לְאֲבִשָּׁלוֹם עֲבָדְךָ אֲנִי הַמֶּלֶךְ אֶהְיֶה עֲבָד אַבְיָן וְאֲנִי מָאֵז, וְעַתָּה וְאֲנִי עֲבָדְךָ; וְהִפְרָתָּה לִּי, אֶת עֲצַת אֲחִיתֹּפֶל... וַיֹּאמֶר אֲבִשָּׁלוֹם, וְכָל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל, טוֹבָה עֲצַת חוּשִׁי הָאֶרֶץ, מֵעֲצַת אֲחִיתֹּפֶל"	דוד לא מסתפק בתפלה, אלא שולח את חושי הארכי לאבשלום להיות לו ליועץ, ואכן הצליח ה' בידו להפר עצת אחיתופל
רובד נסתר של השגחת ה'	יז: יד "וְה' צָנָה, לְהַפֵּר אֶת עֲצַת אֲחִיתֹּפֶל הַטּוֹבָה, לְבַעֲבוֹר הָבִיֵּא ה' אֶל-אֲבִשָּׁלוֹם, אֶת הָרָעָה."	המקרא מתאר התנהלות אירועים בהשתלשלות טבעית. לעתים הוא מגלה לנו את המהלך הנסתר, הא'להי, לסבר את אזנו. כך בענין עצת אחיתופל וכך מצאנו בספר שופטים (יד:ד): "וְאֵבִי וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ כִּי מַה' הִיא, כִּי תִאָּנֶה הִוא מִבִּקֵּשׁ מִפְּלִשְׁתִּים", כשמשון מבקש לשאת אשה פלשתית והוריו מתנגדים. שם מגלה לנו הכתוב כי היה כאן מהלך א'להי, שמטרתו היא להביא את משון להכות בפלשתים
גדלות נפש גם בעת צרה	יח: ה "וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת יוֹאֵב וְאֶת אֲבִישָׁי וְאֶת אֶתִּי, לֵאמֹר, לֹאטְ לִי, לְנַעַר לְאֲבִשָּׁלוֹם; וְכָל הָעָם שָׁמְעוּ, בְּצִוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת כָּל הַשָּׂרִים עַל דָּבַר אֲבִשָּׁלוֹם."	דוד מזהיר בצווי את אנשיו כולם מלפגוע באבשלום ואף לנהוג בו במתינות, אך דבריו לא התקיימו ויואב מעיז ופוגע בו, ואף מוכיח את מי שלא עשה זאת לפניו!
"אהבה שמקלקלת את השורה" (בראשית רבה: נה, ח)	יט: א-ה, יד "וַיִּרְגֹּז הַמֶּלֶךְ, וַיַּעַל עַל עֲלִית הַשָּׁעַר וַיִּבֶד; וְכֹה אָמַר בְּלָכְתּוּ, בְּנֵי אֲבִשָּׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי אֲבִשָּׁלוֹם, מִי-יָתֵן מוֹתִי אֲנִי תַחְתֶּיךָ, אֲבִשָּׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי... וְלַעֲמָשָׂא, תִּמְרוּ, הֲלֹא עֲצָמִי וּבָשָׂרִי, אֵתָהּ; כֹּה יַעֲשֶׂה לִּי אֱלֹהִים, וְכֹה יוֹסִיף, אִם-לֹא שָׂר-צָבָא תַּחְתֶּיךָ לִפְנֵי כָּל הַיָּמִים, תַּחַת יוֹאֵב."	דוד מתאבל על מות אבשלום בנו. הדבר גורם לצער גדול בכל העם ושמחת הנצחון הפכה לתחושת תבוסה. דוד הפגין התנגדותו להמתת אבשלום גם בכך שהעביר את יואב מתפקידו כשר הצבא.

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
דוד לא מעניש את שמעי בן גרא כשקילל אותו ואף נשבע לו על כך, ויותר מכך, הוא אף נזף באבישי בן צרויה על פנייתו למלך להעניש את שמעי. דוד מגלה כאן מידה של ענוות יתר, למחול על כבודו של מלך!	יט: כב-כד "וַיַּעַן אֲבִישִׁי בֶן-צְרוּיָה וַיֹּאמֶר, הִתַּחַת זֹאת, לֹא יוֹמַת שְׁמַעִי: כִּי קָלַל אֶת מֶשֶׁיחַ ה'. וַיֹּאמֶר דָּוִד, מִה-לִּי וְלָכֶם בְּנֵי צְרוּיָה כִּי תִהְיוּ לִי הַיּוֹם, לְשָׂטָן; הַיּוֹם, יוֹמַת אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל כִּי הָלֹא יִדְעִתִּי, כִּי הַיּוֹם אֲנִי-מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל שְׁמַעִי לֹא תָמוּת; וַיֵּשְׁבַע לוֹ הַמֶּלֶךְ"		ענוות יתר
דוד מבקש לגמול טובה לברזילי הגלעדי על שכלכל אותו בשעותיו בעבר הירדן, הוא מזמינו אל ביתו בירושלים	יט: לד "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל בְּרִזְלִי: אַתָּה עָבַר אֵתִי, וְכָלְכַלְתִּי אֶתְךָ עַמְדֵי בִירוּשָׁלַם."		הכרת הטוב
יואב לא משלים עם הסרתו מתפקיד שר הצבא. הוא פוגש את עמשא במרדף אחר שבע בן בכרי ומכהו למוות.	כ: ט-י וַיֹּאמֶר יוֹאָב לַעֲמֶשָׂא, הַשְׁלוֹם אִתָּה אָחִי; וַתִּחַזַּז יָד יָמִינוֹ יוֹאָב, בְּזָקֶן עֲמֶשָׂא לִנְשֹׁק לוֹ. וַעֲמֶשָׂא לֹא נִשְׁמַר בַּחֲרֹב אֲשֶׁר בֵּיד יוֹאָב, וַיִּכְהוּ בָּהּ אֶל הַחֹמֶשׁ וַיִּשְׁפֹּךְ מַעֵיו אַרְצָה וְלֹא שָׁנָה לוֹ וַיָּמָת; וַיּוֹאָב וְאֲבִישִׁי אָחִיו רָדְף אַחֲרָיו שְׁבַע בֹּן בַּכְרִי"		"קשה כשאול קנאה" (שה"ש, ח:ו)
הכתוב מביא כאן בפירוט סיפורה של אשה חכמה שהצילה עיר שלמה. מקומו של הפרט בתוך הכלל חשוב מאד. בדרך כלל עסוק הכתוב בהתנהלות הכלל או של פרטים בתוך הכלל שיש להם תפקיד משמעותי. כאן מופיע סיפור חריג דוקא של פרט המראה שיזומה פרטית עשויה לעתים לתרום תרומה גדולה, עד להצלת עיר שלמה.	כ: טז-כב וַתִּקְרָא אִשָּׁה חַכְמָה, מִן הָעִיר; שָׁמְעוּ שְׁמַעוּ, אָמְרוּ נָא אֶל יוֹאָב, קָרֵב עַד הַנָּה, וְאִדְבָּרָה אֵלָיךְ ... אֲנִכִּי שְׁלָמִי אֲמוּנִי יִשְׂרָאֵל; אַתָּה מִבְקֵשׁ לְהַמִּית עִיר וְאָם בְּיִשְׂרָאֵל לָמָּה תִּבְלַע נַחֲלַת ה'. ... וַתְּבוֹא הָאִשָּׁה אֶל כָּל הָעָם בַּחֲקֻמָּתָהּ, וַיִּכְרְתוּ אֶת רֹאשׁ שְׁבַע בֶּן בַּכְרִי וַיִּשְׁלְכוּ אֶל יוֹאָב, וַיִּתְקַע בִּשְׁפָר, וַיִּפְצוּ מֵעַל-הָעִיר אִישׁ לְאֶהָלָיו; וַיּוֹאָב שָׁב יְרוּשָׁלַם, אֶל-הַמֶּלֶךְ."		תושיה של יחיד(ה) יכולה להציל עיר שלמה!
שאול בקש לקנא לה' ולכן המית את הגבעונים. ה' הביא על הארץ רעב על עברה זו, שהרי היה בה הפרת הברית שכרת יהושע עם הגבעונים. לכן היה על דוד לקדש את ה' ולהיענות לדרישתם להמית 7 מבני שאול ובכך להסיר את חילול ה' מעל ישראל. אחריותו של דוד כמלך לא אפשרה לו להתחמק מדרישתם, כי עונש הרעב בא גם על עוון זה. בכך הסיר חרפה מעל ישראל	כא: א-ח "וַיֹּאמֶר ה', אֶל-שָׂאוּל וְאֶל בֵּית הַדָּמִים, עַל אֲשֶׁר הַמִּית, אֶת הַגִּבְעֹנִים. וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגִּבְעֹנִים, וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם: וְהַגִּבְעֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, כִּי אִם מִיֵּתֵר הָאֲמֹרִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבָּעוּ לָהֶם וַיִּבְקֹשׁ שָׂאוּל לְהַכֹּתָם בְּקִנְאָתוֹ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וַיהוָה ... יִנָּתֶן (וַתֵּן-) לָנוּ שְׁבָעָה אֲנָשִׁים, מִבְּנֵיו, וְהוֹקְעֵנוּם לַה', בְּגִבְעַת שָׂאוּל בַּחֲרִיר ה'; וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲנִי אֶתֶּן"		קידוש ה' – מסירת בני שאול לגבעונים: כתיקון על הפרת השבועה

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
שמירה על כבוד המת (מעשה חסד שנעשה במסירות נדירה!)	כא: וַתִּקַּח רָצָפָה בֵּת-אֵיָה אֶת-הַשֶּׁקֶט וַתִּטְהוּ לָהּ אֶל-הַצּוּר, מִתַּחֲלַת קֶצֶיר, עַד נִתֵּן-מַיִם עָלֵיהֶם, מִן הַשָּׁמַיִם; וְלֹא-נִתְּנָה עוֹף הַשָּׁמַיִם לָנוּחַ עָלֵיהֶם, יוֹמָם, וְאֶת-חַיֵּית הַשָּׂדֶה, לַיְלָה	רצפה בת איה גמלה חסד של אמת עם המתים, חסד בקנה מדה נדיר ביותר! היא השיגחה עליהם במשך כחמשה חודשים מפני עופות וחיות טרף, כשהתייצבה לשמור עליהם יום ולילה!
אבחנה ביחס בין סוגי הרודפים את האדם	כב: "וַיִּדְבֹּר דָּוִד לֵה', אֶת דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת, בְּיוֹם הַצִּיל ה' אֹתוֹ מִכַּף כָּל-אֹיְבָיו, וּמִכַּף שָׂאוֹל."	דוד מבחין בין סוגי הרודפים אותו. אין הוא מכליל את שאול המלך בכלל "אויביו", כי רדיפתו אותו היתה מסוג אחר (אולי מפני שהכיר ברוח רעה ששלטה בשאול)
בעת צרה – פניה לה' מביאה ישועה	כב:ז "בְּצָר-לִי אֶקְרָא ה', וְאֶל-אֱלֹהֵי אֶקְרָא; וְיִשְׁמַע מִהִכְלוֹ קוֹלִי, וְשִׁנְעֵתִי בְּאֲזָנָיו"	צרות רבות סבבו את דוד. הוא זוקף את הצלתו בזכות קריאתו לה' בכל פעם ואז: "וְיִשְׁמַע מִהִכְלוֹ קוֹלִי, וְשִׁנְעֵתִי בְּאֲזָנָיו"
"גומל לאיש חסיד כמפעלו" (מתוך הפיוט "יגדל")	כב: כא-כה יִגְמְלֵנִי ה', כְּצַדִּיקְתִּי. כְּבֵר יָדִי, וְיָשִׁיב לִי. כִּי שִׁמְרָתִי, דָּרָכֵי ה' וְלֹא רָשָׁעִתִּי, מֵאִלְהִי. כִּי כָל-מִשְׁפָּטוֹ, לִנְגִּדִי; וְחֻקָּתָיו, לֹא-אֶסּוּר מִמֶּנָּה. וְאֶהְיָה תָמִים, לוֹ. וְאֶשְׁתַּמְּרָה, מִעוֹנֵי. וְיִשָּׁב ה' לִי, כְּצַדִּיקְתִּי. כְּבֵרִי, לִנְגִּד עֵינָיו	דוד מכריז על נאמנות ה' לגמול טובה וחסד למי שנאמן לו. אמנם ערך זה מתואר כאן בגוף ראשון: דוד מספר על עצמו. במטרה לחזק את אמונתנו בשכר ועונש, הוא חורג מהראוי לאישיותו ומעמדו (שלא לשבח את עצמו).
"ה' איש מלחמה" (מתוך "שירת היס")	כב: ל-ז "כִּי בָכָה, אַרְוֹץ גְּדוּד בְּאִלְהִי, אֶדְלַג-שׁוּר. הָאֵיל, תָּמִים דָּרָכּוֹ; אִמְרַת ה', צְרוּפָה. מִגֵּן הוּא, לְכָל הַחֹסִים בּוֹ וְכוּ' "	דוד מיחס תמיד את נצחונותיו לה' וגם מנציח זאת בשירתו
מקור העוז לכילוי האויבים	כב: מ-מא "וַתִּזְנֵנִי חֵיל, לַמִּלְחָמָה; תִּכְרִיעַ קָמִי, תַּחְתָּנִי. וְאֹיְבִי, תַּתָּה לִי עֶרְךָ; מִשְׁנָאִי, וְאַצְמִיתֵם"	בראות דוד את יד ה' הגוברת על אויביו, קיבל גם את המסר והעוז לא לשוב מהקרב עד כלות האויבים, ואף לבצע בהם השמדה גמורה: "אמחצם", "אצמיתם", "אשחקם", "אדיקם", "ארקעם."
הימנעות מהנאה שמקורה מפוקפק	כג:ז "וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִי ה' מַעֲשֵׂתַי זֹאת, הִדָּם הָאֲנָשִׁים הַהֵלָכִים בְּנַפְשׁוֹתֵם, וְלֹא אָבָה, לִשְׁתוֹתֵם..."	דוד צמא למים, אך כשהציעו לו מים שמקורם "לא חלק" סרב לשתות מהם, למרות שהדבר לא היה כרוך בסיכון חיים
העמדה בנסיון	כד:א "וַיִּסָּף אֶף-ה' לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל; וַיִּסָּת אֶת-דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר, לֵךְ מִנָּה אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֶת-יְהוּדָה"	הפסוק מכריז ואומר שה' ביקש להסית את דוד למנות את ישראל, לעשות מעשה אסור, אך הבחירה היא ביד דוד אם לעמוד בנסיון ולא למנות, כמו שניסה יואב להניאו או להכשל ולהישמע לרצונו הוא
חרטה מיידית	כד:י "וַיֵּן לֵב-דָּוִד אֹתוֹ, אַחֲרֵי-כֵן סָפַר אֶת-הָעָם"	לב דוד הכה אותו על שספר את העם, התוודה ובקש מחילת ה' ולא הצטדק
תיקון החטא על ידי מעשה: המצוה שעצרה את המגפה בעם	כד: כה "וַיָּבֹן שֵׁם דָּוִד מִזֶּבֶחַ לֵה', וַיַּעַל עֹלוֹת וּשְׁלָמִים; וַיַּעֲתֶר ה' לְאַרְץ, וַתַּעֲצֵר הַמִּגָּפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל"	דוד הבין שחטא, התוודה ובקש גם להסיר את חרון אף ה' מישראל. הוא עשה זאת בקנותו את גורן ארוונה היבוסי, בנה מזבח לה', הקריב עליו קרבנות ואז נעצרה המגפה.

ערכים ומדות בנביאים ראשונים – ספר מלכים א'

בחסדי הי"ת – יצחק עמראני

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
חובת התוכחה	א:ה-ו "וַיֹּאדָנְיָה בֶן-חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר, אֲנִי אֶמְלֹךְ; וַיַּעַשׂ לוֹ, רֶכֶב וּפָרָשִׁים, וַחֲמִשִּׁים אִישׁ, רָצִים לִפְנָיו. וְלֹא עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר, מְדוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ; וְגַם הוּא טוֹב-תֹּאֵר מֵאֲדָ, וְאֹתוֹ יִלְדָּה אַחֲרֵי אֲבִשָּׁלוֹם"	דוד המלך לא הוכיח את בנו אדוניא על התנשאותו בעוד מועד, לפני התארגנותו הסופית. הימנעותו הביאה למרידה פנימית של אנשים המקורבים לדוד ביותר ולמיתת אדוניא
צוואת דוד: נאמנות לקב"ה בקיום התורה	ב:א-ד "וַיִּקְרְבוּ יָמֵי-דָוִד, לָמוּת; וַיֵּצֵאוּ אֶת-שְׁלֹמֹה בְנוֹ, לֵאמֹר. אֲנֹכִי הֵלֵךְ, בְּדֶרֶךְ כָּל-הָאָרֶץ; וַחֲזַקְתָּ, וַהֲיִיתָ לְאִישׁ. וְשִׁמְרַתְּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, לִלְכֹּת בְּדַרְכֵּי לְשֹׁמֵר חֻקֹּתָיו מִצֻּוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְעֲדוֹתָיו, כַּכְתוּב, בְּתוֹרַת מֹשֶׁה וכו'	הקב"ה התנה את המשך מלוכות בית דוד בנאמנות לה', המתבטאת בקיום מצוותיו. דוד מעביר תנאי זה בצוואה לבנו שלמה
צוואת דוד: "ועשית כחכמתך"- מציאת העיתוי הנכון להיפרע מן החוטאים	ב:ה-ו "וְגַם אֶתֶּה יַדְעֶתָ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה, אֲשֶׁר עָשָׂה לִשְׁנֵי-שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן-נֵר וְלַעֲמָשָׂא בֶן-יֵתֵר וַיַּהַרְגֵם, וַיִּשָּׂם דָּמִי-מִלְחָמָה, בְּשָׁלֹם; וַיִּתֵּן דָּמִי מִלְחָמָה, בַּחֲגֻרְתּוֹ אֲשֶׁר בְּמִתְנָיו, וּבְנִעְלוֹ, אֲשֶׁר בְּרִגְלָיו. וַעֲשִׂיתָ, כַּחֲכַמְתְּךָ; וְלֹא-תוֹרַד שִׁיבְתוֹ בְּשָׁלֹם, שְׁאֵל."	דוד מוצא עתה את הזמן הראוי להעניש את יואב על הריגת שני שרי ישראל. על שלמה להענישו, אך בחכמה, כדי לשמור על יציבות המלוכה (בגלל מעמדו המיוחד של יואב בקרב העם)
צוואת דוד: הכרת הטוב (למי שהיטיב עם המלך)	ב:ז "וּלְבָנִי בְרָזַלִי הַגִּלְעָדִי תַעֲשֶׂה חֶסֶד, וְהָיוּ בְּאֶזְלֵי שְׁלֹחָנְךָ: כִּי-כֹן, קָרְבוּ אֵלַי, בְּבִרְחִי, מִפְּנֵי אֲבִשָּׁלוֹם אַחִיךָ"	ברזילי הגלעדי עשה חסד עם דוד בברחו מאבשלום בנו ככתוב בספר שמואל (שמו"ב, יט:לג): " וּבְרָזַלִי זָקֵן מֵאֲדָ, בֶּן-שָׁמְנִים שָׁנָה; וְהוּא-כָלְכָל אֶת-הַמֶּלֶךְ בְּשִׁיבְתּוֹ בְּמַחְנֵים, כִּי-אִישׁ גָּדוֹל הוּא מֵאֲדָ"

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
צוואת דוד: החובה להעניש את המורד במלך (שמירה על כבוד המלכות)	ב:ח "וְהָיָה עִמָּךְ שְׁמִיעִי בֶן-גֵּרָא בֶן-הַיִּמִּינִי, מִבְּחָרִים, וְהוּא קָלְלֵנִי קָלְלָה נְמִרָצָת, בַּיּוֹם לְכַתִּי מַחְנִים; וְהוּא-גֵרָד לְקִרְאָתִי, הִירָדוֹ, וְאָשְׁבַע לוֹ בְּה' לֵאמֹר, אִם אֶמְיָתָךְ בְּחָרְבִי"	למרות שנשבע דוד לשמעי שלא ימיתו, ציווה את שלמה בנו לגרום לו מיתה, כדי להגן על כבוד המלך בישראל.
ביסוס המלוכה – עשיית דין במורדים	ב:כד-מו וַעֲתָה, חֵי ה' אֲשֶׁר הִכִּינִנִּי וַיּוֹשִׁיבֵנִי (וַיּוֹשִׁיבֵנִי) עַל כִּסֵּא דָוִד אָבִי, וְאֲשֶׁר עָשָׂה לִי בֵּית כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר: כִּי הַיּוֹם יוֹמַת אֲדֹנָיָהוּ. וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, בְּיַד בְּנֵיהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע; וַיִּפְּגַע-בּוֹ וַיָּמָת... וַיִּגְרֹשׁ שְׁלֹמֹה אֶת אֲבִיתָהּ, מִהָיוֹת כִּהֵּן לַיהוָה... וְהַשְׁמָעָה, בָּאָה עַד יוֹאֵב, כִּי יוֹאֵב נָטָה אַחֲרֵי אֲדֹנָיָה... וַיַּעַל, בְּנֵיהוּ בֶן יְהוֹיָדָע, וַיִּפְּגַע-בּוֹ, וַיָּמָתָהוּ... וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ, וַיִּקְרָא לְשִׁמְעִי... וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ, אֶת- בְּנֵיהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע וַיֵּצֵא וַיִּפְּגַע בּוֹ וַיָּמָת; וכו' "	שלמה נהג, אכן, בחכמה בקיום מצוות אביו מיד עם תחילת מלכותו והביא להמתת המורדים במלכות דוד וגם מי שלא נזכר בצוואה, אך היה לו חלק במעשה- נענש.
בקשת שלמה מה': הודאה על הטובה	ג:ו-ח "וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה אֶתָּה עֲשִׂיתָ עִם עַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי חֶסֶד גָּדוֹל, כְּאֲשֶׁר הָלַךְ לִפְנֵיךָ בְּאַמָּת וּבְצִדְקָה וּבְיִשְׁרָת לֵבָב, עִמָּךְ; וַתִּשְׁמַר-לוֹ, אֶת- הַחֶסֶד הַגָּדוֹל הַזֶּה, וַתִּתֵּן לוֹ בֶן יֵשֵׁב עַל-כִּסְאוֹ, כַּיּוֹם הַזֶּה. וכו' "	הדבר הראשון שאומר שלמה לה' הוא הבעת תודה על החסד הגדול שעושה ה' החל ממלכות אביו דוד. בכל למדנו גם אנו סדר הבקשה מה' – תחילה הכרת הטוב ורק אח"כ הבקשה עצמה
בקשת שלמה מה': טובת העם - לב שומע לשפוט	ג:טז-כז " וַנִּתֵּן לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ, לִשְׁפֹּט אֶת-עַמְּךָ, לְהִבִּין, בֵּין-טוֹב לְרָע: כִּי מִי יוֹכֵל לִשְׁפֹּט, אֶת-עַמְּךָ הַכָּבֵד הַזֶּה "	המלך שלמה חש את מה שהוא צריך באמת כמלך: עיקר תפקידו הוא בהנהגה נכונה של העם, ולכן צריך הוא "לב שומע" - שילוב של רגש ושכל. כלומר כשיבואו למשפט, לא יגבר השכל על הרגש, כך שלא יחוש כלל את סבל העשוק, אך גם לא להיפך, שלא ישפיע עליו מידי סבלו של העשוק עד לכדי הטיית הדין לטובתו

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק	המידה/הערך
שלמה המלך זכה למילוי משאלותיו ואף מעבר לכך, בזכות העדפתו את טובת העם על פני צרכיו האישיים – כבוד ועושר. הקב"ה העריך זאת מאד וגמל לו הרבה על כך: "גם-עֹשֶׂר גם-כְּבוֹד: אֲשֶׁר לֹא-הָיָה כְמוֹן אִישׁ בְּמַלְכִים... וְהֶאֱרַכְתִּי, אֶת-יָמָיו"	"וַיֵּיטֹב הַדָּבָר, בְּעֵינֵי ה' כִּי שָׁאַל שְׁלֹמֹה, אֶת הַדָּבָר הַזֶּה. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵלָיו, יַעַן אֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא שְׁאַלְתָּ לְךָ יָמִים רַבִּים וְלֹא שְׁאַלְתָּ לְךָ עֹשֶׂר, וְלֹא שְׁאַלְתָּ, נֶפֶשׁ אִיבִיךָ; וְשָׁאַלְתָּ לְךָ הַבִּינ, לְשִׁמְעַ מִשְׁפָּט. הִנֵּה עָשִׂיתִי, כְּדִבְרֶיךָ; הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ, לֵב חָכָם וְנָבוֹן, אֲשֶׁר כְּמוֹן לֹא הָיָה לְפָנֶיךָ, וְאַחֲרֶיךָ לֹא יִקּוּם כְּמוֹךָ. וְגַם אֲשֶׁר לֹא שָׁאַלְתָּ נָתַתִּי לְךָ, גַּם עֹשֶׂר גַּם כְּבוֹד: אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְמוֹן אִישׁ בְּמַלְכִים כָּל יָמֶיךָ"	בקשת שלמה מה': השכר בעקבותיה
שלמה גילה במשפט לא רק חכמה אלא רגישות גבוהה-"חכמת לב", "לב שומע" כפי שביקש מה'.	אז תבאנה שְׁתֵּים נָשִׁים זֵנוֹת אֶל הַמֶּלֶךְ וַתַּעֲמִדְנָה לְפָנָיו. וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת, בִּי אֲדֹנָי, אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יֹשְׁבֹת בְּבֵית אֶחָד; וְאֵלֶּד עִמָּה, ...וַיָּמָת בֶּן-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְיִלְהָ אֲשֶׁר שָׁכְבָה עִלָּיו. וַתִּקֶּם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וַתִּקַּח אֶת בְּנִי מֵאֶצְלִי, וְאֶמְתֵּךְ יִשְׁנָה, וַתִּשְׁכַּיְבֵהוּ בְּחִיקָה; וְאֶת בְּנָהּ הַמֵּת הִשְׁכַּיְבָה בְּחִיקָי. ...וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת לֹא כִי, בְּנִי הַחַי וּבֶנֶךְ הַמֵּת, וְזֹאת אִמְרָת לֹא כִי, בֶּנֶךְ הַמֵּת וּבְנִי הַחַי; וַתִּדְּבַרְנָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ... וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גָּזְרוּ אֶת הַיֶּלֶד הַחַי לְשָׁנִים; וַתֵּנוּ אֶת הַחֲצִי לָאֶחָת, וְאֶת הַחֲצִי לָאֶחָת...וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר בְּנָהּ הַחַי אֶל הַמֶּלֶךְ כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ עַל בְּנָהּ, וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי תֵּנוּ לָהּ אֶת הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמֵּת אֶל תָּמִיתָהוּ; וְזֹאת אִמְרָת גַּם לִי גַם-לְךָ לֹא יִהְיֶה, גָּזְרוּ. וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר, תֵּנוּ-לָהּ אֶת הַיֶּלֶד הַחַי, וְהַמֵּת לֹא תָמִיתָהוּ: הִיא אִמּוֹ."	משפט שלמה: רגישות וחכמה – לב שומע!

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
העם הבחין שזוכה הוא במלך שהתברך ב"חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט". כלומר, מי שידע לשלב נכון את הרגש עם השכל. ההשפעה של המשפט היתה גדולה עד ליראה מהמלך.	וַיִּשְׁמְעוּ כָל-יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ, וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ: כִּי רָאוּ, כִּי חֲכָמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט		משפט שלמה: קידוש ה'- השפעה גדולה בעם
תקופת המלוכה של שלמה מתאפיינת בעיקר בהצלחות בתחומי הבטחון, הרחבת הגבולות, כלכלה ושליטה מלאה בכל גבולות הארץ. הקב"ה נותן לנו שיעור הסתורי: לאיזו רמת הצלחה ניתן להגיע כששומעים בקולו.	וְשָׁלֹמֹה הָיָה מוֹשֵׁל בְּכָל הַמַּמְלָכוֹת מִן-הַנָּהָר אֲרָץ פְּלִשְׁתִּים וְעַד גְּבוּל מִצְרָיִם מִגִּשְׁיִם מִנְחָה וְעֹבְדִים אֶת שְׁלֹמֹה כָל-יְמֵי חַיָּיו. וַיְהִי לָחֵם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד: שְׁלֹשִׁים כָּר סֵלֶת, וְשִׁשִּׁים כָּר קֶמַח. עֶשְׂרֵה בָקָר בָּרָאִים, וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן; לְבַד מֵאֵל וַצִּבִּי, וַיַּחְמֹר, וּבְרָבְרִים, אֲבוּסִים. כִּי הוּא רָדָה בְּכָל עֵבֶר הַנָּהָר, מִתַּפְסָח וְעַד עֶזָה בְּכָל מַלְכֵי עֵבֶר הַנָּהָר; וְשָׁלוֹם הָיָה לוֹ מִכָּל עֲבָרָיו מִסְבִּיב. וַיָּשֶׁב יְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל לְבֶטֶח, אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ , מִדָּן וְעַד בָּאֵר שָׁבַע כָּל יְמֵי שְׁלֹמֹה וכו' "		מנהיגות של הליכה בדרך ה' מביאה ל"איש תחת גפנו ותחת תאנתו" – שיא בהצלחת הממלכה – זה אפשרי!
שלמה זכה לקבלת חכמה רבה מה'. הוא ידע אף את שפת העצים וכו'. הסיפור מלמדנו שאין מעצור לה' להחכים את האדם בכל תחום.	וַיִּתֵּן אֱלֹהִים חֲכָמָה לְשָׁלֹמֹה וַתְּבוֹנֶה הַרְבֵּה מְאֹד; וַרְחֹב לֵב כַּחֹל אֲשֶׁר עַל שֹׁפַת הַיָּם. וַתֵּרֶב חֲכָמַת שְׁלֹמֹה מִחֲכָמַת כָּל-בְּנֵי-קֶדֶם וּמִכָּל חֲכָמַת מִצְרָיִם. וַיַּחֲכֶם מִכָּל-הָאָדָם, מֵאִיתָן הָאֲזָרְחִי וְהַיִּמֹּן וְכָלכָל וְדָרְדַּע, בְּנֵי מַחֹל; וַיְהִי שָׁמוּ בְּכָל הַגּוֹיִם סְבִיב. וַיִּדְבֹּר שְׁלֹשֶׁת אֱלָפִים מִשָּׁל; וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאַלְף. וַיִּדְבֹּר עַל-הָעֲצִים מִן הָאֲרָז אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן, וְעַד הָאֲזוֹב אֲשֶׁר יֵצֵא בְּקִיר; וַיִּדְבֹּר עַל הַבְּהֶמָה וְעַל הָעוֹף, וְעַל הַרְמֵשׁ וְעַל הַדְּגִים		ברכת ה' - חכמת שלמה רבה מאד!

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
קידוש ה' עולמי!	ה:יד "וַיִּבְאוּ מִכָּל-הָעַמִּים לְשָׁמֶעַ, אֶת חֲכֹמַת שְׁלֹמֹה מֵאֵת כָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ, אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת-חֲכָמָתוֹ."	חכמת שלמה הקיפה תחומים לא בהישג אנושי: "וַיִּדְבֹּר, עַל-הָעֵצִים, מִן-הָאֲרָז אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן, וְעַד הָאֲזֹב אֲשֶׁר יֵצֵא בְּקִיר; וַיִּדְבֹּר עַל-הַבְּהֶמָה וְעַל-הָעוֹף, וְעַל-הָרֶמֶשׂ וְעַל-הַדְּגִים." הדבר סיקרן עמים רבים, ובאו להיווכח ולהתרשם מחכמתו. זהו קידוש ה' גדול ביותר, כי את מקור חכמתו ייחסו לה' והודו לו: "וַיֹּאמֶר (חִירָם), בֶּרֶךְ ה' הַיּוֹם, אֲשֶׁר נָתַן לָדָוִד בֶּן חָכֵם, עַל-הָעֵם הַרְבֵּה הַזֶּה"
חשיבות בית ה' קודמת לבית המלך	ו:לח-זא "וּבִשְׁנָה הָאֶחָת עָשָׂה בְּיָרַח בּוֹל, הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי, כָּלָה הַבַּיִת, לְכָל-דְּבָרָיו וְלְכָל-מִשְׁפָּטָו; וַיִּבְנֶהוּ שִׁבְעַת שָׁנִים. וְאֵת בֵּיתוֹ בָּנָה שְׁלֹמֹה, שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה; וַיְכַל אֶת-כָּל-בֵּיתוֹ"	אזכור מספר השנים שנמשכו בניית בית המקדש, ולהבדיל, בניית בית שלמה בא, אולי, להבליט את היחס המועדף שנתן שלמה לבניית בית המקדש, בהקדמתו וגם בזירוז עבודתו, שכן בנייתו יותר מורכבת, ובכל זאת הסתיימה בכמחצית ממספר שנות בניית בית המלוכה
הסדר הנכון בתפלה: שבח לה' ואח"כ בקשה	ח: כב-נג "וַיֹּאמֶר, ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין-כְּמוֹן אֱלֹהִים, בְּשָׁמַיִם מִמֶּעַל, וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת: שִׁמֹּר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לַעֲבָדֶיךָ הַהֲלָכִים לִפְנֶיךָ בְּכָל-לֵבָם. אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ לַעֲבָדְךָ דָּוִד אָבִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לוֹ; וַתִּדְבֹּר בְּפִיךָ וּבִידְךָ מִלֵּאֲתָ כִּי־וָיִן הָזֶה. וְעַתָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שִׁמֹּר לַעֲבָדְךָ דָּוִד אָבִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לוֹ וְכוּ"	שלמה המלך נושא תפלה ארוכה ובה בקשות רבות להטיב לעם ישראל ולענות להם בעת צרה. אך, ראשית, מזכיר הוא את שבחו של הקב"ה: "אֵין-כְּמוֹן אֱלֹהִים, בְּשָׁמַיִם מִמֶּעַל, וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת וְכוּ" וכך הוא גם בסדר תפלת "עמידה" שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה: תחילה שבח ואחר כך בקשת צרכים

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
שלמה המלך חגג את חנוכת המקדש במשך שבעה ימים, שבהם היה כלול יום כפור. חז"ל במסכת מועד קטן (ט:א) דנים בענין ומגיעים למסקנה שהוראת שלמה היתה נכונה ואף קבלה הסכמה משמים. סיפור הענין בא, אולי, ללמדנו מה כוחם של נביאי האמת העושים דבר ה', שאם יש "הוראת שעה" לאכול ביום כפור, שומעים להם! (דוגמת שחיטת חוץ של אליהו בהר הכרמל שגם היא היתה ב"הוראת שעה")	ח: סה-סו וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בָּעֵת הַהִיא אֶת הַחֹג וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהָל גָּדוֹל מִלְּבֹאֵא חֻמַּת עַד נָחַל מִצְרַיִם, לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ, שִׁבְעַת יָמִים, וְשִׁבְעַת יָמִים, אֲרֻבָּעָה עָשָׂר יוֹם. בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח אֶת-הָעֶם, וַיְבָרְכוּ אֶת-הַמֶּלֶךְ; וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם, שְׂמֹחִים וְטוֹבֵי לֵב, עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְדָוִד עַבְדּוֹ, וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ׃		כוחם של נביאים: היתר לחגוג חנוכת המקדש ביום כיפורים!
מלכת שבא מבקרת בירושלים, מתפעלת מחכמת שלמה ומעשייתו הרבה ומבטאת זאת בברכה לה' "אֲשֶׁר חָפַץ בְּךָ, לְתִתְּךָ עַל-כָּסֶא יִשְׂרָאֵל". זהו קידוש ה' גדול!	י:ו-ט וַתֵּאמֶר אֶל-הַמֶּלֶךְ... יְהִי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּרוּךְ אֲשֶׁר חָפַץ בְּךָ לְתִתְּךָ עַל כָּסֶא יִשְׂרָאֵל, בְּאַהֲבַת ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל לְעַלְמָם, וַיִּשְׁמַח הַמֶּלֶךְ, לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וצִדְקָה׃		קידוש ה': חכמת המלך שהיא בברכת ה' מקרינה אף על אומות העולם
סיפור פרטי העושר בימי שלמה בא ללמדנו שאין מעצור לה' לרמת העושר אליה יכול להגיע האדם, אלא שזה יכול להיות "חרב פיפיות". אם לא ישמרו את מצוות ה' יהפך העושר לאבן נגף ולמכשול בעבודת ה'.	י:כז וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כְּאַבְנִים; וְאֶת הָאֲזִיזִים, נָתַן בְּשֻׁקִּים אֲשֶׁר בְּשֹׁפְלָה לְרֹב׃		כשעושים רצון ה'-אין מעצור לשפע!
שלמה נהג בסגנון מלכותי עשיר ביותר: הרבה כסף, סוסים ונשים, ואכן הכתוב מעיד על התוצאה מריבוי הנשים: נָשָׁיו הָיוּ אֶת-לִבָּבוֹ, עד כדי הרעה במצבו הרוחני של שלמה: "וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הָרַע, בְּעֵינֵי ה' " (יא:ו)	י: כז-כט יא: א-ד וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כְּאַבְנִים... וּמוֹצֵא הַסּוּסִים אֲשֶׁר לְשֹׁלֹמֹה, מִמִּצְרַיִם; ... וַתַּעֲלֶה וַתֵּצֵא מִרְכָּבָה מִמִּצְרַיִם, בָּשָׂשׁ מְאוֹת כֶּסֶף, וְסוּסֵי בַחֲמִשִּׁים וּמֵאָה... וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, אָהֵב נָשִׁים נְכָרִיּוֹת רַבּוֹת וְאֶת-בֵּת-פְּרָעָה: מוֹאָבִיּוֹת עַמֻּנִיּוֹת אֲדָמִית, צִדְנִית חֲתִית. מִן-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תִבְאֹוּ בָהֶם וְהֵם לֹא יָבֹאוּ בָכֶם, אֲכֹן יִטּוּ אֶת-לִבָּבְכֶם אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם, בָּהֶם תִּדְּבַק שְׁלֹמֹה, לְאַהֲבָה. וַיְהִי-לוֹ נָשִׁים, שָׂרוֹת שִׁבְעַת מְאוֹת, וּפְלִגְשִׁים, שְׁלֹשׁ מְאוֹת; וַיִּטּוּ נָשָׁיו, אֶת-לִבּוֹ. וַיְהִי, לְעַת זָקְנָת שְׁלֹמֹה, נָשָׁיו הָיוּ אֶת-לִבָּבוֹ, אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים; וְלֹא הָיָה לִבָּבוֹ שָׁלֵם עִם ה' אֱלֹהָיו, כְּלָבִב דָּוִד אָבִיו׃		אי עמידה בנסיון: שלמה המלך עובר על איסורי חוקת המלך בריבוי כסף, סוסים ונשים!

המידה/הערך	המקור	הרחבה/הערות
"עברה גוררת עברה" (אבות ד:ב)	פרק ופסוק יא: זח "אִזְּ יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בְּמָה, לְכַמוֹשׁ שִׁקָּץ מוֹאֵב, בְּהָר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרוּשָׁלַם; וּלְמַלְךְ, שִׁקָּץ בְּנֵי עַמּוֹן. וְכֹן עָשָׂה, לְכָל-נָשָׁיו הַנִּכְרִיּוֹת, מִקְטִירוֹת וּמִנִּבְחוֹת, לְאַלְהֵיהֶן"	תחילה עבר על "לא ירבה לו נשים" ומתוך זה בא לבנות במוות לעבודה זרה של נשותיו, מתוך שייחס להן כבוד
עצת זקנים: בנין עצת ילדים: סתירה	יב: ו-יג "וַיִּנְעֹץ הַמֶּלֶךְ רַחֲבֶעֶם, אֶת הַזְקֵנִים אֲשֶׁר הָיוּ עִמָּדִים אֶת פְּנֵי שְׁלֹמֹה אָבִיו, בְּהִיתֹו חִי, לֵאמֹר: אֵיךְ אַתֶּם נוֹעֲצִים לְהָשִׁיב אֶת הָעָם הַזֶּה דְּבָרוּ... וַיַּעֲזֹב אֶת עֲצַת הַזְקֵנִים, אֲשֶׁר יַעֲצָהוּ; וַיִּנְעֹץ אֶת הַיְלָדִים אֲשֶׁר גָּדְלוּ אִתּוֹ, אֲשֶׁר הָעִמָּדִים לִפְנֵיו וכו' "	רחבעם העדיף את עצת הילדים על פני עצת הזקנים, אף שאביו שלמה נועץ היה בזקנים. בכך עבר גם על "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך"
"עצת ה' היא תקום" (תהלים, יט:כא) (רחבעם מקבל את עצת הילדים ודוחה עצת הזקנים)	יב: יג-טו "וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ אֶת הָעָם, קֹשָׁה; וַיַּעֲזֹב אֶת עֲצַת הַזְקֵנִים, אֲשֶׁר יַעֲצָהוּ. וַיִּדְבֹר אֲלֵיהֶם, פַּעֲצַת הַיְלָדִים לֵאמֹר, אָבִי הַכְּבִיד אֶת עַלְכֶם, וְאֲנִי אֲסִיף עַל עַלְכֶם; אָבִי יֹסֵר אֶתְכֶם בְּשׁוֹטִים, וְאֲנִי, אֲיֹסֵר אֶתְכֶם בַּעֲקָרִים. וְלֹא שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶל הָעָם: כִּי הִיְתָה סִבָּה, מֵעַם ה', לִמְעַן הָקִים אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד אַחֲיָה הַשִּׁילֹנִי, אֶל יֶרְבֶּעֶם בֶּן נִבְט"	הקב"ה מסבב הסיבות ומאחר והחליט להעניש את בן שלמה, סבב את הדברים כך שיקבל רחבעם את עצת הילדים וידחה את עצת הזקנים ובכך עורר את כעס העם עד למרידה בו
הבחירה ביד האדם באיזו דרך ילך גם אם הוא צדיק בן רשע – (אסא, נכד מעכה)	טו: י-יא, יג "וַאֲרָבָעִים וָאַחַת שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אָמוֹ, מַעֲכָה בַת-אֲבִישָׁלוֹם. וַיַּעַשׂ אֲסָא הַיֹּשֵׁר בְּעֵינֵי ה', כְּדָוִד אָבִיו... וְגַם אֶת מַעֲכָה אָמוֹ, וַיִּסְרָהּ מִגְּבִירָהּ, אֲשֶׁר עָשְׂתָה מִפְּלָצַת לְאַשְׁרָה; וַיִּכְרֹת אֲסָא אֶת מִפְּלָצָתָהּ, וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן"	הזכיר הכתוב את שם אמו (סבתו) של אסא ללמדנו שאף שעבדה עבודה זרה לא למד ממעשיה, ואף ביער את העבודה זרה שעשתה וסילק אותה מהשפעה על העם (עפ"י רלב"ג)

	פרק ופסוק	
עונש על בטחון בגויים-אסא חלה ברגליו על פנייתו למלך ארם	טו: יח-יט כג "וַיִּקַּח אֲסָא אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנּוֹתָרִים בְּאֻצְרוֹת בֵּית ה', וְאֶת-אֻצְרוֹת בֵּית מֶלֶךְ (הַמֶּלֶךְ), וַיִּתְּנֵם בְּיַד-עֲבָדָיו; וַיִּשְׁלַחם הַמֶּלֶךְ אֲסָא אֶל-בֶּן-חֲדָד בֶּן-טַבְרֶמֶן בֶּן-חֲזִיוֹן מֶלֶךְ אֲרָם, הַיֹּשֵׁב בְּדַמְשֶׁק, לֵאמֹר. בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֶךָ, בֵּין אָבִי וּבֵין אָבִיךָ; הִנֵּה שְׁלַחְתִּי לְךָ שָׁחַד, כְּסָף וְזָהָב, לְךָ הַפָּרָה אֶת בְּרִיתְךָ אֶת בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, וַיַּעַלְהָ מֵעָלַי... רַק לָעַת זָקַנְתִּי, חָלָה אֶת רַגְלִי"	אסא אמנם "עשה הישר בעיני ה' ", אך בפנותו למלך ארם לבקשת עזרה ולא בטח בה', חטא וכך אמנם מוכיחו הנביא חנני (דה"ב, טז:ז-י) : "וַיֹּאמֶר אֵלָיו, בְּהִשָּׁעֲנֶךָ עַל-מֶלֶךְ אֲרָם וְלֹא נִשְׁעַנְתָּ עַל ה' אֱלֹהֶיךָ, עַל-כֵּן נִמְלֹט חֵיל מְלָכְךָ-אֲרָם, מִיָּדְךָ." זהו עונש נוסף לחולי ברגליו (עפ"י רלב"ג)
מידה כנגד מידה	טז: יא-יב "וַיְהִי בְּמָלְכוֹ כְּשִׁבְתּוֹ עַל-כִּסְאוֹ, הִכָּה אֶת-כָּל-בֵּית בַּעֲשָׂא לֹא הִשְׁאִיר לוֹ מִשְׁתִּין בְּקִיר; וַיִּשְׁמַד זָמְרִי אֶת כָּל בֵּית בַּעֲשָׂא, כַּדָּבָר ה' אֱשֶׁר דָּבָר אֶל-בַּעֲשָׂא, בְּיַד יְהוָה הַנְּבִיא."	בעשא היכה את בית ירבעם לא על פי מצוות ה' ולא מדרכי המלכים, לכן נענש שזמרי הכה אותו ואת ביתו מכה קשה, דוגמת המכה שהכה הוא את בית ירבעם (עפ"י רלב"ג)
נתינה של האדם מזכה בברכת ה' שתחול עליו	יז: יג-יד "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲלֵיהֶם אֵל תִּירָאִי, בְּאֵי עֲשֵׂי כַּדְבָרְךָ; אֲדָנִי עֲשֵׂי לִי מִשֵּׁם עֲנֵה קִטְנָה בְּרֵאשִׁינָה, וְהוֹצֵאת לִי, וְלָךְ וּלְבָנֶיךָ תַעֲשֵׂי בְּאַחֲרֵינָה. כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כִּד הַקָּמַח לֹא תִכְלֶה, וַצִּפְחַת הַשָּׂמֶן לֹא תִחְסָר: עַד יוֹם תִּתֵּן (תִּתֵּן-) ה' גֶּשֶׁם עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה"	הדגשת אליהו לאלמנה הצרפתית להגיש לו תחילה דבר מאפה, באה כדי שהברכה תחול בנותר, אחר טעימתו (עפ"י רלב"ג)

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
על הצדיקים לדקדק במעשיהם (- האלמנה מתלוננת בפני אליהו על הקפדת ה' עליה לאחרונה)	יז:יח "וַיֹּאמֶר, אֱלֹ-הֵיךָ, מֶה-לִּי וְלָךְ, אִישׁ הָאֱלֹהִים: בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת-עֲוֹנִי, וּלְהַמִּית אֶת-בְּנִי"	כל עוד לא הגיע אליהו הנביא לבית האלמנה, לא התייסרה, כי נחשבה לצדיקה ביחס לאנשי מקומה, אך בהגיעו לביתה ירדה מעלתה בפני הקב"ה ודקדק ה' עמה בהענישו אותה (עפ"י "מצודת דוד")
התחזקות באמונה באיש כנביא ה'	יז:כד "וַיֹּאמֶר הָאִשָּׁה, אֶל-אֱלֵהֶיךָ, עֲתָה זֶה יָדַעְתִּי, כִּי אִישׁ אֱלֹהִים אַתָּה; וְדַבֵּר-ה' בְּפִיךָ, אֲמֶת"	בנס כד הקמח וצפיחית השמן חשבה אולי שאלהו הנביא "העתיק" מופת זה מנביא אחר, אך עתה, לאחר שהחיה את בנה, התאמתה בעיניה אישיותו כנביא אמת (עפ"י רלב"ג)
התפלה צריכה להיות רצופה	יח: מב-מד "וַיַּעַל אַחָב, לֶאֱכֹל וּלְשֹׁתוֹת; וְאֵלֵיהֶו עָלָה אֶל-רֹאשׁ הַכְרֶמֶל, וַיִּגְהַר אַרְצָה, וַיִּשֶׁם פָּנָיו, בֵּין בְּרָכּוֹ. וַיֹּאמֶר אֶל-נְעָרוֹ, עֲלֵה-נָא הַבֵּט דֶּרֶךְ-יָם, וַיַּעַל וַיַּבֵּט, וַיֹּאמֶר אֵין מְאוּמָה; וַיֹּאמֶר, שֶׁב שָׁבַע פְּעָמִים. וַיְהִי בִשְׁבַעִית, וַיֹּאמֶר הִנֵּה עַב קָטָנָה כִכָּף אִישׁ, עָלָה מִיָּם; וַיֹּאמֶר, עָלָה אָמֵר אֶל אַחָב אֶסֶר וְרַד, וְלֹא יַעֲצֹרְכָה הַגֶּשֶׁם."	חשיבות גדולה יש לתפלה רצופה ללא כל הפסקה. לכן שלח אליהו את נערו לראות מדי פעם אם עלה ענן, אך הוא עצמו המשיך להתפלל ללא הפסקה (עפ"י רלב"ג)
"אין סומכים על הנס" (ירושלמי, שקלים, ו:ג)	יט:ב-ג "וַיִּשְׁלַח אִיזָבֵל מַלְאָךְ, אֶל אֱלֵהֶו לֵאמֹר: כֹּה יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים, וְכֹה יוֹסִפוּן, כִּי כָעַת מִחָר אָשִׁים אֶת נַפְשְׁךָ, כִּנְפֹשׁ אֶחָד מֵהֶם. וַיֵּרָא, וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל-נַפְשׁוֹ, וַיָּבֵא, בָּאֵר שָׁבַע אֲשֶׁר לַיהוָה; וַיִּנַּח אֶת-נְעָרוֹ שָׁם"	כאשר שלחה איזבל מלאך אל אלהו לומר: כה יעשו וכה יוספו, כי כעת מחר אשים את נפשך, כנפש אחד מהם. וירא, ויקם וילך אל-נפשו, ויבא, באר שבע אשר ליהוה; וינח את-נערו שם

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
"גדול שימושה יותר מלמודה" (ברכת, ז:ב)	יט: כא "וַיֵּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּח אֶת צֶמֶד הַבָּקָר וַיִּזְכְּחֵהוּ, וּבְכָלִי הַבָּקָר בְּשָׁלֶם הַבָּשָׂר, וַיִּתֵּן לָעֶם, וַיֹּאכְלוּ; וַיָּקֶם, וַיַּלְךְ אַחֲרָיו אֶלְיָהוּ וַיִּשְׁרְתֵהוּ."	אלישע הזרז ומיד כשהבין את הרמז בהשלכת האדרת על ידי אליהו, רץ לשרתו, שהרי "גדול שימושה יותר מלימודה", "כי המשרת הוא תמיד עם הרב ורואה מנהגו ושומע דבריו תמיד, וילמד יותר ממה שילמד התלמיד שאינו משרת" (עפ"י רלב"ג)
"אל יתהלל חוגר כמפתח"	כ:יא "וַיַּעַן מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר דָּבְרוּ, אֶל-יִתְהַלֵּל חֹגֵר כְּמִפְתָּח"	תגובת אחאב לאיום של מלך ארם המתרברב – התהילה היא למי שכבר פותח את חגורת חלציו בעקבות הנצחון במלחמה, ולא למי שרק עתה חוגר אותה ומתארגן לקרב
שיעור באמונה - ה' הוא א'להי השמים והארץ	כ: כג, כח וַעֲבָדִי מֶלֶךְ אֲרָם אָמְרוּ אֵלָיו, אֱלֹהֵי הָרִים אֱלֹהֵיהֶם, עַל-כֵּן, חֲזָקוֹ מִמָּנוּ; וְאוֹלָם, נִלְחַם אַתֶּם בְּמִישׁוֹר אִם לֹא נַחֲזֵק מֵהֶם... וַיִּגַּשׁ אִישׁ הָאֱלֹהִים, וַיֹּאמֶר אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר ה' יַעַן אֲשֶׁר אָמְרוּ אֲרָם אֱלֹהֵי הָרִים ה', וְלֹא אֱלֹהֵי עֲמָקִים הוּא וְנִתַּתִּי אֶת-כָּל-הַהֶמְוֶן הַגָּדוֹל הַזֶּה בְּיָדְךָ, וַיִּדְעָתֶם כִּי-אֲנִי ה'."	האמונה האלילית מיחסת כוחות לאלים שונים. יש אל הרים ויש אל המישור או העמקים. הנביא מכריז שה' יוכיח לכל כי הוא השליט היחיד גם בהרים וגם בעמקים
ניצול אכזרי של רחמנות ישראל	כ: לא-לב וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו עֲבָדָיו, הִנֵּה-נָא שָׁמַעְנוּ, כִּי מַלְכֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי-מַלְכֵי חֶסֶד הֵם; נְשִׁימָה נָא שָׁקִים בְּמִתְנִינוּ וְחִבְלִים בְּרַאשֵׁנוּ, וְנֵצֵא אֶל-מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אוֹלֵי יַחֲיָה אֶת-נַפְשֶׁךָ. וַיַּחְגְּרוּ שָׁקִים בְּמִתְנִיָּהֶם וַיִּבְּאוּ אֶל-מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמְרוּ, עֲבָדְךָ בֶן-הַדָּד אָמַר תַּחֲי-נָא נַפְשִׁי"	מאז ומתמיד ידעו הגויים שישראל רחמנים הם. הם גם ניצלו את רחמנותם והביאו צרות רבות עקב כך. כעת גם בני ארם מנצלים זאת ומבקשים את מלך ישראל לרחם עליהם

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
כשלוך מלך ישראל- מרחם על אכזרים	כ:לב "וַיֹּאמֶר הָעוֹדְנוּ חִי, אָחִי הוּא"	למרבה הצער, לא למד אחאב לא מפרשת הגבעונים עם יהושע ולא מפרשת שאול עם אגג... על כך אמר רבי אלעזר: "כל שנעשה רחמן על האכזרי, לסוף נעשה אכזר על הרחמנים" (מדרש תנחומא, מצורע, סימן א)
"הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם" (אבות, ד:כא)	כא: א-טז וַיְהִי, אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, כָּרַם הָיָה לְנָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי, אֲשֶׁר בְּיִזְרְעֵאל אֶצֶל הַיֵּכָל אֲחָאָב, מֶלֶךְ שְׁמֶרוֹן. וַיַּדְבֵּר אֲחָאָב אֶל-נָבוֹת לֵאמֹר תֵּנָה-לִּי אֶת-כַּרְמֶךָ וַיְהִי-לִּי לְגֶן-יֵרֶק, כִּי הוּא קְרוֹב אֶצֶל בֵּיתִי, וְאֶתְנָה לְךָ תַּחְתָּיו, כָּרַם טוֹב מִמֶּנּוּ; אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ, אֶתְנָה-לְךָ כֶּסֶף מִחִיר זֶה ... וַיִּשְׁלַחוּ, אֶל- אִיזָבֵל לֵאמֹר: סִקֵּל נָבוֹת, וַיָּמָת. וַיְהִי כַּשְׁמַעַי אִיזָבֵל, כִּי-סִקֵּל נָבוֹת וַיָּמָת; וַתֹּאמֶר אִיזָבֵל אֶל אֲחָאָב, קוּם רֵשׁ אֶת כָּרַם נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי אֲשֶׁר מֵאֵן לָתֵת לְךָ בַּכֶּסֶף כִּי אֵין נָבוֹת חִי, כִּי-מָת. וַיְהִי כַּשְׁמַעַי אֲחָאָב כִּי מָת נָבוֹת; וַיִּקֶּם אֲחָאָב, לָרֶדֶת אֶל-כָּרַם נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי לְרִשְׁתּוֹ	אחאב המלך לא הסתפק ב"היכל אחאב", אלא נתן עינו בכרם נבות שכנו, ולא נחה דעתו עד שבאה איזבל אשתו בעצתה הארורה להעביר את הכרם לבעלותו של אחאב על ידי ביום משפט רשע. וכך בשיתוף פעולה זדוני של שניהם הביאו לרצח נבות וגזלו את כרמו.
מדה כנגד מדה	כא: יט, כב: לח, מל"ב ט: לו-לז וַדְּבַרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר, כֹּה אָמַר ה', הֲרַצְחָתָּ, וְגַם- יָרֵשְׁתָּ; וַדְּבַרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר, כֹּה אָמַר ה', בְּמָקוֹם אֲשֶׁר לָקְקוּ הַכְּלָבִים אֶת-דָּם נָבוֹת, יִלְקֹוּ הַכְּלָבִים אֶת- דָּמְךָ גַּם-אַתָּה .	סופו של אחאב וביתו ואשתו היה מר ונבזה, כראוי לרשעים כאלה: על אחאב ואיזבל נגזר למות בבזיון כעונש על המתת נבות בבזיון

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
כששמע אחאב את הגזרה הקשה עליו ועל ביתו התחרט והדבר התקבל אצל ה' להקל מעונשו, ללמדנו שדלתי תשובה לא נעולים גם בפני רשעים	וַיְהִי כִשְׁמַע אַחָאב אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַיִּקְרַע בְּגָדָיו, וַיֵּשֶׁם שָׁק עַל בָּשָׂרוֹ, וַיִּצְוֶם; וַיִּשְׁכַּב בַּשָּׁק, וַיַּהֲלֵךְ אֹתוֹ. וַיְהִי דְבַר־ה' אֶל־אֱלִיהוּ הַתְּשֻׁבִי, לֵאמֹר. הֲרֵאִיתָ, כִּי נִכְנַע אַחָאב מִלְּפָנַי; יַעַן כִּי נִכְנַע מִפָּנַי, לֹא אָבִי הִרְעָה בְּיָמָיו, בְּיָמַי בָּנוּ, אָבִיא הִרְעָה עַל בֵּיתוֹ"		ערכה של חרטה כא: כז-כט
מיכיהו סרב לומר "נבואה" בשם ה' כדברי נביאי השקר, אלא הצהיר שיאמר רק מה שיורשה לומר על ידי ה'. בתחילה אמר בהיתול דברים דומים לדברי נביאי השקר, אך אחר תביעת המלך יהושפט, גילה שנבואת האמת היא הפוכה מדברי נביאי השקר. הוא אף עמד על דבריו מול צדקיה נביא השקר ומול דברי מלך ישראל, ללא פחד מעונש	וְהַמְלֵאךְ אֲשֶׁר הָלַךְ לִקְרֹא מִיכְיָהוּ, דָּבַר אֵלָיו לֵאמֹר, הִנֵּה נָא דְבָרֵי הַנְּבִיאִים פֶּה אֶחָד טוֹב אֶל־הַמֶּלֶךְ; יְהִי נָא דְבָרֶיךָ (דְּבָרְךָ), כְּדָבַר אֶחָד מֵהֶם וְדַבַּרְתָּ טוֹב. וַיֹּאמֶר מִיכְיָהוּ: חִי־ה' כִּי אֶת־אֲשֶׁר יֹאמַר ה' אֱלֹהֵי, אוֹתוֹ אֲדַבֵּר... וַעֲתָה, הִנֵּה נָתַן ה' רוּחַ שִׁקָּר בְּפִי, כָּל נְבִיאֶיךָ אֱלֹהֵי; וְה' דָּבַר עָלֶיךָ רָעָה וְכו' "		קידוש ה' ברבים (נאמנות מיכיהו לתפקידו) כב: יג-כז

ערכים ומדות בנביאים ראשונים – ספר מלכים ב'

בחסדי הי"ת – יצחק עמראני

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
חילול ה' – עונש מוות	א: ב-ד, יז	אחזיה שלח לשאול על מצבו לאלהי עקרון. בכך זלזל ברבים בכבוד ה'. ה' רואה בכך עברה חמורה ומעניש אותו במיתה. העברה של אחזיה נזכרת בפרקנו שלוש פעמים, אף שלאחר הפעם הראשונה, ניתן היה להסתפק בניסוח מקוצר, כדי להראות עד כמה חמורה העברה ועד כמה חמור העונש לאחזיה שבא בעקבותיה
קידוש ה' לעיני כל	א: ט-יד	כנגד חילול ה' שגרם אחזיה, נגרם קדוש ה' על ידי הפגיעה הקשה של ה' בשליחי המלך אל אליהו: שתי קבוצות של חמשים איש, כל אחת עם השר שלה, מתו על ידי אש שירדה מהשמים בדבר אליהו.
שמירה על סוד	ב:ג	אלישע שומר בסוד את דבר עליית אליהו העתידה בו ביום. המשנה במסכת אבות (ב:ה) אומרת: "ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע, שסופו להישמע". כלומר, אל תקדים לומר דבר לאחרים, גם אם הוא אמור להיוודע להם, מאוחר יותר

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
ברוחניות, אין להסתפק במועט	ב:ט "וַיְהִי כְעֶבְרָם, וְאַלְהֵהוּ אָמַר אֶל אֱלִישֶׁע שְׂאֵל מָה אֲעֲשֶׂה לְךָ בְּטָרָם אֶלְקָח מֵעַמְּךָ; וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע, וַיְהִי נָא פִי שְׁנִים בְּרוּחְךָ אֵלַי"	חז"ל לימדו אותנו להסתפק במועט ואף אמרו (אבות, ד:א): "איזהו עשיר? השמח בחלקו". הדברים אמורים בעניינים חומריים, אך ברוחניות יש ללמוד מאלישע לבקש ולצפות ליותר, ואף לפי שניים מהרב.
הרב חשוב לתלמיד כאב	ב: יא-יב "וַיַּעַל אֲלֵיהֶוּ בְּסַעֲרָה הַשָּׁמַיִם. וְאֱלִישֶׁע רָאָה, וְהוּא מִצַּעֵק אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו,"	כבר בתורה מצאנו שבני משה חשובים כבני אהרן: "אלה תולדות אהרן ומשה" (במדבר, ג:א) כי אהרן לימדם תורה. ועל פסוק זה אמר ר' שמואל בר נחמני (בסנהדרין יט): "כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו"
עמידה על כבוד הנביא	ג:יד "וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע, חִי-הִ' צְבָאוֹת אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו, כִּי לֹאִי פָנָי וְהוֹשַׁפֵּט מֶלֶךְ יְהוּדָה, אֲנִי נִשְׂא אִם אֲבִיט אֵלָיְךָ, וְאִם אֲרָאֲךָ"	הנביא אלישע נענה לבקשת יהושפט מלך יהודה, אך אומר במפורש למלך ישראל שאין ראוי להענות לו, כי פנה לנביאי שקר ועליו למצוא מענה לבקשתו אצל "נביאי אבין" או "נביאי אמן"
נבואה מתוך שמחה	ג:טו "וַעֲתָה, קָחוּ לִי מִנְּגֹן; וְהָיָה כְּנִגֹן הַמִּנְּגֹן, וַתְּהִי עָלָיו יָד ה'	השמחה היא אחד התנאים לקבלת הנבואה כדברי הרמב"ם ז"ל (יסודי התורה, ז:ח): "שְׂאִין הַנְּבוּאָה שׁוֹרָה לֹא מִתּוֹךְ עֲצָבוֹת וְלֹא מִתּוֹךְ עֲצָלוּת, אֲלֹא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה. לְפִיכָךְ בְּנֵי הַנְּבִיאִים, לְפָנֵיהֶם נִבֵּל וְתָף וְחִלּוּל וְכַזּוֹר, וְהֵם מְבַקְשִׁים הַנְּבוּאָה"
"אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין"	ד:ד "וּבָאת, וְסִגְרַת הַדֶּלֶת בַּעֲדֶךָ וּבַעֲד בְּנִיךָ, וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל הַכִּלִּים הָאֵלֶּה; וְהִמָּלֵא, תְּסִיעִי"	אלישע הנביא הורה לאשה לנהוג בצניעות בענין מילוי הכלים בשמן. גם חז"ל לימדונו ש"אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין", כי ככל שהדבר לא נמדד הוא יותר רוחני וחלה עליו הברכה

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
דרכי צניעות	ד: יג, טו "וַיֹּאמֶר לוֹ, אָמַר נָא אֵלַיָּה הִנֵּה חֲרָדָת אֵלַינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה הַזֹּאת, מִה לַעֲשׂוֹת לָךְ וְכוּ' וַיֹּאמֶר, קִרְא-לָהּ; וַיִּקְרָא לָהּ וַתַּעֲמִד בַּפֶּתַח"	א. אלישע שואל את האשה באמצעות משרתו. ב. כשהיא מתבקשת לבא אליו, היא עומדת בפתח ולא נכנסת.
קידוש ה' של נערה בשבי	ה: ב-ג "וַאֲרָם וְצָאוּ גִדּוּדִים, וַיֵּשְׁבוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נְעָרָה קִטְנָה; וַתְּהִי לִפְנֵי אִשְׁתּוֹ נַעֲמָן. וַתֹּאמֶר אֶל-גִּבְרִיתָהּ, אַחֲלִי אֲדֹנִי, לִפְנֵי הַנְּבִיא אֲשֶׁר בְּשָׁמְרוֹן; אִזּוּ יֹאסֹף אֹתוֹ מִצָּרְעָתוֹ"	גם בהיותה בשבי בארץ נכר, לא שכחה הנערה את עמה וגילתה גאווה יהודית בהציעה לגברתה לפנות לנביא ישראל, שירפא את צרעת נעמן.
קידוש ה' בתגובה של אלישע בענין הטפול בנעמן	ה: ח "וַיְהִי כִשְׁמַע אֱלִישֶׁע אִישׁ הָאֵלֹהִים, כִּי קָרַע מָלְךְ יִשְׂרָאֵל אֶת בְּגָדָיו, וַיִּשְׁלַח אֶל הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר, לָמָּה קָרַעְתָּ בְּגָדֶיךָ; וְבֹא נָא אֵלַי וְיֹדַע, כִּי יֵשׁ נְבִיא בְּיִשְׂרָאֵל."	אלישע נוהג באומץ בתגובתו למלך ישראל. (הוא מופיע כאן בתואר "איש האלהים" לעומת התואר "מלך ישראל", להדגיש את המקום ממנו מדבר אלישע) הוא בטוח בהשגחת ה' שיהיה בעזרו בענין הטפול בצרעת נעמן. אדרבה הוא רואה בכך הזדמנות לקדש את ה' ולגלות לעיני העמים את כוחו של ה'
הכרה בה' בפי גוי	ה: טו "וַיָּשָׁב אֶל-אִישׁ הָאֵלֹהִים הוּא וְכָל-מִחְנֵהוּ, וַיָּבֹאוּ וַיַּעֲמִד לִפְנֵי, וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל-הָאָרֶץ, כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל,"	נעמן מודה לאלישע על ריפוי ומכריז על הכרתו בגדלות ה'. זהו קידוש ה' גדול שנעשה בזכות אלישע.
קידוש ה' בהתנהגות אלישע	ה: טז "וַיֹּאמֶר, חִי-ה' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵי אִם אֶקַּח; וַיִּפָּצַר בּוֹ לִקְחָתִי, וַיִּמָּאן"	הנביא אלישע מסרב לקבל מתנה מנעמן למרות הפצרותיו של נעמן
חילול ה' על ידי גחזי	ה: כ-כד וַיֹּאמֶר גִּיחֲזִי, נַעַר אֱלִישֶׁע אִישׁ הָאֵלֹהִים, הִנֵּה חֵשֶׁךְ אֲדֹנִי אֶת נַעֲמָן הָאֶרְמִי הַזֶּה, מִקְחָת מִידוֹ אֶת אֲשֶׁר הָבִיא; חִי ה' כִּי אִם רָצִיתִי אֲחֲרָיו, וְלִקְחָתִי מֵאֹתוֹ מָאוּמָה. וַיִּרְדֹּף גִּיחֲזִי אַחֲרָי נַעֲמָן וְכוּ' "	גחזי לא עומד בפתוי החומרי ועל חשבון חילול ה' ודבר שקר רץ אחר נעמן ומבקש בשם אלישע תמורה...

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
מדה כנגד מדה	ה:כז "וְצָרַעַת נֶעֱמָן תִּדְבֹּק בְּךָ, וּבְזֶרְעֶךָ לְעוֹלָם; וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי מֶצְרַע כְּשִׁלְג."	אלישע גוזר על גחזי עונש צרעת, מדה כנגד מדה, על חילול ה' שגרם בבקשו מנעמן תמורה לריפוי מצרעתו, במיוחד אחר סרובו של אלישע לקבל ובכך קידש את ה' בפני נעמן
הגינות גם כלפי האויב	ו: כא-כג "וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל אֱלִישָׁע, כִּרְאֹתוֹ אוֹתָם: הֲאֵכָה אֵכָה, אָבִי וַיֹּאמֶר לֹא תִכֶּה, הָאִשָּׁר שְׁבִית בְּחֶרֶבְךָ וּבִקְשָׁתְךָ אֶתְּהַ מִּכָּה; שִׁים לֶחֶם וּמִים לִפְנֵיהֶם, וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, וַיֵּלְכוּ אֶל-אֲדֹנֵיהֶם. וַיִּכְרֶה לֶחֶם כֶּרֶה גְדוֹלָה, וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, וַיִּשְׁלַחֻם, וַיֵּלְכוּ אֶל-אֲדֹנֵיהֶם; וְלֹא-יָסֻפוּ עוֹד גְּדוּדֵי אָרֶם לָבוֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל."	אלישע בכוחו הנבואי הביא לבהלת עבדי מלך ארם שנשלחו לתפוס אותו ולשבותו. הם הוכו בסנוורים וכשנפקחו עיניהם גילו שהם בשומרון לפני מלך ישראל. המלך, כמובן, רצה להכותם בהיותם אויביו, אך אלישע מנעו באמרו שאין זו שעת מלחמה שבה יכול הוא לפגוע באויב, אלא הם נפלו לידו בדרך נס. אדרבה צווה להאכילם ולשלחם לארצם
דאגה לכלל גם מתוך מצוקה	ז: ט-י "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ לֹא כֵן אֶנְחֲנוּ עֲשִׂים, הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם בְּשָׂרָה הוּא, וַאֲנַחְנוּ מִחֲשִׁים וְנַחֲפִינוּ עַד אוֹר הַבֹּקֶר, וּמִצָּאֵנוּ עוֹן; וְעַתָּה לָכוּ וְנִבְאֶה, וְנִגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ וְכו'."	ארבעת המצורעים שהו מחוץ למחנה כהלכות צרעת, אך בגלותם כי צבא ארם נטש את מחנהו ויש כאן בשורה לכל ישראל לשבירת הרעב, התעוררו ללכת ולבשר לעם
מדה כנגד מדה על חוסר אמונה	ז: יז-כ "וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעַן עַל יָדוֹ, עַל הַשָּׁעַר, וַיִּרְמָסֵהוּ הָעָם בְּשָׁעַר, וַיָּמָת: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר דִּבֶּר, בְּרִדַּת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו. וַיְהִי, כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֶל-הַמֶּלֶךְ, לֵאמֹר: סָאֲתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקַל, וְסָאֲה-סִלָּת בְּשָׁקַל, יִהְיֶה כְּעַת מִחֶר, בְּשָׁעַר שְׁמֶרֶן. וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אֶת-אִישׁ הָאֱלֹהִים, וַיֹּאמֶר, וַהֲנָה הִ' עֹשֶׂה אֲרָבוֹת בְּשָׁמַיִם, הִיחִיָּה כִּדְבַר הַזֶּה; וַיֹּאמֶר, הֲנֵן רֹאֶה בְּעֵינַי, וּמָשָׁם, לֹא תֹאכַל. וַיְהִי לוֹ, כֵּן; וַיִּרְמָסוּ אוֹתוֹ הָעָם בְּשָׁעַר, וַיָּמָת."	השליש לא האמין לדבר הנביא אלישע שתהיה ברכה בתבואה. הנביא הודיע לו כי ענשו יהיה שלא יזכה לראות בישועת ה', בנס התבואה וכך היה, בחינת "מדה כנגד מדה". ספור השליש מובא כאן, כמו ספורים רבים אחרים, ללמדנו עוד סעיף ביראת שמים-אמונת חכמים! אם נביא אומר משהו, חייבים להאמין לו (אם נביא אמת הוא)

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
סמוך ממש לזעקת האשה השונמית בפני אלישע על חלקת השדה שנגזלה ממנה, מספר גחזי למלך (במקום אחר) על אלישע שהחיה את בנה של האשה, בתוך סיפור שאר נפלאותיו של אלישע. מיד, כמובן, ציוה המלך להחזיר לה את גזילתה	ח:ג-ו "וַיְהִי, מִקְצֵה שְׁבַע שָׁנִים, וַתָּשֶׁבֶת הָאִשָּׁה, מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים; וַתֵּצֵא לַעֲקֹק אֶל הַמֶּלֶךְ, אֶל בֵּיתָהּ וְאֶל שָׂדֶה. וְהַמֶּלֶךְ, מִדְּבַר אֶל גִּחְזִי, נַעַר אִישׁ הָאֵלֹהִים, לֵאמֹר: סִפְּרָה נָא לִי, אֵת כָּל הַגְּדֻלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹשִׁיעַ. וַיְהִי הוּא מְסַפֵּר לַמֶּלֶךְ, אֵת אֲשֶׁר הֵחִיָּה אֵת הַמֶּת, וְהִנֵּה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הֵחִיָּה אֵת בְּנָהּ צֹעֲקָת אֶל הַמֶּלֶךְ, עַל בֵּיתָהּ וְעַל שָׂדֶה; וַיֹּאמֶר גִּחְזִי, אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ זֹאת הָאִשָּׁה, וְזֶה-בְּנָהּ אֲשֶׁר הֵחִיָּה אֱלֹשִׁיעַ. וַיִּשְׁאַל הַמֶּלֶךְ לָאִשָּׁה, וַתִּסְפֹּר לוֹ; וַיִּתֵּן לָהּ הַמֶּלֶךְ סָרִיס אֶחָד לֵאמֹר, הָשִׁיב אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לָהּ וְאֵת כָּל-תְּבוּאוֹת הַשָּׂדֶה, מִיּוֹם עֲזָבָה אֶת הָאֶרֶץ, וְעַד עַתָּה".		השגחה פרטית גלויה
אחאב ואיזבל נענשו על מעשיהם הרעים בנבואת אליהו הנביא: "והכרתי לאחאב משתין בקיר, ועצור ועזוב בישראל... וגם- לאיזבל--דבר ה', לאמר: הכלבים יאכלו את-איזבל, בחל יזרעאל..." (מלכים א', כא:כא-כד) העונש התקיים על ידי יהוא. יהוא הרג גם את שבעים בני אחאב ואת בני אחזיהו, נכדי אחאב, והכריז שבכך מתקיימת נבואת אליהו בדבר עונש בית אחאב	ויאמר לו, כה אמר ה' אליהי ישראל, משחתניך למלך אל עם ה', אל ישראל. והפיתה את בית אחאב אדניך; ונסמתי דמי עבדי הנביאים, ודמי כל עבדי ה' מיד איזבל. ואבד כל-בית אחאב; והכרתי לאחאב משתין בקיר, ועצור בישראל. ונתתי את בית אחאב, כבית ירבעם בן נבט, וכבית בעשא בן אחיה. ואת איזבל יאכלו הכלבים, בחלק יזרעאל ואין קבר"		"גומל לרשע-רע כרשעתו" פרק ט:א – י:יב

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
שליחי חזקיה המלך שבו אליו קרועי בגדים על הדברים הקשים ששמעו מרבשקה: דברי כפירה בה' ודברים קשים העתידים לבא, חלילה, על ישראל. גם חזקיה קרע בגדיו בשמעו את הדברים הקשים. כך גם נהגו יעקב אבינו, יהושע ואחרים בשמעם בשורות קשות	וַיָּבֹאוּ אֲלֵיכֶם בֶּן חֲלָקִיָּה אֲשֶׁר עַל הַבֵּית וְשִׁבְנָא הַסֹּפֵר וַיֹּאחַז בֶּן אֶסָף הַמִּזְכִּיר, אֶל חֲזַקְיָהוּ קְרוּעֵי בְּגָדִים; וַיַּגִּדוּ לוֹ דְּבָרֵי רַב־שָׁקָה. וַיְהִי כִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ חֲזַקְיָהוּ, וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו; וַיִּתְכַּס בְּשָׁקוֹ."	יח:לז יט:א	קריעת בגדים לאות צער על בשורות קשות
למרות מצוקתו הקשה מבקש חזקיה בתפלתו את ישועת ישראל מיד אשור, כדי לקדש את שם ה' בעיני הגויים	וַיַּעֲתָה ה' אֱלֹהֵינוּ, הוֹשִׁיעֵנוּ נָא מִיָּדוֹ; וַיִּדְעוּ כָּל-מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ, כִּי אַתָּה ה' אֱלֹהִים לְבָדָד"	יט:יט	הושעת ישראל – קידוש ה' בכל העולם!